

รายงานผลการดำเนินงานโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

โครงการ การศึกษางานหัตถกรรมโลหะกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวสูง ใน ส.ป.ป.ลาว

ปีงบประมาณ ๒๕๕๖

หัวหน้าโครงการ

นายชัยบพิธ พลศรี

คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ได้รับจัดสรรงบประมาณดำเนินโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมจาก

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ประจำปีงบประมาณ 2556

คำนำ

การดำเนินงานตามโครงการศึกษางานหัตถกรรมโลหะกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวสูง ใน ส.ป.ป.ลาว ในครั้งนี้ เป็นโครงการที่ดำเนินการตามแผนงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๖ การดำเนินงานได้สำเร็จลุล่วงด้วยดีโดยได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน ซึ่งผู้ดำเนินงานต้องขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ดังนี้

ขอขอบคุณ กองส่งเสริมการวิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่ส่งเสริมในการศึกษาค้นคว้าและให้ความสำคัญกับศิลปวัฒนธรรม อีกทั้งสนับสนุนงบประมาณ

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วิโรฒ ศรีสุโร คณบดีผู้ก่อตั้ง คณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่จุดประกายในการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมในการทำงาน

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์มะโนรด พินิจ รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว ที่ให้คำแนะนำในด้านต่างๆ ตลอดจนให้การสนับสนุนในการดำเนินโครงการมาโดยตลอด อีกทั้งผู้รู้และผู้ร่วมงานทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือทั้งการติดต่อประสานงาน ความอนุเคราะห์ด้านข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน

นายชัยบพิธ พลศรี

หัวหน้าโครงการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	2
สารบัญ	3
หลักการและเหตุผล	4
วัตถุประสงค์	4
แผนการปฏิบัติงาน	5
ผลการดำเนินโครงการฯ	8
ปัญหาและข้อเสนอแนะ	9
บรรณานุกรม	10
ภาคผนวก	11
- ภาคผนวก ก บันทึกข้อความและคำสั่งต่างๆ	12
- ภาคผนวก ข เนื้อหา	21

หลักการและเหตุผล

งานหัตถกรรมโลหะเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่า และเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีความทักษะและความเชี่ยวชาญแตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของรูปทรงและลวดลายที่ผสมผสานความเชื่อในแต่ละพื้นที่ อีกทั้งกรรมวิธีการผลิตที่แตกต่างกัน

ใน สปป.ลาว ประกอบไปด้วยหลากหลายชนเผ่า ซึ่งแบ่งเป็น 49 ชนเผ่า ตามหมวดภาษาต่างๆ เป็น 3 กลุ่ม คือ ลาวสูง ลาวเทิงและลาวลุ่ม ในชนเผ่าลาวสูงนั้นมีประมาณ 15 ชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในหลายพื้นที่แต่ส่วนมากจะอาศัยอยู่บริเวณตอนเหนือของลาวและกระจายกันอยู่ในพื้นที่ 4 แขวง สำคัญคือ แขวงหลวงพะบาง และแขวงเชียงขวาง ซึ่งในกลุ่มลาวสูงนี้จะมีการผลิตงานหัตถกรรมโลหะที่มีความหลากหลาย เช่น เครื่องมือทางการเกษตร ของใช้ในชีวิตประจำวัน เครื่องบูชาผีและบรรพบุรุษ อีกทั้งเครื่องแต่งกายของแต่ละชนเผ่า

ด้วยความแตกต่างของวิถีชีวิตของแต่ละชนเผ่านี้เป็นเหตุให้ผู้จัดทำโครงการได้เล็งเห็นคุณค่าของงานหัตถกรรมโลหะที่สะท้อนถึงขนบธรรมเนียม ฮัตคองประเพณี อีกทั้งคติความเชื่อและลวดลายรูปทรงที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชนเผ่า ซึ่งผลจากการศึกษาในครั้งนี้จะสร้างประโยชน์ต่อการสืบสานและส่งเสริมองค์ความรู้ของภูมิปัญญาใน ภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงและประเทศในอาเซียน อีกทั้งประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในหลักสูตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ลวดลายและกรรมวิธีการผลิตในงานหัตถกรรมโลหะของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง
2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบของลวดลาย อีกทั้งจัดทำเป็นฐานข้อมูลเว็บไซต์และเอกสารเผยแพร่ในการบริการวิชาการ

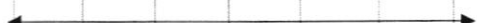
กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา 2 แขวง ในพื้นที่ลาวตอนเหนือ ได้แก่ แขวงหลวงพะบาง และแขวงเชียงขวาง

ผลผลิตของงานที่จะส่งมอบ หนังสืองานหัตถกรรมโลหะกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง

การดำเนินโครงการ (ขั้นตอนหรือวิธีการดำเนินงานโครงการฯ)

1. กิจกรรมและวิธีดำเนินการ

กิจกรรม	2555	2556			รวม
	ไตรมาสที่ 1	ไตรมาสที่ 2	ไตรมาสที่ 3	ไตรมาสที่ 4	เงิน

	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	(บาท)
กิจกรรม/ วิธีการ													
1. การศึกษา ข้อมูลด้าน เอกสารที่ เกี่ยวข้อง													
2.ลงพื้นที่													
3. วิเคราะห์ และ จำแนก ข้อมูล													
4.จัดทำ เอกสาร เผยแพร่													
5.รายงาน ผลการ ดำเนินงาน													
แผนเงิน (บอกจำนวน เงินที่มีแผนจะ ใช้ในแต่ละ ไตรมาส)					80,000			100,000			47,000		

ระยะเวลาดำเนินงาน

1 ปี (ตุลาคม 2555 – กันยายน 2556) โดยจะดำเนินในวันที่ไม่มีภาระงานสอน หรือ ภาระงาน
อื่นๆ ที่คณะมอบหมายให้ดำเนินงาน

ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

ด้านปริมาณ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ตันฉบับหนังสืองานหัตถกรรมโลหะในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง จำนวนไม่น้อยกว่า 10 เล่ม

ด้านคุณภาพ นักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจ เห็นความสำคัญและสร้างความรู้ความเข้าใจในงานหัตถกรรมโลหะในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ตัวชี้วัดตามเกณฑ์ประกันคุณภาพ

แผนการบูรณาการกับการเรียนการสอน	ลักษณะการบูรณาการ	ตัวชี้วัดความสำเร็จ
วิชา เทคโนโลยีการผลิต หลักสูตร ออกแบบผลิตภัณฑ์ ปี 55 นักศึกษาชั้นปีที่ 2	มีการนำเนื้อหาของการทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมเข้าสู่สอดแทรกใน สาระวิชาที่ทำการสอน	เช่น ร้อยละของนักศึกษาที่ได้รับ ความรู้เพิ่มขึ้น / สามารถสอบผ่านใน รายวิชา

งบประมาณ (แยกตามหมวดค่าใช้จ่าย)

งบประมาณที่เสนอขอ (โดยบอกรายละเอียดอัตราต่อหน่วย)

ผลที่คาดว่าจะได้รับในการดำเนินโครงการ :

1. งานหัตถกรรมโลหะในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง ได้รับการรวบรวมข้อมูลด้านรูปแบบเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์และการนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบร่วมสมัย
2. หนังสืองานหัตถกรรมโลหะในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินโครงการ ศึกษางานหัตถกรรมโลหะกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวสูง ใน ส.ป.ป.ลาว ในครั้งนี้ใช้พื้นที่ในการศึกษา 3 แขวง ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือ แขวงนครหลวง เวียงจันทน์, แขวงหลวงพระบางและแขวงเชียงขวาง โดยสรุปตามวัตถุประสงค์โครงการได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ลวดลายและกรรมวิธีการผลิตในงานหัตถกรรมโลหะของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง

ก. วิถีชีวิต, ศิลปวัฒนธรรมและความเชื่อ

พบว่า **ชนชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง** หมายถึง กลุ่มคนที่ดำรงชีวิตและตั้งถิ่นฐานภูมิลำเนาตามเขตสันภูเขา ที่มีความสูงตั้งแต่ 1,000 เมตร ขึ้นไปซึ่งประกอบด้วย 20 ชนเผ่า คือ ม้งขาว, ม้งลาย, ม้งดำ, ย้าว, แลนแตน, กอปานา, กอสีดา, กอมูจี, กอปูลี, กอเฟ, กอพูซาง, กอมูเติน, กอจีจัน, กอองสาต, รายี, ลาหุ, มูเซอดำ, มูเซอขาวและกุย

ในวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ.1992 อ้างอิงตามมติของคณะบริหารงานศูนย์กลางพรรคเกี่ยวกับงานชนเผ่า มีการกำหนดจัดประเภทชนเผ่าใน ส.ป.ป.ลาว จากลาวลุ่ม, ลาวเทิงและลาวสูง ซึ่งเป็นการกำหนดใช้ตามภูมิลำเนา และปรับใช้ตามหลักมานุษยวิทยา โดยอ้างอิงจากกลุ่มภาษาพูด ซึ่งทำให้ชื่อเรียกของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ในหมวดภาษาจีน - ทิเบต และหมวดภาษาม้ง - อิวเมียน

วิถีชีวิต, ศิลปวัฒนธรรมและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูงมีลักษณะแตกต่างกันในแต่ละชนเผ่า ซึ่งรายละเอียดอยู่ในภาคผนวกส่วนเนื้อหา แต่จะมีประเพณีที่มีลักษณะร่วม คือ บุญกินเจียง (บุญปีใหม่) และความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ (ผีพ่อ ผีแม่) เป็นต้น

ข. ลวดลาย

พบว่า ลวดลายที่ปรากฏในเครื่องประดับของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง สามารถแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ ลวดลายจากธรรมชาติ และ ลวดลายประดิษฐ์

ค. กรรมวิธีการผลิต

พบว่า กรรมวิธีการผลิตงานหัตถกรรมโลหะของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง ใน ส.ป.ป.ลาว ในปัจจุบันมี 2 ส่วน คือ ผลิตใช้ในครัวเรือน เช่น มีด, พร้า เป็นต้น ส่วนเครื่องประดับ ไม่ปรากฏว่ามีช่างในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง แต่สามารถพบเห็นได้ตามแหล่งขายเครื่องเงินหรือร้านค้าที่ขายเครื่องประดับ อีกทั้งมีการนำเข้าเครื่องประดับต่างๆ จากกลุ่มพ่อค้าชาวจีน ซึ่งรูปแบบของเครื่องประดับหรือเครื่องตกแต่งนั้นจะมีลวดลายเป็น มังกร, หงส์, กิเลนและดอกไม้ ส่วนกลุ่มที่มาจากจังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทยส่วนมากจะเป็นเครื่องประดับของชนเผ่าม้ง

กรรมวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง คือ การตีโลหะ ใช้ในการทำ มีด พั่ว, การตุนโลหะและการแกะสลักลาย ใช้ในการทำเครื่องประดับรูปแบบต่างๆ

2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบของลวดลาย อีกทั้งจัดทำเป็นฐานข้อมูลเว็บไซต์และเอกสารเผยแพร่ในการบริการวิชาการ

ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ผู้ดำเนินงานได้รวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเพิ่มเติมและจัดทำเป็นต้นฉบับหนังสือ จำนวน 10 เล่ม เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและเอกสารเผยแพร่ให้กับหน่วยงานหรือผู้ที่สนใจ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการศึกษา และมีการบูรณาการในการเรียนการสอนในรายวิชา วิชา เทคโนโลยีการผลิต หลักสูตร ออกแบบผลิตภัณฑ์ ปี 55 นักศึกษา ชั้นปีที่ 2 (ใช้ในปีการศึกษา 1/2557)

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ปัญหา อุปสรรค

การศึกษาข้อมูลในครั้งนี้ สามารถสรุปปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานได้ ดังนี้

- ปัญหาด้านการค้นหาแหล่งข้อมูลของงานหัตถกรรมโลหะ เนื่องจากยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับงานด้านนี้อย่างแพร่หลาย และไม่สามารถสืบค้นข้อมูลได้ชัดเจน โดยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในด้านของมนุษยวิทยา ทำให้การศึกษามีความยากในการศึกษาข้อมูล เนื้อหาที่ปรากฏนั้น เป็นการสรุปและรวบรวมจากเอกสารใน ส.ป.ป.ลาว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเชิงลึกต่อไป

ในการลงพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตามความน่าจะเป็นโดยเลือกแขวงที่มีกลุ่มประชากรของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูงหนาแน่น และเป็นเมืองศูนย์กลางในการติดต่อ ทั้งด้านคมนาคมและเมืองเศรษฐกิจในด้านต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การศึกษาและการดำเนินงานประสบผล ผู้ดำเนินงานมีข้อเสนอแนะในการดำเนินงานในครั้งต่อไป คือ การค้นหาแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับงานหัตถกรรมโลหะกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง ควรมีการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลในการลงพื้นที่ เช่น เจ้าแขวงหรือเจ้าหน้าที่จากกระทรวงวัฒนธรรมหรือประสานงานผ่านทางมหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว เพื่อขอความอนุเคราะห์เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรในการเดินทางและการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ต้องลงพื้นที่

บรรณานุกรม

- ศูนย์กลางแนวลาวสร้างชาติ. บรรดาชนเผ่าใน ส.ป.ป.ลาว. พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มณฑลอุดร, ค.ศ.2008
- สถาบันค้นคว้าชนเผ่าและศาสนา. ชอกฮูชนเผ่าในลาว. พิมพ์ที่ โรงพิมพ์สีบุญเรือง, ค.ศ.2009
- สถาบันค้นคว้าวัฒนธรรม กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม. อาชววิถีชีวิตกับสถาปัตยกรรม.
พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มณฑลอุดร, ค.ศ.2008
- แสงคำ ไทลื้อ. การดำรงชีวิตของชนเผ่าม้ง. พิมพ์ที่ โรงพิมพ์บ้านคำ ไฮเทค, ค.ศ.2008
- ศูนย์ศิลปะและชนเผ่าวิทยา. หนังสือกิจกรรมศูนย์ศิลปะและชนเผ่าวิทยาของข่อย.
พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มณฑลอุดร, ค.ศ.2014
- Traditional Arts and Ethnology Centre. Cultural Diversity in Lao :
Stories from the Traditional Arts and Ethnology Centre.
Printed Pattrara Printer, 2012
- Robert Cooper. The Hmong a Guide to Traditional Life.
Pankham-Jampa Publishing, 2008

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

บันทึกข้อความและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ

ภาคผนวก ข

เนื้อหา

ประวัติความเป็นมากลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง

การจัดประเภทชนเผ่าใน ส.ป.ป.ลาว สถานการณ์ด้านการศึกษาด้านชนเผ่าวิทยาใน ส.ป.ป.ลาว ในอดีตจนถึงปัจจุบัน การค้นคว้าด้านชนเผ่าวิทยาในทวีปยุโรป, อเมริกาและลาตินอเมริกา มีการศึกษาอย่างกว้างขวางแต่ในทวีปเอเชียโดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนายังขาดการศึกษาค้นคว้าอยู่พอสมควร

สำหรับประเทศลาว การศึกษาค้นคว้าด้านชนเผ่าได้รับความสนใจอย่างสูง ตั้งแต่มีการก่อตั้งพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นผู้นำและด้วยความหลักแหลมของพรรคได้เล็งเห็นปัญหาด้านชนเผ่าเป็นปัญหาสำคัญซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดยุทธศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดความเข้มแข็งของชาติลาว ดังนั้นจากการดูแลเอาใจใส่ของพรรคต่อปัญหาของชนเผ่า ดังที่ปรากฏ คือ หลังจากแนวลาออิสระได้ก่อตั้งเมื่อวันที่ 13 สิงหาคม ค.ศ.1950 ได้มีการรวบรวมกลุ่มชนเผ่าต่างๆ โดยการมีส่วนร่วมโดยการดำรงตำแหน่งหัวหน้าอยู่ในกลุ่มแนวลาออิสระและรัฐบาลลาวต่อต้าน ในปี ค.ศ.1970 ซึ่งอยู่ในช่วงของการเตรียมการประชุมใหญ่ ครั้งที่ 2 ของพรรค ดังนั้นเพื่อให้เนื้อหาสอดคล้องกับสถานการณ์จริง โดยถือว่าสถานการณ์ดังกล่าวเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการปฏิบัติของชาติลาว และศูนย์กลางแนวลาอสร้างชาติได้ปรึกษาหารือและมีมติให้จัดตั้งคณะค้นคว้าสังคมลาวขึ้นและมอบหมายให้คณะค้นคว้าสังคมลาวมีหน้าที่ศึกษาค้นคว้าและกำหนดชื่อเรียกของชนเผ่าตามความเป็นเครือญาติของประเทศลาว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสามัคคีในการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยประเทศและเมื่อบรรลุวัตถุประสงค์แล้ว คณะค้นคว้าสังคมลาวได้ทำการศึกษาและเรียบเรียงการเรียกชื่อของชนเผ่า โดยอ้างอิงจากภูมิลำเนา, ภาษาและความหมายด้านการเมืองพบว่า ประเทศลาว ประกอบด้วย 3 ชนชาติ และมี 68 ชนเผ่า ดังนี้

2.1.1 ชนชาติลาวลุ่ม หมายถึง กลุ่มคนที่ดำรงชีวิตและตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ ประกอบด้วย 12 ชนเผ่า คือ ลาว, พวน, ลื้อ, ไทดำ, ไทแดง, ไทขาว, ไทเมี่ยง, ไทเหนือ, ไทยี่, ยั้งและแซก

2.2.2 ชนชาติลาวเทิง หมายถึง กลุ่มคนที่ดำรงชีวิตและตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเขตสันภูเขา ที่มีความสูงตั้งแต่ 700 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล ประกอบด้วย 36 ชนเผ่า คือ ขมุ, สะเมต, บิด, ผ่อง, ปวก, ยรุ, ผู้น้อย, กะเสง, ดอย, ไฝ, มะกอง, กะตาง, ปะโก, ละเวน, ละแว, ยะเหิน, ตูย, สู่, สะปวน, สอก, ติว, ตะเลียง, ตะโอย, อาลัก, กะตุ, แยะ, ส่วย, เจง, ดากกั, ละวี่, ละวัก, โอย, ตองเหลื่อง (ผิต้องเหลื่อง), กาโด, ถิ่น และสามต้าว

2.2.3 ชนชาติลาวสูง หมายถึง กลุ่มคนที่ดำรงชีวิตและตั้งถิ่นฐานภูมิลำเนาตามเขตสันภูเขา ที่มีความสูงตั้งแต่ 1,000 เมตร ขึ้นไปซึ่งประกอบด้วย 20 ชนเผ่า คือ มั่งขาว, มั่งลาย, มั่งดำ, ย้าว, แลนแตน, กอปานา, กอสีดา, กอมูจี, กอปูลี, กอฟ, กอพูซาง, กอมูเติน, กอจีจัน, กอกงสาด, ร่าย, ลาหู่, มูเซอดำ, มูเซอขาวและกุก

ในคณะประชุมค้นคว้ามติของกรมการเมืองและศูนย์กลางพรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานชนเผ่าต่างๆ โดยเฉพาะเผ่ามั่ง ในวันที่ 15-16 มิถุนายน ค.ศ.1981 ประธานไกสอน พรมวิหาร ได้กล่าวว่า “เผ่าใดก็ล้วนมีลักษณะพิเศษของความเป็นวงศ์วานชาติแห่งชาติ, ในด้านอื่นๆ ก็มีลักษณะพิเศษเฉพาะของตน ผ่านขบวนการวิวัฒนาการปฏิบัติ, ชนเผ่าต่างๆ ได้สมัครใจเป็นส่วนหนึ่งของชาติ ซึ่งเคยเรียกตามความหมายทางการเมืองว่า ชนชาติลาวลุ่ม, ลาวเทิงและลาวสูง

คณะกรรมการชนชาติศูนย์กลางควรบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆ และพี่น้องอาสาสมัครเผ่าต่างๆ ในการหาชื่อเรียก
อย่างไร และขึ้นบัญชีรายชื่อชนเผ่า เพื่อใช้เป็นข้อกำหนดของรัฐ”

เพื่อปฏิบัติตามแนวทางนโยบายของพรรค โดยเฉพาะคำแนะนำจากประธานไกสอน พรมวิหาร
“คณะกรรมการชนชาติศูนย์กลาง” ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “คณะกรรมการชนเผ่าศูนย์กลาง” โดยมีบทบาทในการเป็น
เสาอิฐให้แก่องค์การบริหารงานศูนย์กลางพรรคและสภารัฐมนตรี มีหน้าที่ในการสืบค้นความหมาย แนวทางและการ
ค้นคว้าด้านชนเผ่าวิทยา

คณะทำงานได้ศึกษาค้นคว้าด้านชนเผ่าวิทยาและลงพื้นที่โดยรวบรวมเนื้อหาในด้าน ภาษาพูด, ประวัติความเป็นมา,
ศิลปวัฒนธรรม-สังคม, ความเชื่อและความหมายของชื่อแต่ละชนเผ่าทั่วประเทศ เพื่อหาลักษณะร่วมและ
ลักษณะเฉพาะ เน้นถึงความหมายเดิมของชื่อเรียกแต่ละชนเผ่า อีกทั้งขึ้นบัญชีรายชื่อเพื่อเสนอต่อฝ่ายบริหารพิจารณา
และรับรองอย่างเป็นทางการ

ซึ่งคณะทำงานได้ลงพื้นที่จริงเพื่อการศึกษาตามหลักชนเผ่าวิทยา พบว่า ในประเทศลาว มี 47 ชนเผ่า แล้ว
นำเสนอต่อฝ่ายบริหารแต่ยังไม่ได้ทำการรับรองเนื้อหา แต่อย่างไรก็ตามข้อมูลจากการศึกษาดังกล่าวได้ถูกใช้เป็นข้อมูล
อ้างอิงในการสำรวจประชากรครั้งที่ 2 เมื่อปี ค.ศ.1995

อ้างอิง มาตรการหรือหลักฐานในการค้นคว้า

สำหรับการค้นคว้าเพื่อการสำรวจเชิงลึกและการระบุชื่อเรียกชนเผ่าในลาว เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้
กำหนดแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. อ้างอิงตาม 4 มาตรฐาน หรือหลักการของการกำหนดชาติหนึ่งๆ ประกอบด้วย
 - ด้านภาษาพูด
 - ด้านลักษณะภูมิศาสตร์
 - ด้านประวัติความเป็นมา
 - ด้านความเชื่อ/ศิลปวัฒนธรรมของชนเผ่า
2. อ้างอิงตามเอกลักษณ์ของชนเผ่าในลาว
3. อ้างอิงตามนโยบายในการแก้ปัญหาชนเผ่าโดยรวมของพรรค
4. อ้างอิงตามมติของคณะบริหารงานศูนย์กลางพรรคเกี่ยวกับงานชนเผ่าในเวลาต่อมา ลงในวันที่ 20
พฤษภาคม ค.ศ.1992
5. อ้างอิงตามเอกสารหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาลาวและภาษาต่างประเทศ

ภาพที่ 1 ตัวอย่างภาพของลาวสูงจากไปรษณียบัตรของที่ระลึกในหลวงพะบาง

ผลที่ได้จากการวิจัยจากข้อมูลดังกล่าว พบว่า ประเทศลาว มี 49 ชนเผ่า ซึ่งในแต่ละชนเผ่า ยังมีการแบ่งกลุ่มย่อย เรียกว่า “แซก” หรือ “แซง” หรือ “แซนง” ใน 49 ชนเผ่า นั้นได้จัดเข้าอยู่ใน หมวดภาษาต่างๆ ดังนี้

- 1.หมวดภาษา ลาว-ไต
- 2.หมวดภาษา มอญ-ขแม
- 3.หมวดภาษา จีน-ทิเบต
- 4.หมวดภาษา ม้ง-อิวเมียน

2.2 กลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง ส.ป.ป. ลาว

ชนชาติลาวสูง หมายถึง กลุ่มคนที่ดำรงชีวิตและตั้งถิ่นฐานภูมิภูลำเนาตามเขตสันภูเขา ที่มีความสูงตั้งแต่ 1,000 เมตร ขึ้นไปซึ่งประกอบด้วย 20 ชนเผ่า คือ ม้งขาว, ม้งลาย, ม้งดำ, ย้าว, แลนแดน, กอปานา, กอสิดา, กอมุจี, กอปูลี, กอเฟ, กอพูซาง, กอมุเติน, กอจีจาน, กอกงสาด, ร่าย, ลาหุ, มูเซอดำ, มูเซอขาวและกุกย อีกทั้งแบ่งตามหมวดภาษา คือ หมวดภาษา จีน-ทิเบตและ หมวดภาษา ม้ง-อิวเมียน

ภาพที่ 2 ตารางเปรียบเทียบความหมายของชนชาติลาวสูงตามการกำหนดในด้านภาษา

จากการศึกษาด้านเอกสารและลงพื้นที่ พบว่า ในปัจจุบันกลุ่มชนเผ่าลาวสูง ได้เปลี่ยนชื่อตามข้อกำหนดของทางการ ซึ่ง คำว่า “ลาวสูง” เป็นการเรียกชื่อกลุ่มคนที่อาศัยภูมิภูลำเนาที่อยู่ตามสันภูเขา ประมาณ 1,000 เมตรเหนือ

2.2.1 หมวดภาษา จีน-ทิเบต ประกอบด้วย 7 ชนเผ่า ดังนี้ ชนเผ่าสิงลี, ชนเผ่าสีลา, ชนเผ่าลาหู่, ชนเผ่าโลโล, ชนเผ่าห่อ, ชนเผ่าอาฮาและชนเผ่ารายี่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ชนเผ่าสิงลี

1) ประวัติความเป็นมา

ชนเผ่าสิงลี เป็นหนึ่งในหลายชนเผ่าที่เข้ามาตั้งรกรากและดำรงชีวิตในพื้นที่ ส.ป.ป.ลาว มาหลายร้อยปี จากการบอกเล่าของบรรพบุรุษ อีกทั้งเอกสารอ้างอิงต่างๆ พบว่า ชนเผ่าสิงลี มีต้นกำเนิดในประเทศเมียนมาร์ โดยมีบางส่วนได้อพยพเข้ามาอาศัยใน ส.ป.ป.ลาว แถบ เวียงพุกา ช่วงต้นศตวรรษที่ 16 -19 ซึ่งเป็นช่วงสงครามระหว่างจีนกับเมียนมาร์ เป็นผลให้ชนเผ่าสิงลีได้อพยพเข้าสู่ ส.ป.ป.ลาว ในเขตพื้นที่ของแขวงพงสาลี

ปัจจุบันชนเผ่าสิงลี นั้น ตั้งภูมิลำเนาอยู่ตามแขวงพงสาลีและแขวงหลวงน้ำทา อีกทั้งกระจายอยู่ตามแขวงอุดมไซ, แขวงบ่อแก้วและแขวงหลวงพระบาง

ประชากรชนเผ่าสิงลี ใน ส.ป.ป.ลาว มีประมาณ 35,635 คน หรือประมาณ 0.8 เปอร์เซ็นต์ของประชากรลาวทั้งหมด ตามการสำรวจประชากร ครั้งที่ 2 ปี 1995

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงถิ่นฐานของชนเผ่าสิงลี

ที่มา : <http://www.joshuaproject.net/people-profile.php> ณ วันที่ 24 ธันวาคม 2556

2) ชื่อ

ชนเผ่าสิงลี มีชื่อเรียกที่หลากหลาย เช่น ผู้น้อย, ปุณ้อย, พุณ้อย, ไทพงสาลี, สิงลี, บีซู เป็นต้น จากรายชื่อที่กล่าวมาข้างต้นเป็นชื่อที่ถูกเรียกจากกลุ่มชนเผ่าอื่น ทำให้ชื่อเดิมของชนเผ่าสิงลีนี้อย่างไม่ปรากฏชัดเจน ซึ่งชื่อเรียก “สิงลี” นั้นเป็นชื่อที่ได้รับความเห็นชอบในการประชุมของพรรค เมื่อวันที่ 14-15 สิงหาคม ค.ศ.2000 ว่า “สิงลี” หมายถึง ชื่อคนที่เป็นบรรพบุรุษหรือเจ้าก เจ้าเหล่า

ภาพที่ 5 หญิงชนเผ่าสิงลี

ที่มา : <http://www.joshuaproject.net/people-profile.php> ณ วันที่ 24 ธันวาคม 2556

ชนเผ่าสิงลี ประกอบด้วยหลายแขนง เช่น พวยอด, ตาปาด, บ้านดั่ง, จาหอ, ลาวแขง, ไฟ, ลาวปาน, พง์และพงเสด ซึ่งแต่ละแขนงจะมีภาษาและฮีดคองประเพณีที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างตามลักษณะเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น

3) ภาษา

ภาษาของชนเผ่าสิงลี จัดอยู่ในหมวดภาษา จีน – ทิเบต และไม่มีตัวอักษร

4) คติความเชื่อ, ศิลปวัฒนธรรม

- ความเชื่อ ชนเผ่าสิงลี มีฮีดคองประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ นับถือพุทธศาสนาควบคู่กับการนับถือผี เช่น ผีพ่อ, ผีแม่, ผีบรรพบุรุษ, ผีแม่น้ำลำธาร, ผีต้นไม้ใหญ่ และอื่นๆ ส่งผลให้บ้านแต่ละหลังจะมีหิ้งบูชาผี ไว้สักการะบูชาของครอบครัว

- **ระบบครอบครัว** เครือญาติและการสืบเชื้อสายของชนเผ่าสิงลี มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ถือประเพณีผัวเดียวเมียเดียว และสืบเชื้อสายทางพ่อ การแบ่งมรดกนั้นลูกชายคนโตจะมีสิทธิ์ในมรดกมากกว่าคนรองและน้องสุดท้องตามลำดับ

- **การปลูกสร้างบ้าน** ชนเผ่าสิงลี มักดำรงชีวิตและปลูกสร้างบ้านเรือนตามแนวสันภูเขาที่มีลำธารอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ตามปกติจะปลูกบ้านเรือนติดกับพื้นดิน และฝังเสาเรือนด้วยไม้เนื้อแข็ง ปิดฝาบ้านด้วยดินหรือไม้ ภายในบ้านจะแบ่งพื้นที่ภายในเป็นหลายห้อง เช่น ห้องพ่อแม่, ห้องสำหรับลูกชายที่มีครอบครัวแล้ว, ห้องลูกสาวที่ยังโสด ส่วนที่ตั้งหิ้งบูชาผีเพื่อสักการะนั้นจะอยู่ใกล้บริเวณห้องพ่อแม่ บ้านมีประตู 2 ด้าน คือ ประตูด้านหน้า สำหรับเข้าออกตามปกติ ส่วนประตูด้านหลัง ซึ่งเป็นประตูสำรองไว้เพื่อประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีเรียกขวัญหรือพิธีเคาะพญาผีต่างๆ อีกทั้งใช้สำหรับเป็นทางผ่านเพื่อนำศพไปฝัง ในปัจจุบันลักษณะการสร้างบ้านเรือนแบบดั้งเดิมนี้ได้เปลี่ยนแปลงตามเวลาและพบเห็นได้น้อยมาก

ประเพณีที่เกี่ยวข้องการคลอดบุตร ชนเผ่าสิงลี ส่วนมากทำคลอดบุตรภายในบ้าน โดยเวลาคลอดบุตรชายจะต้องคลอดในบ้าน หลังจากนั้นฝ่ายสามีจะต้องประกอบพิธีกรรมตามประเพณี คือ การเดินรอบบ้าน 3 รอบ จึงสามารถเข้าบ้านได้ ตามฮัตคองประเพณีของชนเผ่าสิงลี จะมีข้อห้ามหรือคะลำ (การกระทำที่ผิดทำนองคลองธรรม) หลายข้อ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้บุตรที่เกิดมานั้นมีความสมบูรณ์ คลอดง่าย และกลัวการมีลูกแฝด เพราะถือว่าเป็นโชคร้าย สำหรับชนเผ่าสิงลี ในสมัยก่อนฮัตคองเกี่ยวกับการตายนั้น จะมีพิธีกรรมต่างๆ ตามลำดับเมื่อเสร็จสิ้นจะฉาปนิกิจ (ส่งสะกาน) ด้วยการเผาหรือการฝัง

- **บุญประเพณีและพิธีกรรม** ในรอบปีนั้นได้มีการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนากับความเชื่อในเรื่องของผี และมีงานบุญขึ้นปีใหม่เหมือนกับชนเผ่าลาว มีการบายศรีสู่ขวัญ ในกรณีที่มีการเจ็บป่วยหรือตายจากการเจ็บป่วยกรณีต่างๆ อีกทั้งการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูกตามฤดูกาล โดยเฉพาะการปลูกข้าว

- **ศิลปะวรรณคดี หรือ นาฏศิลป์** ของเผ่าสิงลีมีความสามารถและชื่นชม กลอน ขับลำ ร้อง ทำนองเครื่องดนตรีส่วนใหญ่ คือ กลอง, ข้อง, แคน หรืออื่นๆ

- **เครื่องแต่งกาย** เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับประจำชนเผ่าสิงลี จะมีสีดำเป็นหลัก และสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง และจะนำมาใช้เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

ภาพที่ 6 ตัวอย่างเครื่องกายของหญิงชนเผ่าสิงลีหรือพุน้อย (Phu Noi)

ที่มา : [http://www.superstock.com/preview.asp?image=1848-](http://www.superstock.com/preview.asp?image=1848-9639&imagex=13&id=12926621&productType=3&pageStart=0&pageEnd=100&pixperpage=100&hitCount=23&filterForCat=&filterForFotog=)

[9639&imagex=13&id=12926621&productType=3&pageStart=0&pageEnd=100&pixperpage=100&hitCount=23&filterForCat=&filterForFotog=](http://www.superstock.com/preview.asp?image=1848-9639&imagex=13&id=12926621&productType=3&pageStart=0&pageEnd=100&pixperpage=100&hitCount=23&filterForCat=&filterForFotog=) ที่ 24 ธันวาคม 2556

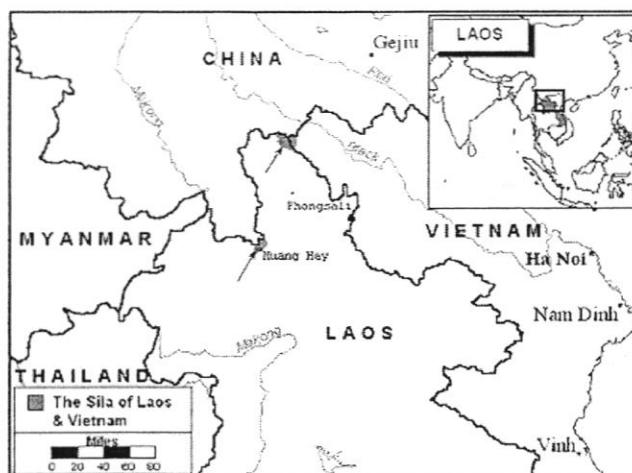
- งานหัตถกรรม ผู้หญิงชนเผ่าสิงลี มีความสามารถด้านการทอผ้าปักถักร้อย และการทอผ้า การประกอบอาชีพโดยส่วนมากเกี่ยวกับการเพาะปลูก

2.1.2 ชนเผ่าสีลา

1) ประวัติความเป็นมา

ชนเผ่าสีลาถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่ง อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของจีนและเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานในตอนเหนือของประเทศลาว จากผลกระทบของสงคราม เป็นเวลามากกว่า 200 ปีมาแล้ว นอกจากนี้ยังพบอยู่ในแขวงลายเจา ประเทศเวียดนามและแถบตอนใต้ของจีน

ชนเผ่าสืลา มีประชากรอยู่ในประเทศลาวประมาณ 1,772 คน ตามการสำรวจประชากร ครั้งที่ 2 ปี 1995

ภาพที่ 7 แผนที่แสดงถิ่นฐานของชนเผ่าสืลา

ที่มา : <http://www.joshuaproject.net/people-profile.php> ที่ 24 ธันวาคม 2556

2) ชื่อ

ชนเผ่าสืลา มีชื่อเรียกที่หลากหลาย เช่น ชนเผ่าสืลา ที่อาศัยอยู่ในเขตยอโดอู มีชื่อว่า เบินซู, เวอเยอ, เยอเทอ ส่วนที่อาศัยอยู่ในแขวงหลวงน้ำทา ในอดีตเรียกว่า “เสง” ต่อมาในปัจจุบันเรียกว่า “สืลา” และเป็นชื่อที่ได้รับการยอมรับจากคนภายในชนเผ่าและใช้มาจนถึงปัจจุบัน

3) ภาษา

ภาษาของชนเผ่าสืลา มีภาษาพูดที่จัดอยู่ในหมวดภาษา จีน – ทิเบต และไม่มีตัวอักษร โดยภาษาพูดของชนเผ่าสืลานั้นคล้ายกับภาษาของชนเผ่าอาข่า, ร่าอี, โลโล อีกทั้งสามารถพูดภาษาจีน, ห่อ, ลื้อและยังได้ดี ซึ่งส่งผลให้ชนเผ่าสืลามีความสะดวกในการติดต่อสื่อสารหรือแลกเปลี่ยนกับชนเผ่าอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

4) คติความเชื่อ, ศิลปวัฒนธรรม บุญประเพณีและพิธีกรรม

- **ความเชื่อ** ชนเผ่าสืลา เป็นหนึ่งในหลายชนเผ่าที่เคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และนับถือผี สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ผีพ่อแม่, ผีบรรพบุรุษ, ผีฟ้า, ผีถน, ผีเรือน, ผีเจ้าบ้าน, ผีนายจ่าเถาะและนางโกอี (ถือเป็นต้นตระกูลของชนเผ่าสืลา) ซึ่งถือเป็นผู้ปกป้องรักษามวลมนุษย์ (เทพารักษ์) บางเขตพื้นที่มีการจัดพิธีกรรมบูชา 4 ครั้งต่อปี

- **การก่อตั้งหมู่บ้าน** ในการก่อตั้งหมู่บ้านของชนเผ่าสืลา เมื่อมีการย้ายหมู่บ้านจะต้องแบ่งกลุ่มคนออกหาสถานที่ตั้งใหม่ของหมู่บ้าน และเมื่อได้สถานที่ที่เหมาะสมแล้วจะต้องพักแรมเพื่อเสี่ยงทายจากความฝัน เพราะถ้าฝันดีก็

กลับมาแจ้งข่าวแก่ชาวบ้าน หลังจากนั้นจะทำการปรับพื้นที่เพื่อปลูกสร้างบ้านและเคลื่อนย้ายเข้าสู่พื้นที่ใหม่ทุกครัวเรือน

เมื่อถึงสถานที่ก่อตั้งหมู่บ้าน แล้วจะสร้างเพิงพักชั่วคราวเพื่อรอให้ทำการเคลื่อนย้ายครอบครัวครบแล้ว จะประกอบพิธีกรรมตามฮัตคอง ดังนี้

1. สานลายตาแหลวปักทั้ง 4 มุมที่จะปลูกบ้าน
2. กั้นด้วยแผ่นไม้ โดยมีข้าวสารวางไว้ข้างขาว 9 คู่และข้างซ้ายขาวเปลือก 9 คู่
3. ฝังดินหรือใช้ไม้ปิดหลุม ใช้เวลา 50 นาที ถึง 1 คืน
4. เปิดปากหลุมตรวจดูข้าวสารและข้าวเปลือกว่าปนกันหรือไม่ ถ้าปะปนกันจะไม่สามารถสร้างบ้าน

ได้ ต้องหาที่ใหม่

ส่วนชนเผ่าสילהที่อาศัยในแขวงหลวงน้ำทา จะใช้ข้าวสาร, เกลือ, ขิงและใบตอง เมื่อพบสถานที่ที่เหมาะสมแล้วจะขุดหลุม 4 มุมและหลุมกลางบ้านเป็นหลุมที่ 5 เพื่อจะวางเมล็ดข้าวสาร 3 เมล็ด ให้หัวชนกัน แล้วปิดปากหลุมทิ้งไว้ 15 นาที จึงเปิดดู

- การคลอดบุตร ชนเผ่าสילה ทั้งสองพื้นที่มีความแตกต่างกัน ดังนี้

ชนเผ่าสילה เขตยออดู ในช่วงที่ตั้งครรภ์สามารถทำงานได้และรับประทานอาหารได้ตามปกติ โดยไม่มีการคะลำหรือข้อกำหนดใดๆ ส่วนชนเผ่าสילה เขตหลวงน้ำทา จะให้ทำงานเบาได้และห้ามเดินทางไกล ในช่วงที่ตั้งครรภ์ สามี่จะเป็นฝ่ายที่เตรียมข้าวของเครื่องใช้รวมไปถึงอาหารการกินให้กับภรรยาและบุตรเมื่อถึงกำหนดคลอด

เมื่อภรรยาใกล้จะคลอดหรือน้ำเดินจะบอกกับสามี่หรือแม่ยาย เพื่อจะได้ทำคลอดให้กับตน ซึ่งสถานที่ที่ใช้ในการคลอดจะอยู่ในห้องนอนของตน ซึ่งจะอยู่ตรงด้านท้ายหรือ ดินของที่นอนของตน

หลังคลอดบุตรแล้ว ฝ่ายหญิงจะอยู่ไฟหรือเข้ากรรม โดยการกินน้ำอุ่นและอาบน้ำร้อนเป็นเวลา 30 วัน อาหารจะงด ไข่ขาว, เนื้อหมู, เนื้อวัวและเนื้อควาย และเมื่อครบกำหนดในการเข้ากรรม สามารถกินได้ตามปกติ

เมื่อลูกมีอายุครบ 3 วัน จะประกอบพิธีตั้งชื่อบุตร โดยการใช้ไก่ 2 ตัว และหมู 3 กำ 1 ตัว โดยเชิญผู้อาวุโสในหมู่บ้านมาสู่ขวัญและเป็นสักขีพยานให้กับเด็กที่เกิด ในการตั้งชื่อบุตรจะไม่ตั้งชื่อตามตระกูลของตน แต่มีลักษณะเฉพาะ ดังนี้ ในกรณีที่เป็นลูกชาย จะใช้คำว่า “จา” นำหน้า เช่น จาซี, จาซี, จายี ส่วนกรณีที่เป็นลูกสาวจะใช้คำว่า “โก” นำหน้า เช่น โกสี, โกยี่, โกเอียบ เป็นต้น แต่ชนเผ่าสילהในแขวงหลวงน้ำทา ในการคลอดบุตรนั้นจะคลอดในบริเวณที่นอนของตน (ห้องนอนของตนเอง) และอยู่ไฟหรือเข้ากรรม เป็นเวลา 13 วัน ในเวลาคลอดบุตรนั้นแม่ยายจะเป็นคนทำคลอดและดูแลรายละเอียดต่างๆ

ในกรณีที่คลอดลูกสาว เมื่อครบ 2 วัน ครอบครัวจะนำปู 1 ตัว สายสะดือและซี่โครง ใสในบั้งไม้แล้วปิดด้วยกาบไม้ให้แน่น แต่ถ้าเป็นลูกชายจะใช้ดอก 9 เส้นมัดบั้งไม้แล้วให้แม่อุ้มลูกมานั่งที่ประตูด้านหน้าแล้วให้แม่ยายตั้งชื่อให้กับหลาน

เมื่ออยู่ไฟหรือเข้ากรรมครบกำหนด 13 วัน ก็สามารถเข้านอนในห้องได้ตามปกติ และให้ลูกหลาน

ภายในบ้านนำไข่ไก่ต้มสุกมาเป็นของส่วยให้กับลูกที่เพิ่งเกิด เมื่อลูกมีอายุครบ 30 วัน จะใช้ไข่ไก่ต้มสุกและเชิญหมอกงมาทำการส่วย

- พิธีการในการศพ

ชนเผ่าสลาในเขตหลวงน้ำทา เมื่อมีคนเจ็บป่วยในบ้านจะทำการรักษาโดยใช้ยาพื้นบ้านตามคำบอกจากหมอมนต์ แต่ถ้าผู้ป่วยนั้นเสียชีวิตลง ในกรณีที่เป็นชาย จะจัดงานรวม 9 วัน กรณีที่เป็นหญิง จะจัดงานรวม 7 วัน ซึ่งในแต่ละวันจะมีการใช้สัตว์ชนิดต่างๆ มาใช้ทำกับข้าวเพื่อเลี้ยงแขก ซึ่งมีลำดับ ดังนี้ วันที่ 1 ใช้ สุนัข, หมูและไก่ วันที่ 2 ใช้หมู 1 ตัว, วันที่ 3-7 ใช้วัว วันละตัว และวันที่ 8 ใช้ควาย 1 ตัว ส่วนวันที่ 9 จะงด

การทำโลงจะใช้ไม้ใหญ่มาทำแล้วนำศพใส่ในโลง โดยใช้ดินปิดรอยต่างๆ แล้วมัดให้แน่น เมื่อถึงกำหนดวันบรรดาญาติจะนำศพไปไว้ในสถานที่ที่เหมาะสมต่อไป

ชนเผ่าสลาในเขตยอดดู่ เมื่อมีคนเจ็บป่วยในบ้านจะทำการรักษาด้วยยาพื้นบ้านหรือยาแผนปัจจุบันเพื่อดูอาการเบื้องต้น แต่หลังจากนั้นจะเชิญหมอมนต์มาประกอบพิธีการรักษาโดยเสี่ยงทายด้วยไข่ไก่ดำหนึ่งฟองพร้อมด้วยข้าวสารแล้วห่อด้วยเงิน ว่าจะต้องทำการรักษา กับผีตนใด เมื่อผลออกมาก็จะทำการรักษาตามผีนั่นๆ โดยใช้ไข่ 1 คู่ (ตัวผู้และตัวเมีย) ต้มสุก ถวายแก่ผีนั่นๆ หลังจากนั้นจึงนำไก่ที่ได้จากการบูชาไปกินในป่าเพื่อดูลักษณะของขาไก่ ผู้ป่วยจะมีอาการดีขึ้นหรือไม่ ในการรักษาโดยหมอมนต์นั้นถ้าผู้ป่วยมีอาการหนักมากจะใช้หมูในการบูชา

แต่ถ้าผู้ป่วยเสียชีวิต จะนำไม้พญามาใช้ในการทำโลงศพ และตั้งไว้ภายในบ้านและต้องตั้งศพให้แล้วเสร็จภายใน 1 วัน อีกทั้งคนในบ้านจะใช้ผ้าขาวคลุมศีรษะ โดยใช้ไข่ไก่และหมูเพื่อประกอบอาหารในการเลี้ยงแขก เมื่อครบกำหนดวันจะให้คนไปเสี่ยงทายหาสถานที่ฝังศพ โดยใช้ไข่ไก่เป็นเครื่องเสี่ยงทายโดยการโยนเมื่อไข่ไก่แตกตรงที่ใดก็จะใช้ที่ตรงนั้นเป็นที่ฝังศพ และขุดหลุมลึกประมาณ 50 เซนติเมตร และใช้คน 4 คนในการหามโลงโดยให้ด้านหัวนำไปก่อนเท่านั้นและบรรดาญาติพี่น้องจะตามหลังไป เมื่อถึงสถานที่ฝังศพจะต้องให้ลูกเขย (ลูกเขยยก) เป็นคนตัดเชือกและถมหลุมศพ หลังจากนั้นจึงเป็นเครือญาติเป็นลำดับถัดไป แต่ถ้าไม่มีลูกเขยจะให้ญาติฝ่ายพ่อเป็นผู้ตัดเชือกและถมหลุมศพก่อน และในกรณีที่คนภายในบ้านเสียชีวิตพร้อมกันจะห้ามฝังศพในหลุมเดียวกัน

หลังจากทำพิธีฝังศพแล้วผู้เป็นเจ้าภคจะทำการเรียกขวัญให้กับผู้ร่วมงานและขวัญของตนเองให้กลับเข้าบ้านแต่ละคน โดยการเดินทางกลับจะต้องเรียงกันเป็นแถวยาว ก่อนถึงทางเข้าหมู่บ้านประมาณ 150 เมตร จะต้องหักพดไม้เพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้ผีผู้ตายไม่ให้กลับเข้าหมู่บ้าน

เมื่อถึงบ้านของผู้ตาย จะมีน้ำร้อนเพื่อใช้ล้างมือและรับประทานอาหารร่วมกัน หลังจากนั้นผู้อาวุโสจะรินเหล้าเพื่อทำการเสวยเคราะห์ให้กับผี ในกรณีที่สามีหรือภรรยาเสียชีวิตไปแล้วครบ 3 ปีขึ้นไป จึงจะมีสิทธิ์ในการสร้างครอบครัวใหม่หรือกลับไปใช้ชีวิตกับครอบครัวเดิมของตนได้

วรรณคดีและนาฏศิลป์ ชนเผ่าสลา ถือเป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการแต่งกลอนและการขับร้องอาทิเช่น คำสุภาพ, ฃญา, คำพังเพย 12 เดือน ที่บรรยายถึงธรรมชาติทั้งดงาม, การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนหรือ

ธรรมชาติ อีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง โดยเฉพาะกลุ่มที่อาศัยในแขวงหลวงน้ำทา จะมีการขับและร่ายรำในงานบุญกินเจียงหรืองานบุญปีใหม่ อีกทั้งการฟ้อนรำที่ใช้ในการแสดงในงานศพ งานเฉลิมฉลองที่สำคัญของชนเผ่าสืลา คือ งานบุญกินเจียงหรืองานบุญปีใหม่ ที่มีการประกอบพิธีบูชาผีบรรพบุรุษ, ผีบ้านและผีเจ้าบ้าน

ชนเผ่าสืลาโดยทั่วไปไม่ปรากฏเครื่องดนตรีประจำเผ่า แต่มีนิทานพื้นเมือง ส่วนกลุ่มที่อาศัยอยู่ในเขตแขวงหลวงน้ำทา จะมีเครื่องดนตรี คือ ปี่, แซง, กลอง, บั้งไม้รกกัง ที่ใช้ในงานศพ ส่วน ตีตัง, ตีแซง จะใช้ในงานบุญกินเจียง

- **เครื่องแต่งกาย** การแต่งกายของชนเผ่าสืลามีเอกลักษณ์ คือ

ชาย : นุ่งกางเกงสีดำชายกว้าง, ขาใหญ่, สวมเสื้อแขนสั้นสีดำ ติดกระดุมด้านข้างตามแนวอกยาวจนถึงเอว ใช้ผ้า ยาว 1 วา กว้าง 20 เซนติเมตร คาดหัวและมีสายคาดเอว โดยเวลาเป็นหนุ่มจะไม่ใช่ผ้าคาดหัว แต่จะไว้ผมยาวแล้วเกล้าผมตั้งใส่สร้อยและสวมปกแขน

หญิง : นุ่งชิ้นแขงดอกสีดำยาวเลยหัวเข่า การสวมเสื้อหลายสีสลับกัน เช่น สีดำ, ขาว, เขียว ที่มีลายดอกตั้ง และช่วงเอวนิยมตกแต่งด้วยเครื่องประดับเงินชนิดต่างๆ ใช้ผ้าขาวคาดหัวที่มีทั้งแบบคาดหัวที่เป็นแบบกันหอยและใช้ผ้าขาวปิดหัว แต่ชนเผ่าสืลาที่อาศัยแถบแขวงหลวงน้ำทา โดยผู้ชายจะนุ่งกางเกงขาวยาวสีขาว สวมเสื้อสีดำ ส่วนหญิงนุ่งชิ้นสีแดงลายขาว สวมเสื้อแขนยาวสีขาว ส่วนเด็กหรือคนชราจะแต่งกายปกติ

ภาพที่ 8 ตัวอย่างเครื่องกายของหญิงชนเผ่าสืลา

ที่มา : <http://www.fotolia.com/id/28623590> ที่ 24 ธันวาคม 2556

- การดำรงชีวิต ชนเผ่าสืลาทั้งสองพื้นที่มีการดำรงชีวิตที่คล้ายกันคือ ทำไร่ ทำนา โดยเน้นไปที่ข้าวเจ้าเป็นหลัก พร้อมกันนั้นยังมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้แรงงานและประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น วัว, ควาย, หมู, หมาหรือสัตว์ปีก เป็นต้น

- งานหัตถกรรม

ชาย : มีความสามารถในการงานตีเหล็กเพื่อใช้เป็นเครื่องมือทางการเกษตรและใช้ในครัวเรือน รวมไปถึงเครื่องจักสาน

หญิง : มีความสามารถในการงานเย็บปักถักร้อย

2.1.3 ขนเผ่าลาหู่

1) ประวัติความเป็นมา

ชนเผ่าลาหู่ เดิมมีถิ่นฐานอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน หลังจากนั้นได้อพยพเคลื่อนย้ายลงมาทางใต้ แล้วมาตั้งถิ่นฐานใหม่อยู่แถบบริเวณประเทศเมียนมาร์และจีน ทางทิศตะวันตกของเมืองว่าและทิศตะวันออกเฉียงของมณฑลยูนนาน ช่วงต้นศตวรรษที่ 19 ได้มีการเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานในแคว้นกวางตุ้งของ เมียนมาร์ จนถึงปลายศตวรรษที่ 19 ได้อพยพเคลื่อนย้ายอีกครั้ง โดยเคลื่อนย้ายลงมาทางใต้และในช่วงเวลาเดียวกันนี้ก็ได้อพยพบางส่วนเข้าไปในประเทศไทย เวียดนามและทางตอนเหนือของประเทศลาว

ในปัจจุบันชนเผ่าลาหู่ ดำรงชีวิตและตั้งถิ่นฐานอยู่ตามแขวงต่างๆ ในภาคเหนือของประเทศไทย เช่น แขวงหลวงน้ำทาและแขวงบ่อแก้ว นอกจากนี้ชนเผ่าลาหู่ก็ยังกระจายอยู่ทางตอนใต้ของจีน, เมียนมาร์, เวียดนามและภาคเหนือของประเทศไทย

ประชากรของชนเผ่าลาหู่มีทั้งหมด 14,970 คน หรือประมาณ 0.3 เปอร์เซ็นต์ ของประชากรในประเทศไทย (จากสถิติการสำรวจพลเมืองครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ.1995)

2) ชื่อ

ชนเผ่าลาหู่ เรียกตัวเองว่า “ลาหู่” และเป็นชื่อที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปของชนเผ่านี้ แต่ชนเผ่าอื่นๆ เรียกชนเผ่าลาหู่ ว่า “มูเซอ” ซึ่งคำว่า “มูเซอ” ยังไม่ปรากฏที่มาชัดเจน แต่คำว่า “ลาหู่” นั้นเพี้ยนมาจากการออกเสียงของคำว่า “ล้ารู” ซึ่งในภาษา แปลว่า “เลี้ยงเสือ” (“ล้า” แปลว่า เสือ ส่วน “รู” แปลว่า เลี้ยง) ความหมายที่แท้จริง คือ คนเลี้ยงเสือ

ชนเผ่าลาหู่ ประกอบด้วยหลายแซงหรือแขนง เช่น ลาหู่มะ (มูเซอขาว), ลาหู่ซี (มูเซอดำ) และ ลาหู่เซ (มูเซอแดงหรือกุ่ม)

3) ภาษา

ภาษาของชนเผ่าลาหู่ จัดอยู่ในหมวดภาษา จีน – ทิเบต สาขา ทิเบต – เมียนมาร์ ไม่ปรากฏตัวอักษรในแต่ละแขนงหรือแซง จะมีสำเนียงที่แตกต่างกันเล็กน้อย แต่โดยทั่วไปแล้วการออกเสียงของชนเผ่านี้ถือเป็นมาตรฐาน ซึ่งสามารถใช้ติดต่อสื่อสารกับชนเผ่าลาหู่ในพื้นที่อื่นๆ ได้

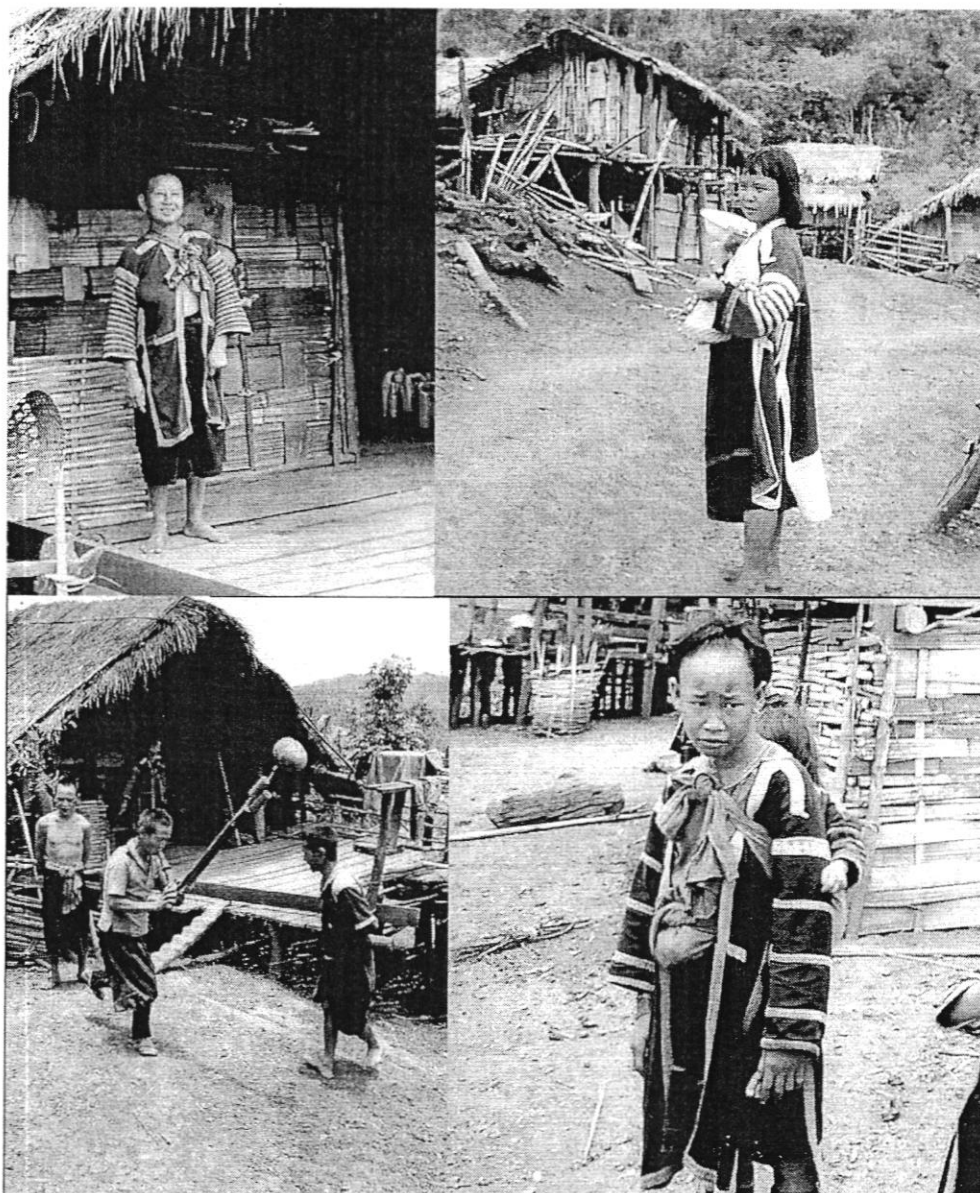
4) คติความเชื่อ, ศิลปวัฒนธรรม

- **ความเชื่อ** ชนเผ่าลาหู่มีความเชื่อเดิม คือ ความเชื่อถือผี ในความเชื่อถือของชนเผ่าลาหู่เชื่อว่าผีที่มีอำนาจสูงสุดนั้น คือ ผีฟ้า และนอกจากผีฟ้าแล้ว ยังเชื่อถือผีบ้าน ผีเรือน ซึ่งบ้านแต่ละหลังจะมีหิ้งบูชาผี ซึ่งผีดังกล่าวถือเป็นผีดี แต่ผีที่เลวและน่ากลัว คือ ผีน้ำ, ผีป่า, ผีไร่และผีภูเขา เป็นต้น

- **ระบบครอบครัว** โดยทั่วไปแล้วครอบครัวของชนเผ่าลาหู่ ประกอบด้วยพ่อแม่และลูก ซึ่งบางทีมีลูกสาวที่แต่งงานแล้ว และลูกๆ ในครอบครัว ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติหรือยึดครองของชนเผ่าลาหู่ คือ เมื่อลูกสาวคนโตแต่งงานจะต้องพาสามีของตนมาดูแลพ่อแม่จนกว่าจะน้องสาวจะแต่งงานแล้วพาสามีดูแลแทน จึงสามารถแยกออกไปสร้างครอบครัวใหม่ได้

ชายชนเผ่าลาหู่เมื่อแต่งงานแล้วจะต้องไปอยู่ในบ้านภรรยาเพื่อดูแลครอบครัวของฝ่ายภรรยา หมายความว่า ชนเผ่าลาหู่จะไม่มีการสืบทอดหรือการนับญาติจึงไม่ซับซ้อนเหมือนกับชนเผ่าอื่นๆ และมักเรียกญาติว่าลูกพี่ลูกน้อง และการนับญาติพี่น้องก็ต่อเมื่อมีความจำเป็น เช่น คู่หนุ่มสาวที่กำลังจะแต่งงานจะต้องไปสืบทอดตระกูลว่ามาจากตระกูลเดียวกันหรือไม่ ถ้าไม่จึงสามารถแต่งงานกันได้

- **การปลูกบ้าน** ชนเผ่าลาหู่มักตั้งหมู่บ้านตามแนวสันเขาที่มีความสูงตั้งแต่ 1,000 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล แต่ในปัจจุบันมีการเคลื่อนย้ายลงมาตามพื้นที่ต่างๆ ลักษณะเดิมของบ้านเรือนชนเผ่าลาหู่นิยมสร้างบ้านแบบเรือนร้านแผ่นผ้างเรือน ซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันตามฐานะทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งพื้นที่ภายในบ้านถูกแบ่งออกเป็น 2 พื้นที่ คือ ห้องพักหรือห้องรับแขกและครัว การสร้างบ้านของชนเผ่าลาหู่ไม่ได้ถือเรื่องฤกษ์แต่อย่างใด แต่เน้นไปที่ความสะดวกในการปลูกสร้าง แต่มีข้อห้ามคือ ห้ามให้แนวของหลังคาเอียงกัน เพราะมาความเชื่อที่ว่า ถ้าแนวหลังคาของบ้านเอียงกันจะทำให้ผู้อาศัยเจ็บป่วยหรือไม่สบาย

ภาพที่ 9 คนเผ่ามูเซอดำ (เป็นภาพตัวอย่างจากจังหวัดเชียงราย ประเทศไทย)

ที่มา : <http://www.flickr.com/photos/lindadevolder/1124101833/in/photostream/> วันที่ 7 มกราคม 2557

เวลาขึ้นบ้านใหม่ชนเผ่าลาหู่มักจะประกอบพิธีกรรมที่สนุกสนานครื้นเครง เพราะมีความเชื่อว่า บรรยากาศในการขึ้นบ้านใหม่มีความสนุกสนานครื้นเครงเท่าใดก็จะส่งผลให้เจ้าของบ้านนั้นมีความมั่งคั่งตามไปด้วย

- **การคลอดบุตร** เมื่อตั้งครรถ์หญิงชนเผ่าลาหู่สามารถทานอาหารได้ตามปกติ และในการคลอดบุตรนั้นจะมีแม่ยายทำคลอดและสามีช่วยดูแลรายละเอียดต่างๆ เมื่อคลอดเสร็จผู้เป็นแม่จะต้องอยู่ไฟหรือเข้ากรรม โดยให้ดื่มน้ำร้อน น้ำอวบน้ำ, เนื้อควาย, เนื้อไก่ผัด, อาหารที่มีรสเปรี้ยว, เผ็ดและอาหารที่มีกลิ่นฉุน ในการตั้งชื่อบุตรนั้นผู้อาวุโสในหมู่บ้านจะเป็นตั้งให้

ชนเผ่าลาหู่ที่มีลูกแล้ว คนทั่วไปจะไม่เรียกชื่อเดิมแต่จะเรียกชื่อตามลูกคนแรก เช่น พ่อ....., แม่..... ตามด้วยชื่อลูกคนโต

- **การตาย** พิธีศพของชนเผ่าลาหู่เชื่อว่าการตายนั่นเป็นเรื่องธรรมดา เพราะความเชื่อที่ว่าเมื่อตนเองตายไปแล้วก็จะกลับมาเป็นผีบ้านผีเรือนตามเดิม ซึ่งขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมนั้นจะแตกต่างกันไปตามวัยวุฒิของผู้ตาย และนิยมการฝังศพ

- **ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ** ภายในแต่ละปีชนเผ่าลาหู่จะมีการประกอบพิธีกรรมตามฤดูกาล และพิธีกรรมที่สำคัญของเผ่า คือ เทศกาลปีใหม่ ซึ่งกำหนดในช่วงเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ของทุกปี รวมไปถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตร เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการกำหนดพื้นที่ในการทำไร่ นา หรือพิธีกรรมหมายไร่ นา, พิธีกรรมเพื่อขอความปลอดภัยในการแพ้วถางหรือตัดต้นไม้, พิธีกรรมเผ่าไร่ นา, พิธีกรรมเลี้ยงผีมอมก่อนการสักข่าไร่, พิธีกรรมป้องกันศัตรูพืชและขอให้พืชเจริญงอกงาม, พิธีกรรมเลี้ยงผีพ่อผีแม่และผีเรือนด้วยผลผลิตทางการเกษตร, พิธีเก็บเกี่ยวข้าวและพิธีกรรมการขอบคุณต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ซึ่งในการประกอบพิธีกรรมต่างๆจะต้องมีผู้นำรวมถึงผู้ช่วยในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ

- **ศิลปวัฒนธรรม** ชนเผ่าลาหู่มีความชำนาญในการขับร้อง (ขับลำ) 3 รูปแบบ คือ

- 1) การขับลำของผู้เฒ่าผู้แก่ที่ใช้ในการอวยพร
- 2) การขับลำของหนุ่มสาว เช่น ขับลำในเวลาทำไร่ นาหรือการเกี่ยวพาระหว่างหนุ่มสาว
- 3) การขับลำในงานเลี้ยงสังสรรค์

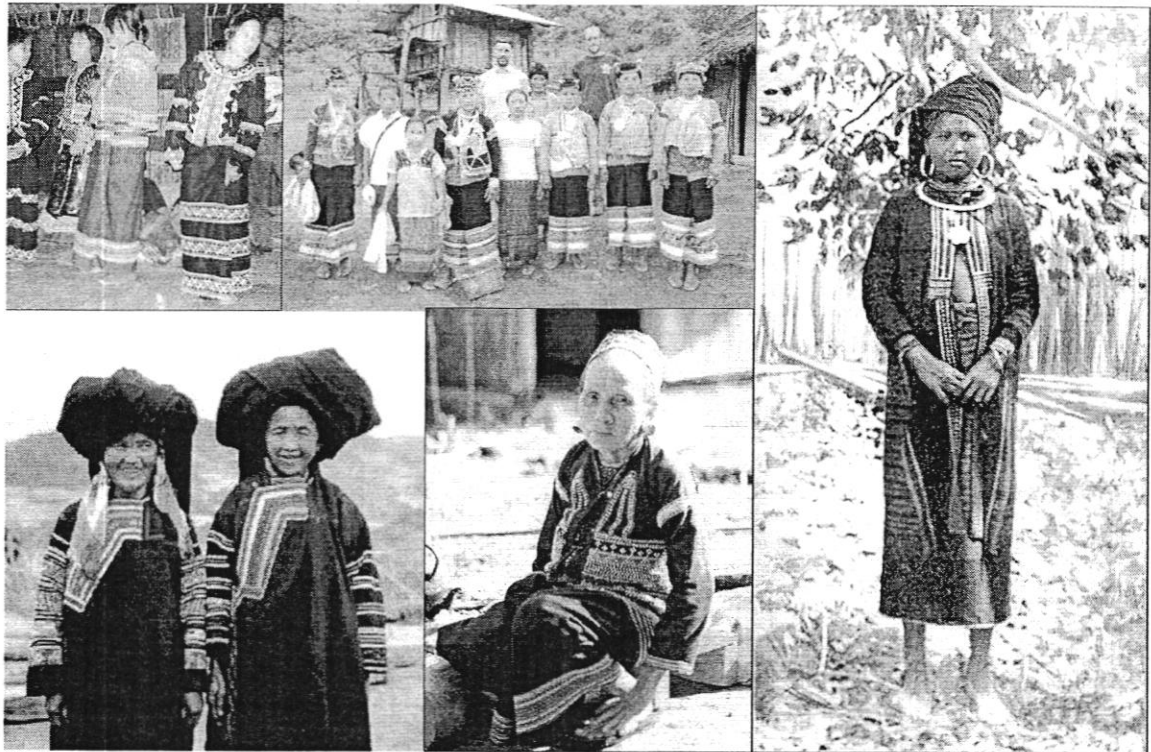

ภาพที่ 10 การเป่าแคนของชายชนเผ่าลาหู่หรือมูเซอ

ที่มา : <http://www.luang-namtha-hotels.com/travel-info/ethnic-groups-of-luang-namtha>

ที่ 24 ธันวาคม 2556

- เครื่องแต่งกาย ของชนเผ่ามีเอกลักษณ์เฉพาะตัวโดยเฉพาะเครื่องประดับต่างๆ รวมไปถึงการเย็บปักที่งดงาม ซึ่งจะพบเห็นได้ในช่วงเทศกาลปีใหม่

ภาพที่ 11 ตัวอย่างเครื่องกายของหญิงชนเผ่าลาหู่หรือมูเซอ

ที่มา : <http://factsanddetails.com/asian/cat66/sub417/item2737.html> ที่ 24 ธันวาคม 2556

- การดำรงชีวิต ในอดีตชนเผ่าลาหู่มีอาชีพหลัก คือ การปลูกข้าวและปลูกฝิ่น แต่ในปัจจุบันได้มีการทำไร่แบบหมุนเวียนร่วมกับการทำนา อีกทั้งเลี้ยงสัตว์ได้แก่ ไก่และหมู ซึ่งสัตว์ทั้งสองชนิดถือเป็นส่วนหนึ่งการประกอบพิธีกรรม ส่วนวัวและควายไม่นิยมเลี้ยง และหาของป่า

- งานหัตถกรรม ชนเผ่าลาหู่มีความสามารถโดยรวมในเรื่องการเย็บปัก และงานหัตถกรรมประเภทงานจักสาน

2.1.4 ขนเผ่าโลโล

1) ประวัติความเป็นมา

ชนเผ่าโลโลเดิมนั้นตั้งถิ่นฐานในแถบตอนใต้ของประเทศไทย ด้วยเหตุจากสงครามในสมัยนั้นทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานโดยนำด้วยนายดีเปอร์ ซึ่งใช้เส้นทางจากมณฑลยูนนานและมณฑลกว่างเจา เรื่อยมาจนมาตั้งถิ่นฐานใหม่ในเขตต่างๆ เช่น วูเปากาง, ตาปี้ซู, แซวมีซู, สะหว่างและกามีซูที่ขึ้นกับเมืองยอโดู แขวงพงสาลี ประเทศลาว ประมาณ 100 ปีมาแล้ว

ในประเทศลาวชนเผ่าโลโลมีประชากรประมาณ 1,407 คน หรือเท่ากับ 0.1 เปอร์เซ็นต์ของประชากรลาวทั้งประเทศ (จากการสำรวจพลเมือง ครั้งที่ 2 ปี ค.ศ.1995) นอกจากนี้ชนเผ่าโลโลยังกระจายไปตามพื้นที่ใกล้เคียง เช่น เวียดนามและแถบตอนใต้ของประเทศไทย

2) ชื่อ

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า “โลโล” และเป็นชื่อที่ถูกเรียกจากชนเผ่าอื่น อีกทั้งถูกใช้เป็นชื่อเรียกทางราชการ

3) ภาษา

ชนเผ่าโลโล จัดอยู่ในหมวดภาษา จีน - ทิเบต สาขา ทิเบต - เมียนมาร์ และไม่ปรากฏตัวอักษร แต่ชนเผ่าโลโลมีลักษณะการออกเสียงที่คล้ายกับชนเผ่าลีลาและชนเผ่าราอี นอกจากนี้ยังสามารถพูดภาษาชนเผ่าลื้อ, ยอง และไทเหนือ

4) คติความเชื่อ, ศิลปวัฒนธรรม

- **ความเชื่อ** ถึงแม้ว่าชนเผ่าโลโลได้มีการย้ายถิ่นฐานเข้ามาในประเทศลาวแต่ยังคงรักษา

ขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเองจนถึงปัจจุบัน ซึ่งยึดครองประเพณีหรือความเชื่อต่างๆ ของชนเผ่าโลโลคล้ายคลึงกับชนเผ่าในหมวดภาษา จีน - ทิเบต เช่น เรื่องการเคารพบูชาผีพ่อ ผีแม่, ผีบรรพบุรุษ, ผีบ้านผีเรือน, ผีเมือง, ซึ่งถือเป็นผู้ปกปักรักษาแก่มวลมนุษย์ นอกจากนี้ยังถือในเรื่องของผีต้นไม้ใหญ่, ผีห้วยหนองคลองบึง, ผีตายโหง เป็นต้น พร้อมกันนั้นยังมีการจัดบุญประเพณีต่างๆ เช่น การจัดบุญปีใหม่ ซึ่งจะมีกำหนดการจัดงานในเดือนกุมภาพันธ์และบุญกินเจียงย้อย ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 อีกทั้งยังมีหมอดูและหมอยาพื้นบ้านที่เป็นที่พึ่งทางใจและดูแลสุขภาพอาการเจ็บไข้ได้ป่วย

- **การปลูกบ้าน** ในการค้นหาสถานที่ก่อสร้างหมู่บ้านของชนเผ่าโลโลนั้น จะทำโดยการส่งตัวแทนออกเสาะหาสถานที่ที่เหมาะสมแล้ว จะทำการพักแรมเพื่อทำนายจากฝันและเสียงของสัตว์ ตัวอย่างเช่น ถ้าฝันว่าได้รับสิ่งของเงินทอง, ฝันเจอแก้งกวาง หรือได้ยินเสียงไก่ป่าขัน, เสียงเสือ จะไม่สามารถใช้สถานที่นั้นก่อสร้างหมู่บ้านได้ ถ้าหากฝันดีก็สามารถใช้สถานที่นั้นเป็นที่ก่อสร้างหมู่บ้านได้ เมื่อพัวถางพื้นที่เสร็จแล้ว จะพักแรมอีกคืนเพื่อทำนายฝันรวมไปถึงเสียง

สัตว์อีกกระยะหนึ่ง หลังจากเสร็จสิ้นแล้วก็จะทำการเสี่ยงทางถึงสถานที่ปลูกบ้านโดยการขุดหลุมแล้วนำข้าวสาร 3 เมล็ด หันหัวชนกัน ปิดปากหลุม ทิ้งไว้สักกระยะแล้วเปิดออกดูหากพบว่าเมล็ดข้าวสารกระจายออกจากกันจะไม่สามารถปลูกบ้านได้

ลักษณะบ้านเรือนของชนเผ่าโลโลมักจะสร้างบ้านแบบชั้นเดียว ยาว 6 – 15 เมตร กว้าง 6 เมตร และแบ่งออกเป็น 2 ห้องใหญ่วางขนานกันตามแนวยาวของบ้าน โดยห้องใหญ่ห้องแรกจะใช้เป็นห้องรับแขกและที่ตั้งของครกมอ ส่วนห้องถัดไปจะประกอบด้วยห้องของปู่ย่า, พี่ชายคนโต, ห้องพี่ชายคนโตหรือลูกชายที่ยังโสดหรือห้องของลูกสาวหรือเรือนครัว

- **ดนตรี, วรรณกรรม** ชนเผ่าโลโลมีการแต่งคำร้องเพื่อขับลำที่ใช้ในการขับกล่อมในงานต่างๆ และมีเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น แคน, หมากน้ำเต้าน้อย (ลูซุบ), ปี่เฟือง, ฆ้อง เป็นต้น รวมไปถึงคำผญาสุภาษิต และนิทานพื้นบ้านที่มีเนื้อหาที่แสดงถึงความงามของธรรมชาติและการเกี้ยวพาราสีของหนุ่มสาว

- **การเกิด** การคลอดบุตรของชนเผ่าโลโล มีลักษณะคล้ายกับชนเผ่าอื่นๆ ในหมวดภาษา จีน – ทิเบต ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ เมื่อภรรยาตั้งครรภ์สามเดือนจะเป็นฝ่ายที่จัดเตรียมเครื่องใช้หรือข้าวของต่างๆ เพื่อใช้ในการทำคลอด อีกทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคชนิดต่างๆ ส่วนสถานที่คลอดบุตรนั้นจะอยู่บริเวณด้านท้ายของที่นั่งนอน โดยมีแม่ยายเป็นคนทำคลอดให้ เมื่อคลอดเสร็จแล้วฝ่ายหญิงจะต้องอยู่ไฟหรือเข้ากรรมประมาณ 30 วัน และให้รับประทานเฉพาะไก่, ไข่ไก่หรือปลา เมื่อครบกำหนดแล้วจะใช้ไก่ต้มสุกเพื่อประกอบพิธีเรียกขวัญให้กับบุตร ส่วนการตั้งชื่อจะมอบให้ปู่หรือผู้อาวุโสในหมู่บ้านเป็นคนตั้งให้

- **การแต่งงาน** ตามประเพณีการแต่งงานของชนเผ่าโลโลในเบื้องต้นหนุ่มสาวจะพูดคุยตามอัธยาศัย ถ้าฝ่ายหญิงมีใจกับฝ่ายชายจะเชิญฝ่ายชายเข้าบ้านเพื่อค้างคืน 1 หรือ 2 ครั้ง และถ้าฝ่ายชายมีใจต่อฝ่ายหญิงเช่นกัน จะแจ้งต่อพ่อแม่ของตน ถ้าพ่อแม่เห็นชอบ จะมอบให้ชายสองคนไปทาบถามกับพ่อแม่ฝ่ายหญิงเมื่อได้รับคำตอบจากพ่อแม่ฝ่ายหญิงแล้วก็กลับมาแจ้งให้กับฝ่ายชายได้ทราบ หลังจากนั้นพ่อแม่ฝ่ายชายจะส่งชายสองคนพร้อมกับ ยาสูบ 2 ซองและเหล้า 2 ลิตร เพื่อกลับไปถามครอบครัวฝ่ายหญิงอีกครั้งและครอบครัวฝ่ายหญิงยืนยันเป็นคำรับสองแล้ว ก็เตรียมเหล้า 5 ลิตร ยาสูบ 1 ตูด (คือท่อน) เนื้อหมู 5 กิโลกรัม ไปมอบให้พ่อแม่ฝ่ายหญิงและส่งต่อให้กับว่าที่เจ้าสาวไว้ แล้วให้คำสัตย์ว่าถ้าฝ่ายชายกลับคำพูดจะต้องถูกปรับเป็น 3 เท่าของมูลค่าที่มอบให้ ในกรณีที่เจ้าสาวกลับคำต้องทำการสู่ขวัญให้กับพ่อแม่เจ้าสาวด้วย หมู 20 กิโลกรัม เหล้า 20 ลิตร และต้องเชิญคนในหมู่บ้านมากินร่วมกัน แต่ถ้าไม่มีข้อขัดข้องใดๆ ก็จะกำหนดสินสอดด้วยเนื้อหมู 60 กิโลกรัม และไม่น้อยกว่า 30 กิโลกรัม เหล้า 50 ลิตร และไม่น้อยกว่า 30 ลิตร เงินสินสอด 100 – 500 หลามและผ้า 4 – 8 วา อีกทั้งเครื่องแต่งกายให้กับเจ้าสาว 1 ชุด

เมื่อเตรียมการแล้ว จะมอบให้กับพ่อแม่ของเจ้าสาว ส่วนบริเวณบ้านของว่าที่เจ้าสาวนั้นต้องมีการสังสรรค์รื่นเริง ส่วนบ้านของว่าที่เจ้าสาวนั้นมีการดื่มเหล้าและกินข้าววันละ 3 มื้อ หลังจากรับประทานเสร็จแล้วฝ่ายพ่อแม่ว่าที่เจ้าสาวจะให้ฝ่ายชายจัดเตรียม คนไปรับสะไก้ จำนวน 8 คู่ เมื่อถึงบ้านเจ้าสาวจะพักรับประทานอาหารแล้วหลังจากนั้น ฝ่ายเจ้าสาวจะขึ้นขี่หลังพี่ชายหรือคนในครอบครัว เพื่อเดินทางไปบ้านของเจ้าสาวโดยมีการจัดคนไป

ส่งเจ้าสาว อีก 6 หรือ 8 คู่ เช่นกัน

เมื่อใกล้ถึงบ้านเจ้าบ่าว ฝ่ายเจ้าบ่าวจะให้เงินกับคนที่เจ้าสาวซื้หลังมา จำนวน 2 ปี และนำเจ้าสาวไปไว้ระหว่างประตูด้านหน้าของเพิงพัก ซึ่งเพิงพักดังกล่าวมี 2 ห้อง เป็นห้องคู่ผิวเมียแต่จะกันไว้สักพัก หลังจากนั้นจะตั้งพาขวัญโดยให้หมอพรทำพิธีให้กับคู่บ่าวสาวและรับประทานอาหารร่วมกัน จากนั้นจะเป็นการแนะนำตัวเจ้าสาวให้กับญาติฝ่ายเจ้าบ่าวทราบ และฝ่ายเจ้าสาวก็ทำการแนะนำเจ้าบ่าวให้กับญาติฝ่ายตนทราบเช่นกัน หลังจากนั้นจะรับประทานอาหารร่วมกันสักพักก็ทยอยกลับ ส่วนคู่สามีภรรยาจะแยกกันเข้าห้องนอน ถือเป็นการเสร็จสิ้นการแต่งงานของชนเผ่าโลโล และที่สำคัญชนเผ่าโลโลจะถือเรื่องความเป็นผัวเดียวเมียเดียว มาจนถึงปัจจุบัน

- **งานศพ** ของชนเผ่าโลโลมีลำดับขั้นตอน คือ ในกรณีที่มีคนเจ็บป่วยภายในบ้านจะต้องมีการรักษาด้วยยาพื้นบ้านในเบื้องต้น ถ้าไม่ดีขึ้นจึงจะเชิญหมอ (หมอมนต์) มาวินิจฉัยเพื่อทำการรักษา แต่ถ้าผู้ป่วยเสียชีวิตลงมีข้อกำหนด เช่น ต้องใช้ผ้าขาวปูที่พื้นโลงก่อนนำศพลง แล้วดอย (ตั้ง) ไว้ในห้องผีภายในบ้านและหันหัวของผู้ตายให้ตรงกับประตูทางออก ซึ่งการขับไล่ในงานศพนั้นอย่างช้าที่สุดไม่เกิน 1 วัน และคนภายในหมู่บ้านจะต้องหมั่นเวียนไปขับไล่ ในช่วงงานศพนั้นคนในครอบครัวจะต้องใช้ผ้าขาวโปกสรีระเพื่อแสดงการไว้อาลัย ก่อนการหามศพไปป่าช้านั้น จะต้องให้บุตรลอดใต้พื้นโลงไปมา 6 รอบ จึงสามารถเคลื่อนย้ายศพไปป่าช้าโดยการหันให้เท้าหน้าไปและใช้คน 4 คนในการหาม

เมื่อถึงป่าช้า ก่อนที่จะเผาศพจะต้องมีการเสี่ยงทายด้วยการโยนไข่ ถ้าไข่แตกที่ใดก็สามารถใช้ที่ตรงนั้นดำเนินการเผาศพ เมื่อเผาศพเสร็จจะต้องสร้างเพิงครอบสถานที่ที่ใช้เผาศพแล้วปล่อยให้ระยະหนึ่งจึงสามารถเก็บกระดูกเพื่อนำไปฝังต่อไป

สถานที่ฝังศพของชนเผ่าไม่มีข้อกำหนดแต่จะขึ้นกับความเหมาะสมและเมื่อได้สถานที่แล้ว จะนำกระดูกใส่ไหหรือภาชนะอื่นๆ ขุดหลุมฝังเพียงครั้งหนึ่งแล้วนำก้อนหินมาทับบนหลุมแล้วค่อยนำดินถมอีกครั้ง ในการฝังกระดูกนั้นจะต้องใช้ไก่ต้มสุก (ไม่จำกัดจำนวน) ถวายหรือเช่นแก๊ผีเป็นรอบที่ 2 จากนั้นเจ้าของบ้านจะใช้เนื้อหมู 5 กิโลกรัม, ข้าวสุกพร้อมด้วยเผาะกระดาดเช่นไข่แก๊ผีและจุดเทียนไว้ทั้งคืน เมื่อฝังกระดูกจนถึงเดือน 4 ของทุกๆ ปี จะต้องไปทำความสะอาดบริเวณฝังกระดูกพร้อมทั้งแต่งเครื่องเช่นถวายแก๊ผีเป็นเวลา 2 วัน 2 คืน

- **เครื่องแต่งกาย** การแต่งกายของชนเผ่าโลโล มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่น่าสนใจ คือ

ชาย : นุ่งกางเกงผ้าฝ้ายสีดำ หัวและขากางเกงกว้าง โดยมีผ้าดำพันรอบท้ายทอย สวมเสื้อผ้าฝ้ายสีดำคอกลมและมีผ้าพันรอบศรีษะยาวประมาณ 3 เมตร ไข่มุมยาวถักเปียแล้วพันรอบศรีษะ

หญิง : สวมกางเกงสีดำหัวกว้างขาเล็ก ใช้ผ้าพันรอบเอว สวมเสื้อผ้าฝ้ายแขนยาวตกแต่งลวดลายด้วยลูกปัด ใช้เครื่องประดับที่ทำจากเงิน เช่น ต่างหู, กำไล เป็นต้น

ภาพที่ 12 ตัวอย่างเครื่องกายของหญิงชนเผ่าโลโล

ที่มา : <http://www.photos.com/royalty-free-images/asian-granny-piggyback-grandchild-traditional-culture-of/160118593> ที่ 24 ธันวาคม 2556

- การดำรงชีวิต ในอดีตชนเผ่าโลโลนิยมปลูกข้าวเจ้าและฝิ่นเป็นหลัก แต่ปัจจุบันได้หันมาปลูกข้าวเป็นหลักแทน อีกทั้งปลูกพืชประเภทแบ่ง เช่น มันสำปะหลัง หรือ พืชตระกูลถั่ว, ถั่ว, อ้อย เป็นต้น นอกจากนี้ยังเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้แรงงาน เช่น วัว, ควายและม้า ส่วนหมูและสัตว์ปีก จะถูกใช้ในการยังชีพและใช้ในพิธีกรรม

- งานหัตถกรรม หญิงชนเผ่าโลโลมีทักษะในการเย็บปักและการทอผ้าไหม เพื่อใช้ในครอบครัว ส่วนผู้ชายจะมีความสามารถในการจักสานและงานตีเหล็ก รวมไปถึงการหาของป่า

2.1.5 ขนเผ่าฮ่อ

1) ประวัติความเป็นมา

ชนเผ่าฮ่อเป็นหนึ่งในชนเผ่าที่มีต้นกำเนิดมาจากประเทศจีน และได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศลาวในเขตพื้นที่แขวงพงสาลี ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และได้กระจายไปตามพื้นที่ต่างๆ ทางภาคเหนือของลาวและตอนใต้ของจีน

ชนเผ่าฮ่อ มีประชากรประมาณ 8,900 คน ถือเป็น 0.2 เปอร์เซ็นต์ของประชากรลาวทั้งหมด (จากสถิติการสำรวจพลเมือง ครั้งที่ 2 ปี ค.ศ.1995)

2) ชื่อ

ชนเผ่านี้เรียกตนเองว่า “ฮ่อ” และเป็นชื่อที่ถูกเรียกจากชนเผ่าอื่น ยังไม่ปรากฏความหมายที่ชัดเจน

3) ภาษา

ชนเผ่าฮ่อ จัดอยู่ในหมวดภาษา จีน – ทิเบต สาขา ฮ่าน – ฮ่อ และไม่ปรากฏตัวอักษร

4) คติความเชื่อ, ศิลปวัฒนธรรม

- **ความเชื่อ** ชนเผ่าฮ่อถึงแม้ว่าได้เคลื่อนย้ายอพยพเข้ามาในประเทศลาวเป็นเวลาหลายร้อยปีแล้ว แต่ยังคงรักษาฮัตคองประเพณี, คติความเชื่อและศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนได้เป็นอย่างดี ชนเผ่าฮ่อเชื่อในเรื่องของผี โดยเฉพาะผีพ่อแม่, ผีบรรพบุรุษและต้องมีหิ้งบูชาผิ้อยู่ภายในบ้าน นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากลัทธิเต๋าอีกด้วย

- **ระบบครอบครัว** ของชนเผ่าฮ่อจะสืบสายตระกูลทางพ่อ และในครอบครัวพ่อถือเป็นหัวหน้าครอบครัว โดยการรับมรดกนั้นจะยกให้ลูกชายเท่านั้น และลูกชายคนโตจะมีสิทธิ์ในมรดกมากกว่าพี่น้องในครอบครัวเดียวกัน ในสมัยก่อนชนเผ่าฮ่อจะอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยว

- **การแต่งงาน** โดยส่วนมากจะขึ้นกับการตัดสินใจของพ่อแม่ และจะแต่งงานตอนอายุยังน้อย หลังจากที่แต่งงานแล้วฝ่ายภรรยาจะต้องเข้าบ้านฝ่ายสามีและดูแลเอาใจใส่สมาชิกของครอบครัว ซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างทั้งสองฝ่ายก่อนเข้าพิธีแต่งงาน

- **การปลูกสร้าง** ลักษณะการก่อสร้างบ้านเรือนโดยปกติแล้ว ชนเผ่าฮ่อมักก่อสร้างหมู่บ้านอยู่ที่ความสูง 1,000 – 1,500 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล ซึ่งจะปลูกบ้านชั้นเดียวและปลูกพืชกินได้รอบตัวบ้าน อีกทั้งเลี้ยงสัตว์ เพื่อใช้ยังชีพและเพื่อเป็นเครื่องเซ่นไหว้ในการประกอบพิธีกรรม หรือซื้อขายแลกเปลี่ยน การแบ่งพื้นที่ภายในบ้านจะถูกกำหนดจากจำนวนสมาชิกภายในบ้าน และตกแต่งหน้าประตูบ้านด้วยอาวุธต่างๆ เช่น ง้าว, หอก, ดาบและอุปกรณ์ในการล่าสัตว์ เป็นต้น

- **ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ** ในหนึ่งปีชนเผ่าฮ่อจะประกอบพิธีกรรมและบุญประเพณีต่างๆ ที่

สำคัญ เช่น บุญปีใหม่หรือบุญกินเจียง โดยใช้หมูเป็นเครื่องเซ่นไหว้ในการประกอบพิธีกรรม

- **ศิลปวัฒนธรรมและวรรณคดี** ชนเผ่าฮ่อชอบการร้องรำทำเพลงที่บรรยายถึงความงามของธรรมชาติ, วิถีชีวิต, ความรักของหนุ่มสาว, ความอดทนและความพยายามที่ต่อสู้กับภัยธรรมชาติ นอกจากนี้ยังมีเครื่องดนตรี เช่น ขลุ่ย, ปี่, กระจับปี่, ซอ เป็นต้น

- **เครื่องแต่งกาย** ผู้ชายชนเผ่านี้มักนุ่งกางเกงสีดำหรือสีหม่น ไว้ผมเปียและสวมหมวก ส่วนหญิงนิยมนุ่งกางเกงสีดำยาวถึงปลายเท้า สวมเสื้อแขนยาวติดกระดุมด้านข้าง และใช้ผ้าพันศรีษะ

- **งานหัตถกรรม** โดยส่วนมากจะมีความสามารถในการเย็บปักและการจักสานเครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน

- **การดำรงชีวิต** ในอดีตการประกอบอาชีพของชนเผ่าฮ่อจะเป็นการทำนาปลูกข้าว และปลูกพืชผักต่างๆ อีกทั้งมีความสามารถในการทำเกษตรแบบผสมผสานตามฤดูกาลของการผลิต และเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้แรงงานรวมไปถึงสัตว์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ

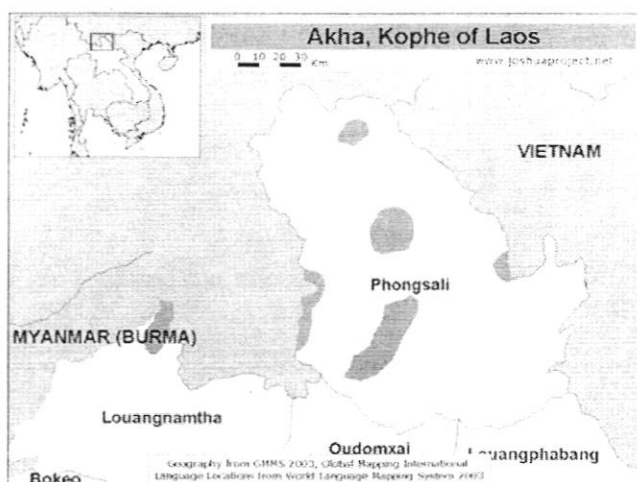
2.1.6 ชนเผ่าอาข่า

1) ประวัติความเป็นมา

ชนเผ่าอาข่ามีถิ่นฐานเดิมในเขตของประเทศจีนตอนใต้แถบมณฑลกว่างเจาและมณฑลยูนนาน มีการอพยพเคลื่อนย้ายลงมาและกระจายไปตามเมืองวาและเชียงตุงของประเทศเมียนมาร์ และแถบเมืองไลเจาของประเทศเวียดนามและกระจายตามภาคเหนือของลาว เมื่อ 200 ปีมาแล้ว เนื่องจากสงครามในช่วงนั้นเป็นเหตุให้มีการออกแสวงหาพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และความปลอดภัยด้านภูมิศาสตร์เพื่อใช้ตั้งถิ่นฐานใหม่

จนถึงปัจจุบันชนเผ่าอาข่าได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศลาวตามแขวงต่างๆ ในภาคเหนือ เช่น แขวงพงสาลี, แขวงหลวงน้ำทา, แขวงอุดมไชยและแขวงบ่อแก้ว เป็นต้น

ประชากรของชนเผ่าอาข่าในประเทศลาวมีประมาณ 66,103 คน คิดเป็น 1.4 % ของประชากรลาวทั้งหมด (จากการสำรวจพลเมืองครั้งที่ 2 ปี ค.ศ. 1995)

ภาพที่ 13 แผนที่แสดงถิ่นฐานของชนเผ่าอาข่า แขวงโกเฟ

ที่มา : <http://www.joshuaproject.net/people-profile.php> ที่ 8 มกราคม 2557

2) ชื่อเรียก

ชนเผ่าอาข่า เรียกตนเองว่า “อาข่า” แต่ชนเผ่าอื่นๆ เรียกว่าชนเผ่าอาข่าว่า “อิกอ หรือ อิก้อ” และชื่อที่เรียกเป็นทางการและได้รับการยอมรับโดยทั่วไป คือ “อาข่า”

3) ภาษา ชนเผ่าอาข่าจัดอยู่ในหมวดภาษา จีน – ทิเบต สาขา ทิเบต – เมียนมาร์ และไม่ปรากฏตัวอักษร

4) ฮีตคอง ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรมสังคม

- ความเชื่อ ชนเผ่าอาข่าไม่มีการบันทึกความเชื่อหรือตำนานเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ยังคงอนุรักษ์ฮีตคอง ประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายได้อย่างสมบูรณ์มาจนถึงปัจจุบัน ความศรัทธาต่อการถือผีของชนเผ่าอาข่า นั้นยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งชนเผ่าอาข่าจะนับถือผีอยู่ 2 ประเภท คือ ผีดีและผีร้าย กรณี ผีดี นั้นถือเป็นสิริมงคลแก่ผู้นับถือของคนภายในชนเผ่า เช่น ผีบ้านและผีเรือน ซึ่งถือเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษที่คอยปกป้องรักษาให้กับสมาชิกภายในครัวเรือน ทำให้ทุกๆ ครัวเรือนต้องมีหิ้งบูชาผีเรือนอยู่ภายในบ้าน ส่วนผีร้าย ได้แก่ ผีภูผาป่าดงและผีแม่น้ำลำธาร ซึ่งผีเหล่านี้ถือเป็นผีที่ก่อให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย

จากความเชื่อดังกล่าวส่งผลให้มีพิธีกรรมที่หลากหลายและแสดงถึงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งดีและร้าย เพื่อให้คุ้มครอง ปกป้องรักษา ปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายหรือสิ่งอัปมงคลต่าง ๆ ให้บรรเทาเบาบางลง นอกจากนี้ชนเผ่าอาข่า ยังให้ความสำคัญต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายด้วยการมีข้อกำหนดต่างๆ เช่น การอยู่กรรมหรือการคะลำ ยกตัวอย่างเช่น

การปฏิบัติตนให้อยู่ในฮีดคอง ไม่ประพฤติผิดหรือละเมิดหรือลบหลู่ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในหมู่บ้าน พร้อมกันนั้นยังมีการหยุดการก่อกวนต่างๆ ในช่วงเข้ากรรม

ภาพที่ 14 การตกแต่งหมวกของชนเผ่าอาข่าในแต่ละแขวง

ข้อห้ามหรือการละเมิดของชนเผ่าอาข่า

1. ห้ามแตะต้องวัตถุหรือสิ่งของที่ตั้งอยู่ในบริเวณประตูโขงของหมู่บ้าน
2. ห้ามถอดเสื้อ ถอดรองเท้าและห้ามนำเนื้อสัตว์เข้าหรือผ่านบริเวณประตูโขงของหมู่บ้าน
3. ห้ามขบถหรือก่อกวนพาราซีของหนุ่มสาวภายในตัวบ้าน
4. หญิงที่มีลูกก่อนแต่งหรือท้องโดยไม่มีพ่อ เรียกว่า “มารทาง” ไม่ให้คลอดภายในบ้านของตน

5. หมูที่เกิดในเขตตัวบ้าน หรือหมูที่คลอดลูกเพียง 1 – 2 ตัว จะไม่ให้เลี้ยงหรือต้องใช้ทำกับข้าวให้คนในหมู่บ้าน
6. กรณีที่มีลูกแฝดหรือพิการแต่กำเนิดจะไม่อนุญาตให้เลี้ยง (ในอดีตจำเป็นต้องฆ่าเสีย)
7. ห้ามให้แม่ฆ่าตายภายในบ้าน หรือถ้าตายภายในบ้านจะต้องย้ายบ้านไปตั้งที่อื่น

นอกจากนี้ยังมีข้อปฏิบัติต่างๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึงและในปัจจุบันได้มีการละเว้นหรือยกเลิกในบางกรณี

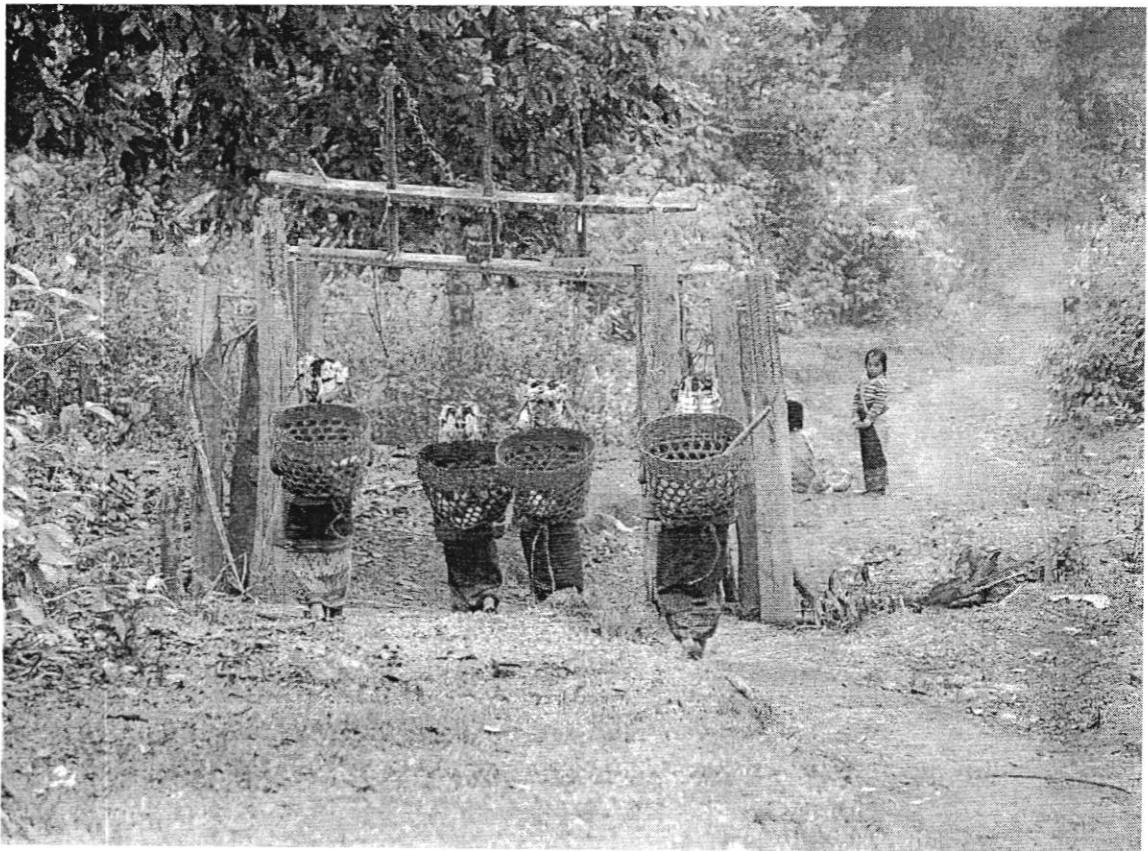
- ระบบครอบครัว ในการสืบเชื้อสายของตระกูลชนเผ่าอาข่าจะสืบเชื้อสายทางพ่อเป็นหลัก โดยทั่วไปแล้วเมื่อลูกชายแต่งงานจะต้องพาลูกสะใภ้เข้าบ้านโดยจะมีการสร้างบ้านอีกหลังใกล้ๆ กับเรือนใหญ่ของพ่อแม่ เนื่องจากว่าในบ้านหลังหนึ่งนั้นจะเพียงพอต่อการรองรับสมาชิกเพียงครอบครัวเดียวเท่านั้น แต่ยังสามารถดำรงชีวิตในเรือนใหญ่ของพ่อแม่ได้ตามปกติ นอกจากพ่อแม่จะล้มป่วย หรือเสียชีวิตลงจึงจะอนุญาตให้เข้าไปในหอนอนของพ่อแม่ได้ ถ้าหากลูกชายต้องการสร้างบ้านหลังใหม่นั้นจะต้องสร้างบ้านใกล้กับบ้านของพ่อแม่เท่านั้น ในยามที่ฝ่ายภรรยาต้องการไปเยี่ยมฝ่ายพ่อแม่ของตนเองนั้นขึ้นกับความเหมาะสมในแต่ล่ะโอกาส และหน้าที่ของภรรยาจะต้องปรนนิบัติพ่อแม่ฝ่ายสามีเป็นอย่างดี

ภาพที่ 15 พี่น้องอาข่า แขวงหลวงน้ำทา ส.ป.ป.ลาว

ที่มา : http://www.pbase.com/kees5/laos_akha_villages_in_luang_namtha&page=all

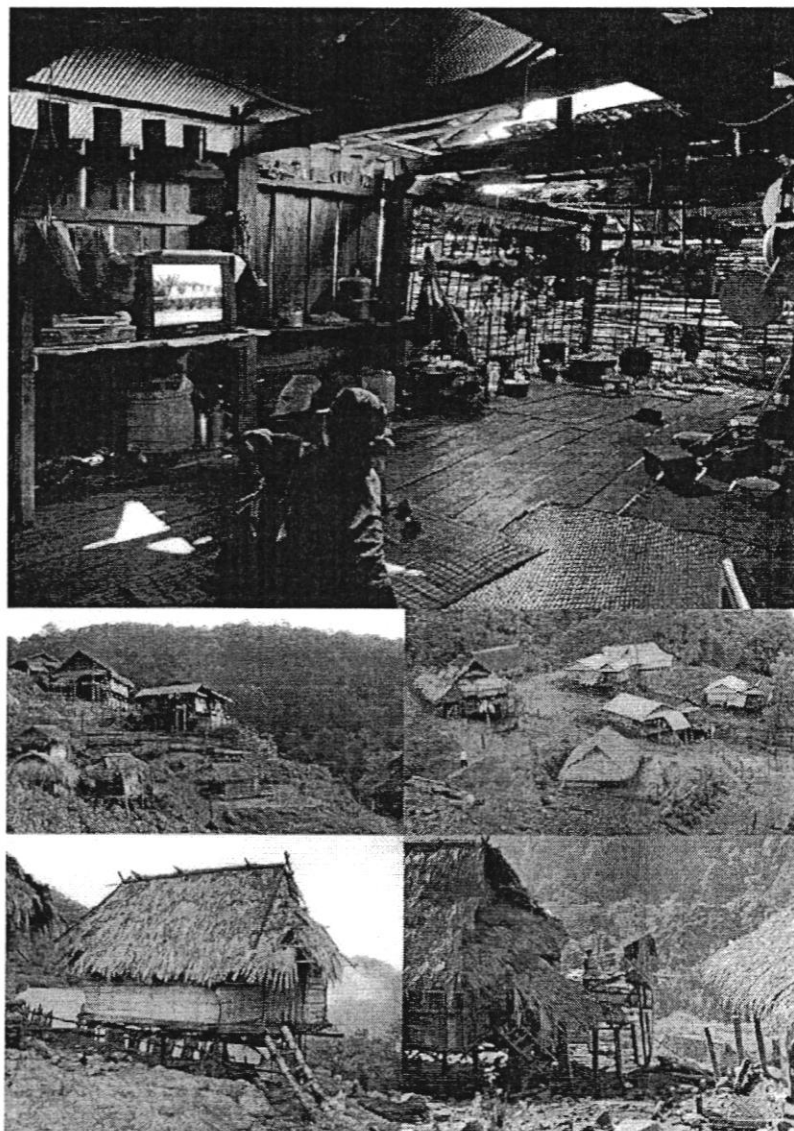
เนื่องจากครอบครัวของชนเผ่าอาข่าเป็นครอบครัวใหญ่โดยให้ความสำคัญกับผู้ชายเป็นหลักถือเป็นผู้นำครอบครัวและผู้นำชุมชน นอกจากนี้ยังมีตำแหน่ง “นายบ้าน” ที่เป็นตำแหน่งที่มีการคัดเลือกหรือเลือกตั้งอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้ยังมีตำแหน่ง “เจ้าบ้าน” ที่เป็นผู้นำทางความเชื่อและการปฏิบัติตามฮีตคองประเพณี อีกทั้งยังมีหน้าที่ดูแล กวดขันสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ภายในหมู่บ้าน เช่น ประตูลิง, บ่อน้ำ, สถานที่ไล่ชิงช้า, ป่าช้าและหอผีของหมู่บ้าน ถ้ามีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน ลูกบ้านเองจะต้องนำความไปบอกกับเจ้าบ้านเป็นคนแรก เพื่อที่จะได้ร่วมกับผู้อาวุโสในหมู่บ้านทำการปิดป่ารักษาในทันที นอกจากตำแหน่งที่กล่าวมาแล้วยังมีอีกตำแหน่ง คือ หัวหน้าชาวหนุ่มหรือผู้นำกลุ่มวัยรุ่น ที่มีหน้าที่รับผิดชอบให้กลุ่มวัยรุ่นเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในชนเผ่าเองรวมถึงการรับแขก

ภาพที่ 16 บริเวณประตูโขงชนเผ่าอาข่า แขวงหลวงน้ำทา ส.ป.ป.ลาว

ที่มา : http://www.pbse.com/kees5/laos_akha_villages_in_luang_namtha&page=all

- ลักษณะบ้านเรือน พื้นที่การก่อดั้งหมู่บ้านของชนเผ่าอาข่าโดยทั่วไปแล้วมักตั้งอยู่ตามแนวสันเขาเพื่อรับแสงแดดและต้องก่อดั้งหมู่บ้านใกล้กับแหล่งน้ำ อีกทั้งต้องมีพื้นที่ทำการเกษตรที่เพียงพอด้วย ในการก่อดั้งหมู่บ้านในแต่ละครั้งต้องมีการเสี่ยงทายเพื่อความแน่ใจว่าเจ้าที่เจ้าทาง อนุญาตให้ตั้งหมู่บ้านได้หรือไม่ บ้านของชนเผ่าอาข่าจะสร้างเป็นบ้านสองชั้นใต้ถุนโล่ง เพื่อใช้เป็นที่เก็บฟืน เลี้ยงสัตว์ หรืออุปกรณ์ทางการเกษตร

ภาพที่ 17 การตั้งหมู่บ้าน, รูปแบบบ้านและบรรยากาศภายในตัวบ้านชนเผ่าอาข่า แขวงหลวงน้ำทา ส.ป.ป.ลาว
ที่มา : http://www.pbase.com/kees5/laos_akha_villages_in_luang_namtha&page=all

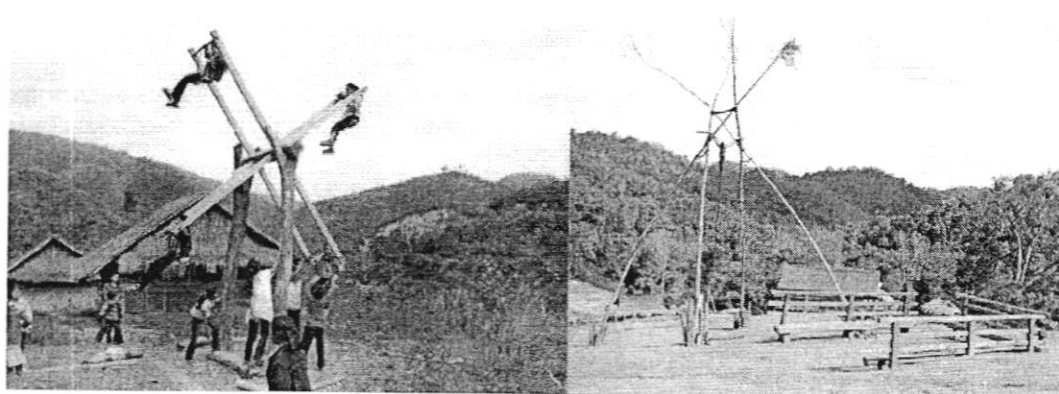
การจัดสรรพื้นที่ภายในบ้านนั้นจะขึ้นกับจำนวนสมาชิกภายในครอบครัว และจะเป็นออกเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่ของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงโดยมีฉากกั้นจากเขตห้องนอนไปถึงพื้นที่ตรงกลางของตัวบ้าน ซึ่งในบ้านแต่ละหลังจะต้องมีหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษ

ในธรรมเนียมของชนเผ่าอาข่านั้น หากมีบุคคลภายนอกเดินผ่านภายในบ้านถือว่าการผิดมารยาทและการที่เข้าบ้านแล้วไม่ยอมพักดื่มน้ำหรือร่วมรับประทานอาหารหรือไม่มีการปฏิสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งถือว่าผิดมารยาทและไม่ให้เกียรติกับเจ้าของบ้าน

- การคลอดบุตร ความเชื่อของคนในชนเผ่าอาข่าถือว่าการมีบุตรเป็นความโชคดีสำหรับคนในครอบครัว ดังนั้นในระหว่างที่ตั้งครรภ์ทั้งสามีและภรรยาจะระมัดระวังไม่ให้เกิดในเรื่องของการผิดผีหรือข้อกำหนดต่างๆ เพื่อความปลอดภัยและสุขภาพของภรรยาและบุตร การคลอดในแต่ละครั้งจะมีแม่ยายหรือผู้เชี่ยวชาญมาดูแลในการทำคลอด

- การตาย ความเชื่อของชนเผ่าอาข่าถือว่าการตายเป็นการเปลี่ยนสถานะจากโลกมนุษย์ไปสู่โลกของวิญญาณของเหล่าบรรพชน ซึ่งจะต้องประกอบพิธีกรรมให้ถูกต้องตามประเพณีเพื่อให้วิญญาณของผู้ตายไม่มารังควานหรือเป็นพิษเป็นภัย อีกทั้งยังช่วยปกป้องดูแลลูกหลานในอนาคต และนิยมการฝังศพ

- บุญและประเพณีต่างๆ สำหรับงานบุญหรือเทศกาลสำคัญของชนเผ่าอาข่าในแต่ละปีนั้นมีหลายหลายแต่ที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ งานโล้ชิงช้า (บุญโอนซา) ที่จะจัดขึ้นในเดือน 8 - 9 ของแต่ละปี , บุญปีใหม่ที่จัดขึ้นในเดือน 1 - 2 , พิธีกรรมเกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ พิธีกรรมเลี้ยงผีบ่อน้ำ, พิธีกรรมก่อนการสักข้าวไร่,

ภาพที่ 18 งานโล้ชิงช้า (บุญโอนซา) ชนเผ่าอาข่า แขวงหลวงน้ำทา ส.ป.ลาว

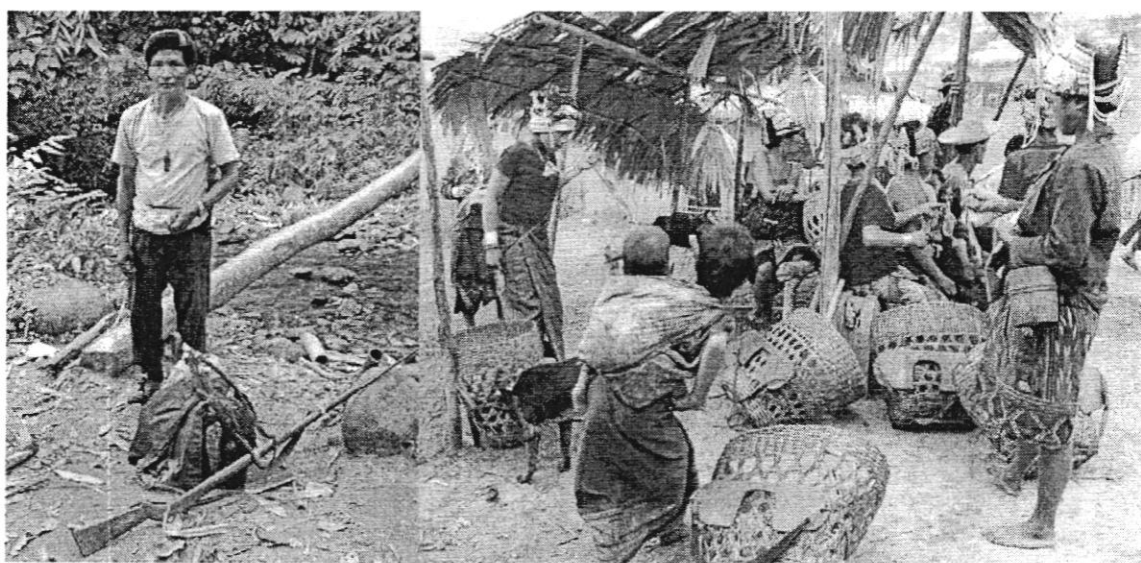
ที่มา : http://www.pbase.com/kees5/laos_akha_villages_in_luang_namtha&page=all

พิธีกรรมไล่แมลงหรือตักแตน, พิธีกรรมเลี้ยงผีก่อนและหลังเก็บเกี่ยวข้าว, พิธีบวงสรวงผีและพิธีการบูรณะประตูโขงของหมู่บ้าน เป็นต้น

- ศิลปะและวัฒนธรรม ภายในชนเผ่านิยมการขับร้องหรือคำสุภาพิตและตำนานต่างๆ ที่กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษ

- เครื่องแต่งกาย เอกลักษณ์การแต่งกายของชนเผ่าอาข่าทั้งชายและหญิงนั้นจะแบ่งตามช่วงอายุ ซึ่งสิ่งสามารถพบเห็นได้ชัดเจนคือ เครื่องแต่งกายของหญิงชนเผ่าอาข่า

- การดำรงชีวิต ชนเผ่าอาข่าจะอาศัยสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติเป็นหลัก ในอดีตชนเผ่าอาข่าปลูกข้าวและปลูกฝิ่น นอกจากนี้ยังปลูกพืชที่ให้คุณค่าเกี่ยวกับแปงและพืชชนิดต่างๆ เพื่อใช้บริโภคภายในครอบครัวเอง, จำหน่ายแลกเปลี่ยนกับสินค้าต่างๆ เช่น เกลือ, น้ำตาล, ผงชูรสและเครื่องใช้ต่างๆ สัตว์เลี้ยงโดยทั่วไปจะเลี้ยง วัว, ควาย, หมูและไก่ เพื่อใช้เป็นแรงงานและไม่นิยมใช้ประกอบอาหาร ยกเว้นในกรณีที่มีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ และใช้เลี้ยงรับรองแขกที่มีร่วมงานเท่านั้น

ภาพที่ 19 วิธีการดำรงชีวิตชนเผ่าอาข่า เน้นการหาของป่าและทำการเกษตร

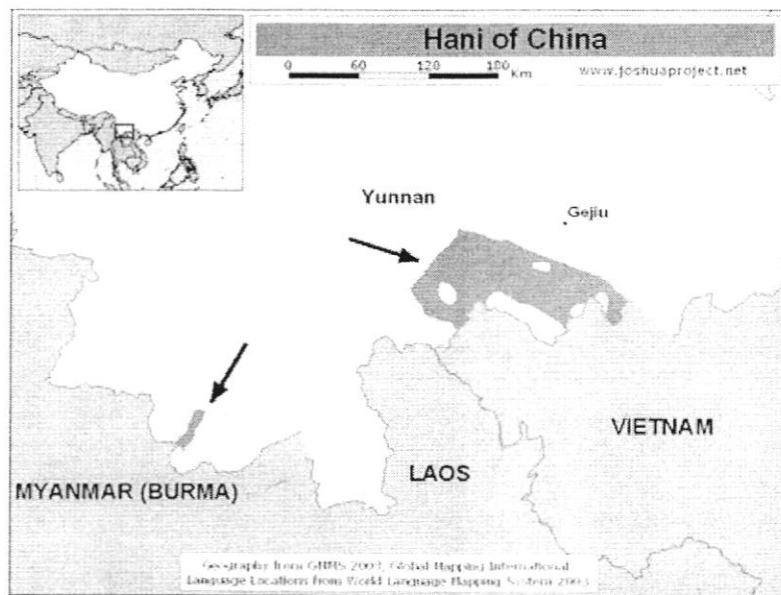
ที่มา : http://www.pbase.com/kees5/laos_akha_villages_in_luang_namtha&page=all

2.1.7 คนเผ่ารายี่ (Hanyi)

1) ประวัติความเป็นมา

เป็นหนึ่งในชนเผ่าที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในประเทศจีนตอนใต้และเคลื่อนย้ายถิ่นฐานลงมาด้วยเหตุจากสงคราม รวมถึงการแสวงหาที่ทำกิน กระจัดลงมาทางใต้เรื่อยมา ในปัจจุบันชนเผ่ารายี่กระจัดไปตามพื้นที่ต่างๆ ในประเทศเวียดนาม เขตไลเจา จนมาถึงเขตเมืองยุดอู แขวงพงสาลี ประเทศลาวเกือบ 200 ปีมาแล้ว

ประชากรชนเผ่ารายี่มีประมาณ 1,122 คน จากการสำรวจพลเมืองครั้งที่ 2 ค.ศ.1995

ภาพที่ 20 แผนที่แสดงถิ่นฐานของชนเผ่ารายี่ในประเทศจีนและกระจายเข้าสู่ลาว เวียดนาม ไทย และเมียนมา
ที่มา : <http://joshuaproject.net/people-profile.php?peo3=12062&rog3=CH>

2) ชื่อเรียก ชนเผ่ารายี่มีชื่อเรียกต่างๆ เช่น อูมี, ชาอูมีและรายี่ แต่ชื่อที่เป็นที่ยอมรับของชนเผ่าและถูกใช้อย่างเป็นทางการ คือ “รายี่”

3) หมวดภาษา ชนเผ่ารายี่จัดอยู่ในหมวดภาษา จีน - ทิเบต สาขา ทิเบต - เมียนมาร์ และไม่ปรากฏตัวอักษร ภาษาพูดของชนเผ่ารายี่มีความคล้ายคลึงกับชนเผ่าสืลา, อาซ่าและโลโล นอกจากนี้ยังสามารถพูดได้หลายภาษา เช่น ภาษาลื้อ, ไทเหนือ, สืลาและอาซ่า ทำให้มีความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร

4) อีตคอง ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรม สังคม

- ความเชื่อ เนื่องจากชนเผ่ารายีเป็นหนึ่งในชนเผ่าที่มีการตั้งถิ่นฐานในเขตทุรกันดาน ทำให้มีความเชื่อในอีตคองประเพณีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เช่น ผีบรรพบุรุษ, ผีพ่อผีแม่, ผีบ้านผีเรือน เป็นต้น เมื่อถึงเทศกาลขึ้นปีใหม่ในแต่ละปีจะมีการนำเครื่องเซ่นไปสักการะ นอกจากนี้ยังเกรงกลัวต่อผีตายโหง, ผีต้นไม้และผีอื่นๆ ซึ่งเชื่อว่าผีเหล่านี้เป็นสาเหตุของการเจ็บไข้ได้ป่วย

นอกจากนี้มีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีกรรมก่อนการสักข่าวไร่ (โดยการใช้ไก่หรือเป็ดต้มสุกเซ่นให้แก่ผีไร่ผืนนา), พิธีกรรมในการหาสถานที่ก่อสร้างหมู่บ้านและบ้านเรือน, พิธีกรรมเรียกขวัญข้าวและผู้คน (ด้วยการใช้ไก่ต้มสุกและเรียกขวัญคนในบ้าน ซึ่งจะจัดขึ้นในเดือน 6 ของทุกปี), พิธีกรรมปะผีบ้านหรือการบวงสรวงผีในหมู่บ้าน (ด้วยการใช้หมู, ข้าวสุกและเหล้าเป็นเครื่องเซ่น) และยังมีบุญสำคัญอีกหนึ่งบุญคือ บุญปีใหม่ (กินเจียง) ซึ่งบรรยากาศภายในงานนั้นเต็มไปด้วยสีสันและความครื้นเครงของการแสดงในชนเผ่า

- การสร้างบ้าน ในการสร้างบ้านเรือนหรือที่อยู่อาศัยของชนเผ่ารายีในทุกๆ ครั้งจะต้องมีการเสี่ยงทายเพื่อเลือกสถานที่ที่เหมาะสมทุกครั้ง โดยการขุดหลุมแล้วนำข้าวสาร 3 เม็ด หันหัวชนกัน ปิดปากหลุมทิ้งไว้ 20 – 30 นาที เปิดออกดูถ้าเม็ดข้าวสารยังอยู่ในสภาพเดิมจะสามารถใช้สถานที่นั้นตั้งบ้านได้ ส่วนในเรื่องฤกษ์ยามในการปลูกบ้านจะต้องมีการทำนายอีกครั้ง ลักษณะบ้านชนเผ่าสืลมักจะทำสร้างบ้านชั้นเดียว กว้างประมาณ 5 – 6 เมตร ยาวประมาณ 4 – 8 เมตร หลังคาลาดมุงด้วยหญ้าคาและปิดผนังบ้านด้วยผาดิน

การแบ่งพื้นที่ภายในบ้านจะถูกกำหนดด้วยจำนวนสมาชิกภายในครอบครัวเป็นหลัก และมีข้อกำหนดหรือคละลำ เช่น ลูกสะใภ้ห้ามเข้าห้องนอนของพ่อแม่สามีเด็ดขาด ยกเว้นในยามเจ็บป่วยและหากเข้าโดยไม่ได้รับอนุญาตจะต้องถูกปรับด้วยหมู 3 กำ 1 ตัว (หมายถึง หมูขนาด 3 กำมือ จำนวน 1 ตัว), เหล้า 3 ลิตรและเงิน 3 หมั้น หรือบุคคลภายนอกห้ามเข้าห้องนอน หรือหากละเมิดจะต้องถูกปรับด้วยหมู 3 กำ 1 ตัว, เหล้า 3 ลิตรและเงิน 6 หมั้น เพื่อเป็นเครื่องเซ่นให้กับผีบ้านผีเรือน หรือถ้าหากมีสิ่งของสูญหายจะต้องชดใช้ตามราคาส่งของที่หายไป

- ระบบครอบครัว ในสังคมของชนเผ่ารายีประกอบด้วยหลากหลายตระกูลโดยเฉพาะในประเทศเวียดนาม จากคำบอกเล่ามีการกล่าวถึงตระกูลของชนเผ่ารายีถึง 40 ตระกูล แต่ในประเทศลาวมีชนเผ่ารายีตระกูลต่างๆ เช่น ลาวเซ้ง, ลาวลี, ลาวยา, ลาวเดีว, ลาวปา, ลาวซี่และลาววา ในทุกๆ ปีจะมีการจัดงานเฉลิมฉลองบุญปีใหม่โดยสมาชิกภายในตระกูลต้องมาฟังเรื่องราวจากผู้อาวุโสของตระกูลของตน

- การแต่งงาน เมื่อหนุ่มชนเผ่ารายีอายุได้ 18 ปี และอยากมีครอบครัว จะไปเกี้ยวพาหญิงในชนเผ่าที่ลานในหมู่บ้านในตอนกลางคืน หากมีใจให้กัน ฝ่ายชายจะแจ้งกับครอบครัว เมื่อครอบครัวฝ่ายชายอนุญาตจะมีการจัดพิธีไปทำการสู่ขอ เมื่อยินยอมทั้งสองฝ่ายแล้ว จะกำหนดฤกษ์ยามในการจัดวันแต่งงาน (ในกรณีที่มีการตรวจชะตาชีวิต จะ

ไม่อนุญาตให้บ่าวสาวที่เกิดปีชง หรือปีชงกับปีชงแต่งงานด้วยกัน) สินสอดที่ใช้ในการสู่ขอมีดังนี้ หมู 50 – 60 กิโลกรัม, เหล้า 30 – 80 ลิตร, เงินสินสอดหรือเงินค่าหัว 30 – 50 เงินเหรียญ, ค่าน้ำมันใช้ ผ้า 2 วา, ข้าวจีและไก่ มอบให้กับครอบครัวฝ่ายเจ้าสาว (ยกเว้นพี่สาวกับน้องสาวจะได้ข้าวจี 1 คู่และไก่คนละตัว)

ก่อนการแต่งงาน 1 วันต้องนำสินสอดมอบให้กับครอบครัวหรือพ่อแม่ของเจ้าสาวและเมื่อถึงวันแต่งงานพี่น้องทั้งสองฝ่ายจะถูกเชิญมาร่วมงานในบ้านของแต่ละฝ่าย หากอาหารไม่เพียงพอจะต้องจัดหาเพิ่มเติมให้เหมาะสม ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงเงื่อนไขในกรณีที่ฝ่ายเจ้าบ่าวมีความพร้อมในฐานะทางการเงินและต้องการพาเจ้าสาวเข้าบ้าน หากฝ่ายเจ้าบ่าวไม่พร้อมจะมีเงื่อนไข คือ หลังจากตกลงปลงใจจะแต่งงานกันแล้ว ฝ่ายลูกเขยจะต้องอยู่กินกับเจ้าสาวที่บ้านของเจ้าสาว 3 – 5 ปี จึงสามารถพาเจ้าสาวกลับไปบ้านของตนได้ ชายชนเผ่ารายี้สามารถมีภรรยาได้อีก 3 คนโดยไม่กระทบกับภรรยาหลวงแต่ทั้งนี้ขึ้นกับดุลยพินิจของภรรยาหลวงด้วย

- การคลอดบุตร ในช่วงตั้งครรภ์หญิงชนเผ่ารายี้ไม่มีการคะลำหรือข้อกำหนดใดๆ และการคลอดบุตรนั้นจะคลอดภายในห้องของตนเอง บริเวณด้านท้ายของพื้นนอน และต้องเข้ากรรมหรืออยู่ไฟ อาบและดื่มน้ำร้อน ตลอด 3 เดือน ซึ่งอาหารโดยทั่วไปในช่วงที่อยู่ไฟ คือ ไก่, เป็ด, หมู, ปลาและผักบางชนิดเท่านั้น หลังจากการคลอดบุตรได้ 3 วัน จะมีการประกอบพิธีกรรมการตั้งชื่อบุตร โดยการใส่ไข่ต้มสุก 1 ตัว ไข่ไก่ 1 ฟอง ข้าวเหนียวและใช้ข้าวเหนียวห่อไข่ไก่ให้กับลูก หลังจากนั้นจะตั้งชื่อลูกโดยชื่อนำจะใช้ชื่อของพ่อหรือลูกชายของป้าและตามด้วยชื่อของสิ่งของที่ให้กับลูก

- งานศพ ถ้ามีคนเจ็บป่วยในหมู่บ้านในเบื้องต้นจะทำการรักษาด้วยยาพื้นบ้าน หากไม่ดีขึ้นจะมีการเชิญหมอคูมาวินิจฉัยเพื่อทำการรักษาและหากเสียชีวิตลง จะต้องตั้งศพเป็นเวลา 3 วัน 3 คืน โดยนำศพลงในโลงและตั้งไว้ที่ห้องรับแขกหันหัวไปด้านทิศเหนือ เมื่อครบกำหนด 3 วันแล้วจะใส่คน 4 – 8 คนหามไปยังป่าช้าโดยหันหัวนำไปก่อนเมื่อถึงป่าช้าจะพักศพไว้เพื่อรอการฝังซึ่งจะต้องดูตามตำราว่าฤกษ์ในการฝังศพนั้นเป็นช่วงเวลาใด ซึ่งในการเสี่ยงทายเพื่อหาสถานที่ในการฝังศพจะใช้วิธีการโยนไข่ไก่ ถ้าไข่ไก่แตกตรงไหนก็สามารถใช้ตรงนั้นเป็นที่ฝังศพได้ ในกรณีที่สามีหรือภรรยาเสียชีวิตลง จะต้องให้ผ่านไป 2 – 3 ปี จึงจะสามารถแยกตัวออกไปสร้างครอบครัวใหม่ได้

- การแต่งกาย ลักษณะการแต่งกายของชนเผ่ารายี้มีลักษณะ ดังนี้

ชาย : นุ่งกางเกงขากว้างหรือขาดตรง สามารถพับได้ ย้อมสีดำ สวมเสื้อแขนยาวสีดำมีผ้าคาดหัว ยาว 2 – 3 วา มีสายคาดเอวที่ทำด้วยผ้าฝ้าย ยาว 2 – 3 วา สวมปอกแขนด้วยเครื่องเงิน

หญิง : นุ่งซิ่นสีดำมีแถบที่หลากสี สวมเสื้อแขนสั้น หรือแขนยาวสีดำคอกลม บริเวณแขนเสื้อจะมีลายคาดใช้ผ้าคาดหัวและตกแต่งด้วยเครื่องเงิน เช่น ปอกแขน, ปลอกคอ, ต่างหู และสายคาดเอวที่มีลวดลายสวยงาม

ภาพที่ 21 ชนเผ่ารายี่ในมณฑลยูนนานแถบจินตองใต้

ที่มา : <http://factsanddetails.com/china/cat5/sub31/item176.html> และ

<http://allpointseast.com/blog/tour-info/china/the-spectacular-hill-tribes-of-yuanyang/>

- การดำรงชีวิต ในอดีตชนเผ่ารายี่มักจะปลูกข้าวและทำไร่ โดยมีการสร้างพื้นที่กักเก็บน้ำไว้ใช้เองและมีการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัว, ควาย, ไก่, หมู, หมาและสัตว์ปีก ส่วนพืชนั้นจะเป็นพืชที่ให้คุณค่าด้านคาร์โบไฮเดรตหรือแป้ง เช่น ข้าวโพด, ถั่วลิสง, ถั่วเหลือง เป็นต้น

- งานหัตถกรรม

ชาย : มีความสามารถในการจักสานและงานตีเหล็ก ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

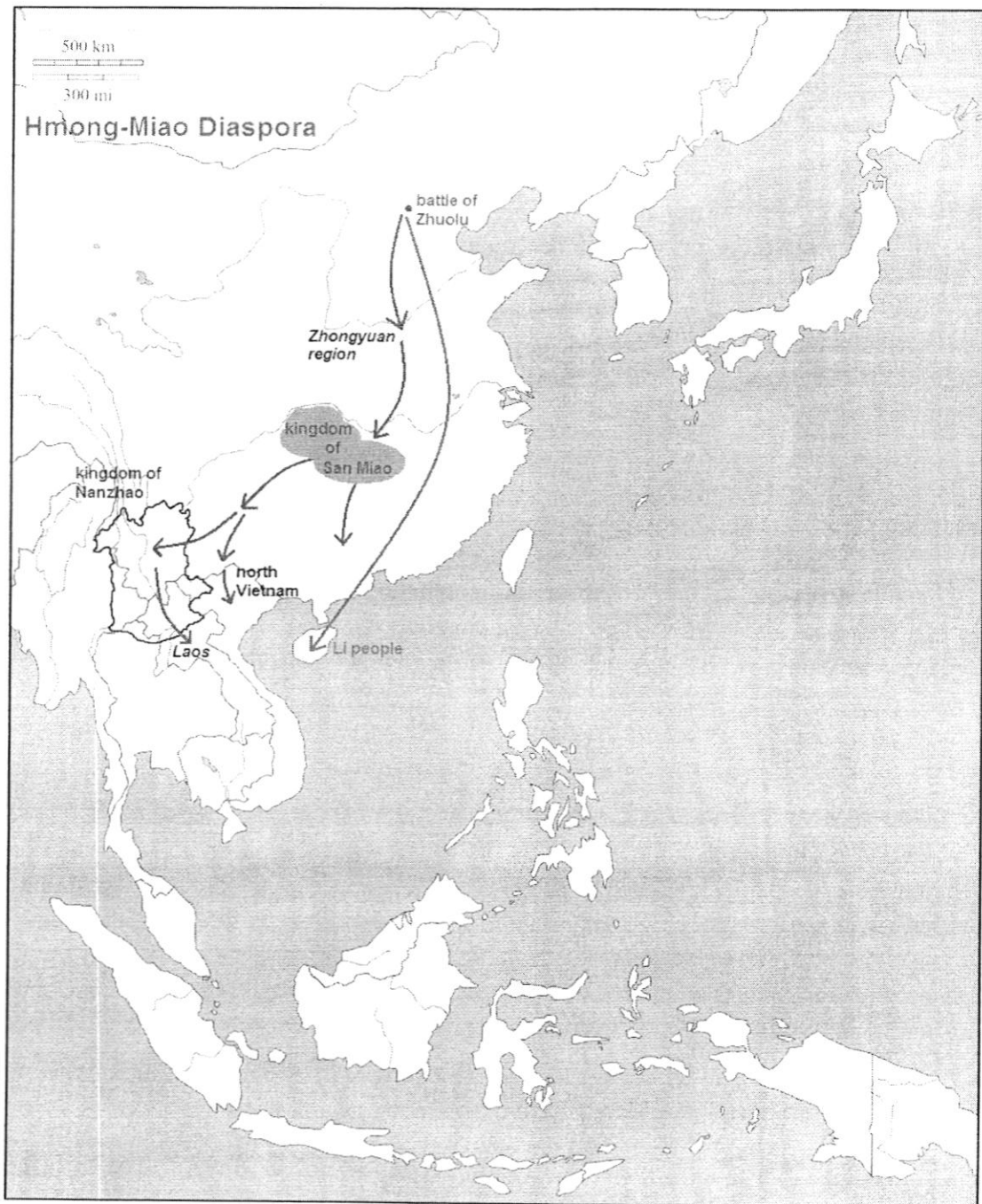
หญิง : มีความสามารถในการทอผ้าและการผลิตเครื่องนุ่งห่ม โดยส่วนมากแล้วจะผลิตขึ้นเพื่อใช้ภายในครอบครัวเท่านั้น

- ศิลปะและวรรณคดี ชนเผ่ารายี่นิยมการขับลำและบทกลอนต่างๆ ขับลำโปมา, บทกวี รวมถึงการร่ายรำ รวมไปถึงบทเพลงที่ใช้ประกอบการแต่งงานหรือใช้ในงานบุญต่างๆ และมีเครื่องดนตรี เช่น ซลู่, ปี่, มูตู, ตีร์และเตริน นอกจากนี้ยังมีนิทานพื้นบ้านที่มีเนื้อหาแสดงถึงการดำรงชีวิตของบรรพบุรุษของตน

2.2 หมวดภาษา ม้ง – อีวเมียน ประกอบด้วย 2 ชนเผ่า คือ ชนเผ่าม้งและชนเผ่าอีวเมียน

2.2.1 ชนเผ่าม้ง (Hmong)

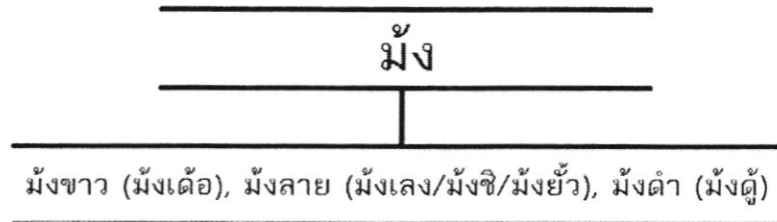
1) ประวัติความเป็นมา ชนเผ่าม้งเป็นหนึ่งในชนเผ่าที่เข้ามาดำรงชีวิตในประเทศลาวตั้งแต่ช่วงกลางศตวรรษที่ 19 โดยอพยพลงมาจากทิเบต และตั้งถิ่นฐานตามแถบลุ่มแม่น้ำฮวงโห และมีการเคลื่อนย้ายอีกครั้งจากเหตุสงครามในช่วงนั้น ปัจจุบันชนเผ่าม้งได้ตั้งรกรากอยู่ตามแขวงต่างๆ ของภาคเหนือในประเทศลาวและกระจายไปตามภาคเหนือของประเทศไทย, ประเทศเวียดนามและตอนใต้ของจีน

ภาพที่ 22 เส้นทางการอพยพของชนเผ่าม้ง

ที่มา : http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3f/Hmong_diaspora.png

ประชากรชนเผ่าม้งมีประมาณ 315,465 คน คิดเป็น 6.9 เปอร์เซ็นต์ของประชากรลาวทั้งประเทศ จากการสำรวจพลเมืองครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ.1995

ภาพที่ 23 ภาพการแสดงงหรือแขนงในชนเผ่าม้ง

2) ชื่อเรียก ชนเผ่าม้งเรียกตัวเองว่า “ม้ง” และเป็นชื่อที่ยอมรับโดยทั่วไปอีกทั้งเป็นชื่อที่ใช้เรียกอย่างเป็นทางการ คำว่า “ม้ง” ในภาษาม้งแปลว่า “คน” ชนเผ่าม้งประกอบด้วยหลายงหรือแขนง ดังนี้ ม้งขาว (ม้งเดื่อ), ม้งลาย (ม้งเลง, ม้งซี, ม้งยั่ว) และ ม้งดำ (ม้งตู้)

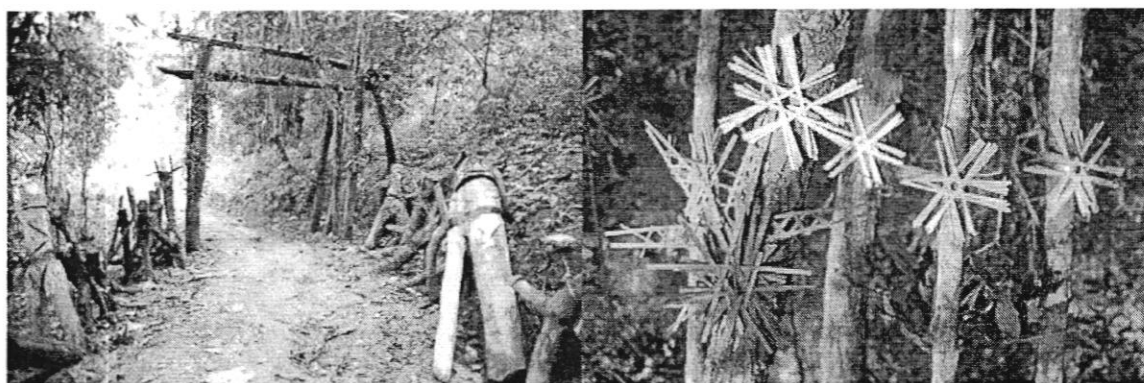

ภาพที่ 24 เครื่องแต่งกายชนเผ่าม้งในงานบุญกินเจียง บ้านนาชายทอง แขวงเวียงจันทน์ ส.ป.ป.ลาว

3) หมวดภาษา ชนเผ่าม้งจัดอยู่ให้หมวดภาษา ม้ง - อิวเมียน และมีตัวอักษรเป็นของตัวเอง คือ ตัวอักษรประดิษฐ์จากนายเลาฟง และการใช้ตัวอักษรแบบลาติน

4) ฮีตคอง ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรม สังคม

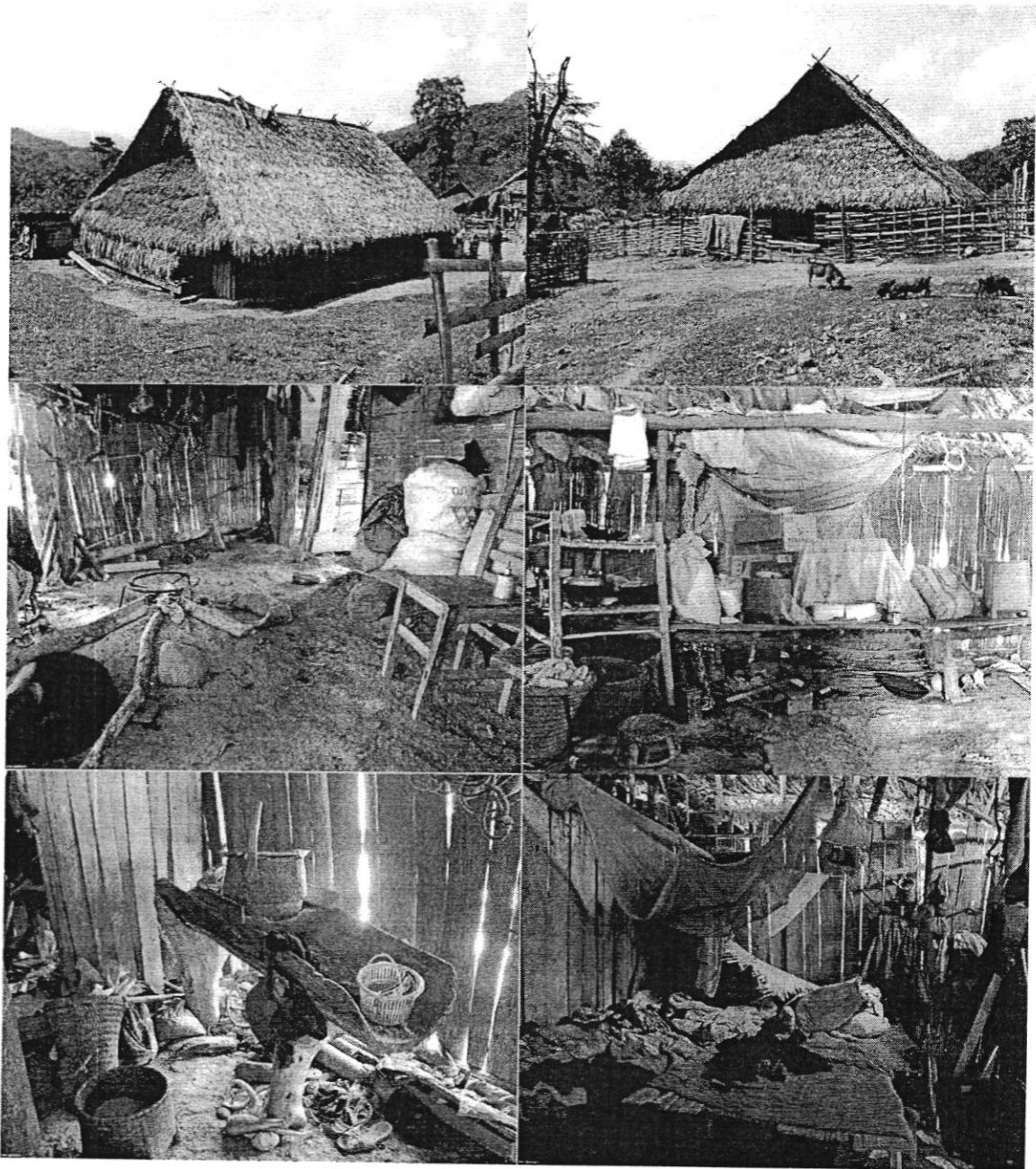
- ความเชื่อ ถึงแม้ว่าชนเผ่าม้งได้กระจายไปตามภูมิภาคต่างๆ อีกทั้งมีการผสมผสานวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากในอดีต แต่ความเชื่อในเรื่องของผีนั้นไม่ได้ถดถอยลงและยังคงศรัทธาไม่เสื่อมคลายซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าม้ง โดยเฉพาะการเคารพบูชาผีบรรพบุรุษ, ผีพ่อผีแม่, ผีเจ้าถิ่นเจ้าฐาน, ผีฟ้าผีดินและผีบ้านผีเรือน เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่นภายในตัวบ้านจะมีหิ้งบูชาผี ซึ่งถือเป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับแขกผู้มาเยือน เพราะถ้าหากมีการคะล่ำหรือกระทำผิดต่อข้อกำหนดต่างๆ เช่น การนั่งพิงเสากลางบ้าน, การนอนขวางตัวบ้าน, การเข้าห้องโดยไม่ได้รับอนุญาต, และต้องหิ้งบูชาหรือเคลื่อนย้ายตาแหลวหรือพดไม้บริเวณประตูโขงหมู่บ้าน จะต้องทำการแก้เคล็ดหรือแก้ผีตามธรรมเนียม

ภาพที่ 25 บริเวณประตูโขงและตาแหลวของชนเผ่าม้ง

- ระบบครอบครัว การสืบเชื้อสายของชนเผ่าม้งจะสืบเชื้อสายทางพ่อและกำหนดให้ผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว เมื่อหญิงชนเผ่าม้งแต่งงานจะต้องไปอาศัยอยู่กับฝ่ายสามีและถือว่าครอบครัวฝ่ายสามีเป็นตระกูลหลักของตนและลดความสำคัญของครอบครัวเดิมของตนลง สังคมของชนเผ่าม้งจะให้ความสำคัญกับการแบ่งตระกูลหรือชิงชาวเป็นหลัก จากการสอบถามพบว่าชนเผ่าม้งในประเทศไทยมีระบบชิงชาวหรือตระกูลต่างๆ ดังนี้ ชิงลี, ชิงลอ, ย่าง, ท่อ, ว่าง, ชั่งและเร่อ ระบบชิงชาวมีผลต่อการแต่งงาน คือ ห้ามคนในชิงชาวเดียวกันแต่งงานกัน เป็นต้น

- การสร้างบ้าน ในการสร้างบ้านเรือนของชนเผ่าม้งมักจะสร้างเป็นบ้านชั้นเดียว (ติดดิน)

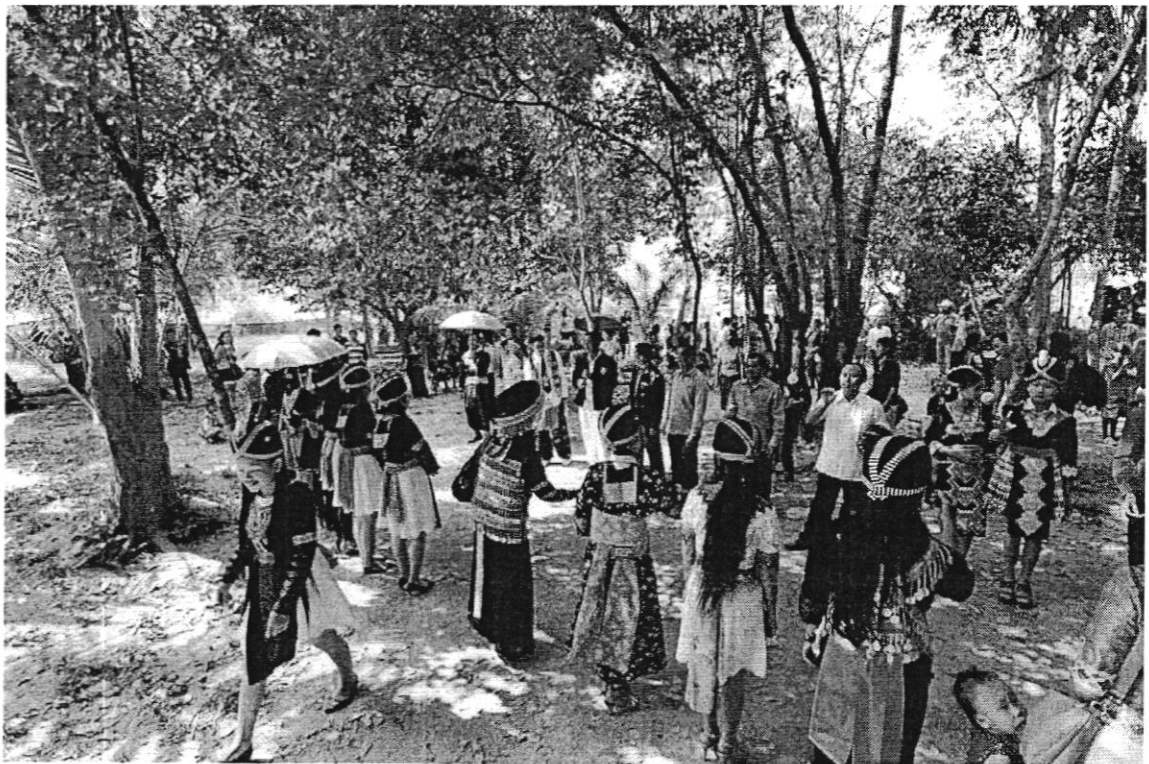

ภาพที่ 26 ลักษณะบ้านและบรรยากาศภายในตัวบ้านของชนเผ่าม้ง
ที่มา : http://www.sgtowns.com/dailypics/hmong_house.jpg

- การคลอดบุตร สถานที่ในการทำคลอดของชนเผ่าม้งจะใช้บริเวณเตาไฟภายในบ้าน และมีแม่ยายหรือผู้มีประสบการณ์ในการดูแลขั้นตอนต่างๆ และมีข้อกำหนดว่า ห้ามลูกสาวที่โสดหรือแต่งงานแล้วมาคลอดในบ้านของพ่อแม่

- งานศพ ชนเผ่าม้งจะประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับงานศพของตามขั้นตอนและข้อกำหนดของชนเผ่า และใช้การฝังการศพเป็นหลัก

- ประเพณี งานเทศกาลหรือบุญประเพณีที่สำคัญของชนเผ่าม้ง ได้แก่ บุญปีใหม่ หรือ หน่อเปเจา จะจัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกๆ ปี ซึ่งเป็นช่วงหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิตทางการเกษตร (หน่อ แปลว่า กิน ส่วนเปเจา แปลว่า สามสิบ)

ภาพที่ 27 บรรยากาศเทศกาลบุญปีใหม่หรือบุญกินเจียง ชนเผ่าม้ง บ้านนาชายทอง แขวงเวียงจันทน์ ส.ป.ป.ลาว

- ศิลปะและวัฒนธรรม ชนเผ่าม้งนิยมการขับลำ, ขับร้อง, ผญา, บทเพลงและคำสุภาษิต ในงานบุญหรืองานมงคลต่างๆ โดยมีเครื่องดนตรี คือ แคน, ซอ, ปี่และเต๋น

ภาพที่ 28 ภาพลายเส้นแสดงการเป่าแคนของชายของชนเผ่าม้ง

- เครื่องแต่งกาย

ภาพที่ 29 ตัวอย่างเครื่องแต่งกายของชนเผ่าม้ง

- งานหัตถกรรม โดยทั่วไปแล้วชายในเผ่าม้งมีความสามารถในการตีเหล็กและหญิงมีความสามารถในการเก็บผักถักร้อย ซึ่งจะนำมาใช้ในชีวิตประจำวันเท่านั้น

- การดำรงชีวิต เนื่องจากชนเผ่าม้งมีถิ่นที่อยู่อาศัยอยู่ตามแนวสันเขาทำให้มีการดำรงชีพด้วยการเพาะปลูกหรือทำไร่ เช่น ไร่ข้าวโพด รวมไปถึงการทำนา และยังมีการปลูกพืชชนิดต่างๆ เพื่อใช้ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนและเก็บไว้ใช้เอง อีกทั้งมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้แรงงานและใช้ในการประกอบพิธีกรรม เช่น วัว, ควาย, หมูและไก่ เป็นต้น

2.2.2 ชนเผ่าอิวเมียน (Iu Mien)

1) ประวัติความเป็นมา ชนเผ่าอิวเมียนมีต้นกำเนิดในตอนกลางของประเทศจีนและเคลื่อนย้ายจากมณฑลกว่างตุง, มณฑลกุ้ยโจว, มณฑลกว่างสีและมณฑลยูนนาน บางส่วนเคลื่อนย้ายเข้าสู่ภาคเหนือของประเทศเวียดนามระหว่างศตวรรษที่ 14 -19 และกระจายเข้าสู่ประเทศไทย, ประเทศลาวและประเทศเมียนมาร์ การเคลื่อนย้ายเข้าสู่ประเทศลาวชนเผ่าอิวเมียนใช้สองเส้นทาง คือ แถบพื้นที่แขวงหัวพัน, แขวงเชียงขวางและแขวงหลวงพระบาง อีกหนึ่งเส้นทางมีการใช้เส้นทางตอนใต้ของประเทศจีนกับประเทศลาว คือ แขวงพงสาลี, แขวงอุดมไชย, แขวงหลวงน้ำทาและแขวงบ่อแก้ว ในปัจจุบันชนเผ่าอิวเมียนอาศัยในพื้นที่ทางภาคเหนือของประเทศไทยและมีบางส่วนได้เคลื่อนย้ายเข้าสู่พื้นที่เมือง เช่น แขวงเวียงจันทน์ เป็นต้น

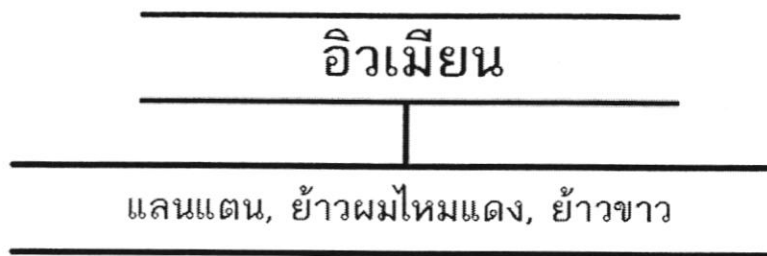
ภาพที่ 30 แผนที่แสดงถิ่นฐานของชนเผ่าอิวเมียน

ที่มา : <http://www.joshuaproject.net/people-profile.php?peo3=12289&rog3=LA> วันที่ 7 มกราคม 2558

ประชากรชนเผ่าอิวเมียน มีประมาณ 22,668 คน จากประชากรลาวทั้งประเทศ จากการสำรวจพลเมืองครั้งที่ 2 ในปี ค.ศ.1995

2) ชื่อเรียก ชนเผ่าอิวเมียนเรียกตนเองว่า “ย้าว” ซึ่งมีความหมายว่า “ไม่อยู่ใต้อาณัติของผู้ใด” ส่วนชื่อที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปและใช้อย่างเป็นทางการนั้น คือ “อิวเมียน” ซึ่งมาจากคำว่า “อี-ยูเมียน” ซึ่งชนเผ่านี้ประกอบด้วยหลายแซงหรือแขนง เช่น แลนแตนหรือลานแตน, ย้าวขาวและย้าวผมไหมแดง

สำหรับแลนแตนหรือลานแตนมีชื่อเรียกอีก 3 ชื่อ ซึ่งในช่วงแรกที่มีการใช้ชื่อชาวแลนแตนจะเรียกตัวเองว่า “ยิว” แต่เนื่องจากชนเผ่าแลนแตนมีความสามารถในการย้อมผ้าด้วยต้นคาม ทำให้ชาวจีนฮั่นจึงเรียกว่า “แลนแตน” และเมื่ออพยพเคลื่อนย้ายที่ทำกินเข้ามาในประเทศลาวชาวแลนแตนมักตั้งหมู่บ้านอยู่ตามลำห้วยหรือแหล่งน้ำ ทำให้ชนเผ่าลาวเรียกว่า “ห้วย” ส่วนชื่อที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปและใช้อย่างเป็นทางการนั้น คือ “แลนแตน”

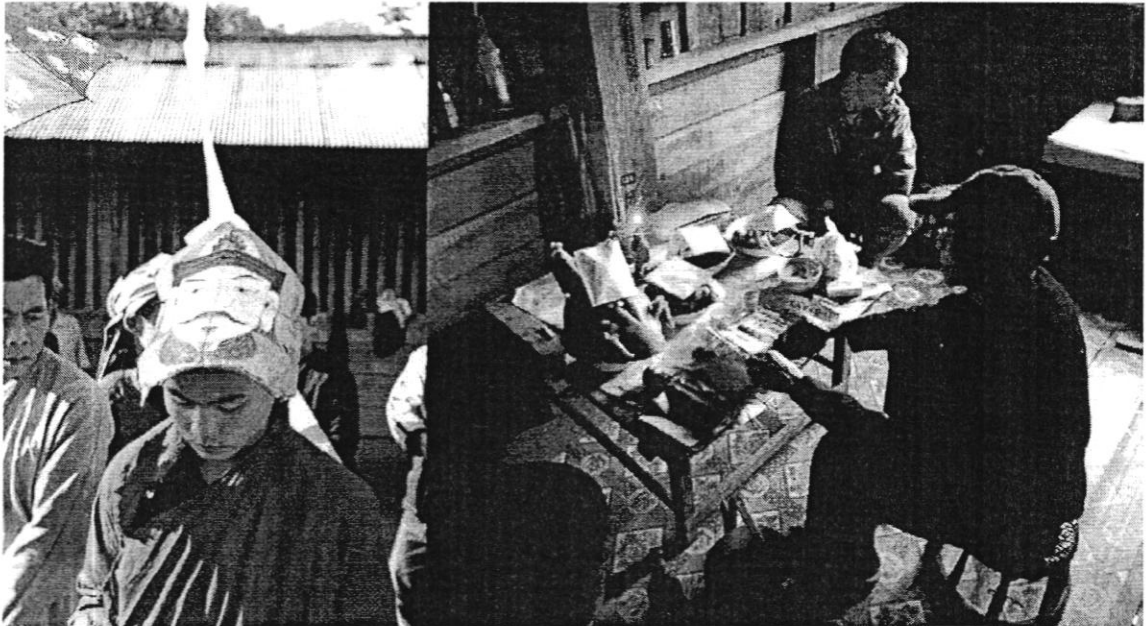

ภาพที่ 31 ภาพการแสดงแซงหรือแขนงในชนเผ่าอิวเมียน

3) หมวดภาษา ชนเผ่าอิวเมียนและชนเผ่าแลนแตน จัดอยู่ในหมวดภาษา ม้ง – อิวเมียน และมีตัวอักษรเป็นของตนเอง และใช้ตัวอักษรในการจดบันทึก

4) สัตคอง ประเพณี ความเชื่อและวัฒนธรรม สังคม

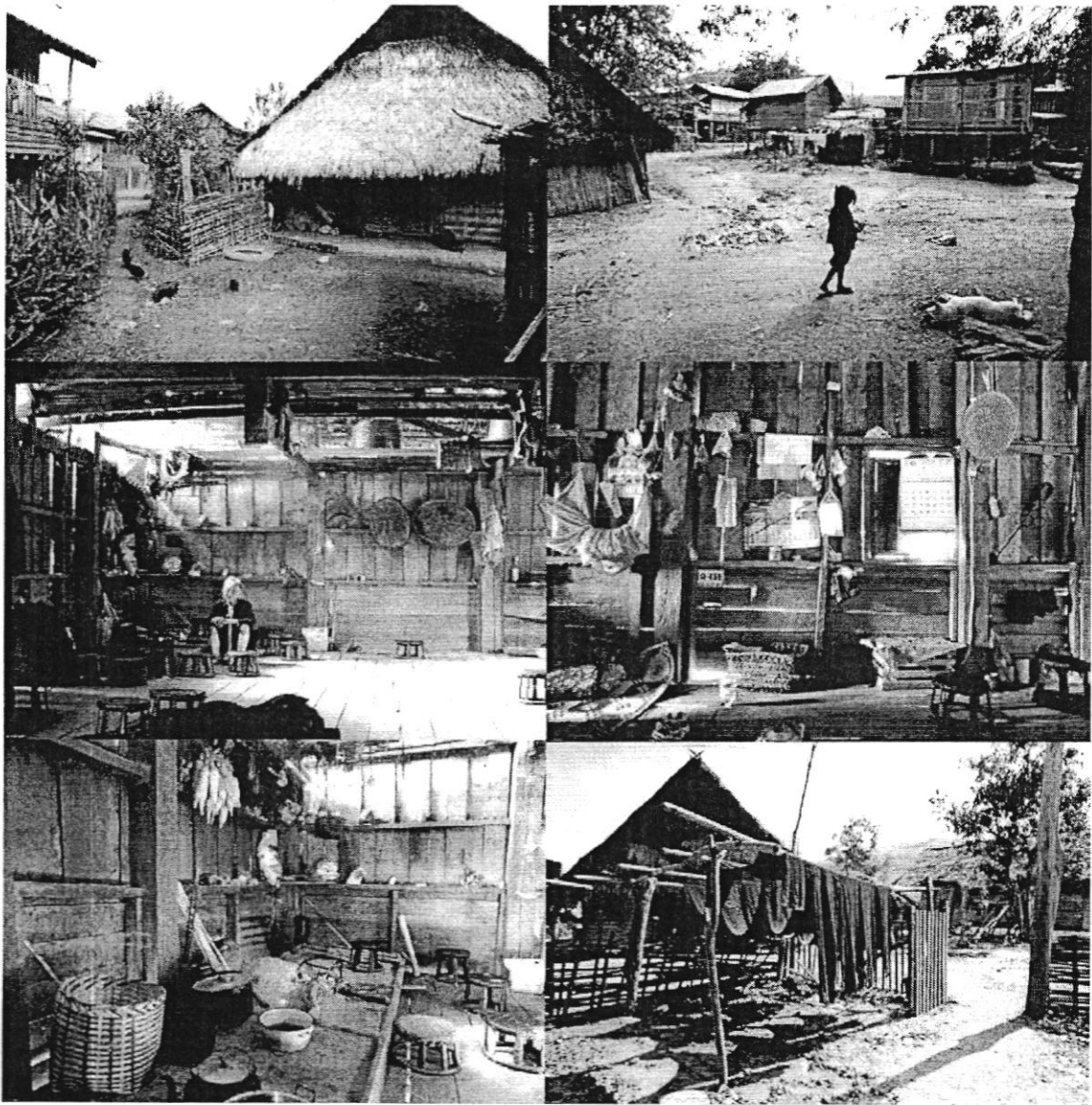
- ความเชื่อ ชนเผ่าอิวเมียนเป็นหนึ่งในชนเผ่าที่มีตัวอักษร ที่ใช้ในการจดบันทึกเรื่องราว เป็นผลให้ชนเผ่านี้มีการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือคติความเชื่อในมีความใกล้เคียงกับในสมัยอดีต ซึ่งความเชื่อของชนเผ่าอิวเมียนและแลนแตน มี 2 อย่าง คือ ความเชื่อเรื่องผีและลัทธิเต๋าหรือจาวตาว

ภาพที่ 32 ภาพการแสดงการประกอบพิธีกรรมในชนเผ่าอิวเมียน (ซ้าย หน้ากากเทพเจ้าในความเชื่อของลัทธิเต๋า และขวา การประกอบพิธีกรรมของหมอมนต์ในการแต่งงาน)

ที่มา : <http://www.pbase.com/kees5/image/109180058>

- การสร้างบ้าน ลักษณะตัวบ้านของชนเผ่าอิวเมียน มักจะสร้างเป็นแบบบ้านชั้นเดียวติดพื้นดิน ตัวบ้านจะมีประตูเข้าออก 2 ด้าน คือ ประตูด้านซ้าย (ประตูชาย ใช้รับแขก) และประตูด้านขวา (ประตูหญิง ใช้งานทั่วไป) ส่วนประตูที่ 3 (ภายในตัวบ้าน) เรียกว่าประตูใหญ่ เป็นประตูที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ และจะอยู่ตรงกันข้ามกับห้องบูชาผี ชนเผ่าอิวเมียนถือว่าบ้านเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ดังนั้นเมื่อเวลาที่จะสร้างบ้านจะต้องมีการหาฤกษ์ยามที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้ผิดผีและยังความอยู่เย็นเป็นสุขและความเป็นสิริมงคลกับสมาชิกในครอบครัว

ภาพที่ 33 ลักษณะของบ้านของชนเผ่าแลนแตน บ้านน้ำลือ แขวงหลวงน้ำทา ส.ป.ป.ลาว ปี ค.ศ.2009

ที่มา : <http://www.pbase.com/kees5/image/109180058>

- ระบบครอบครัว ส่วนมากแล้วชนเผ่าอิวเมียนจะอาศัยรวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ ซึ่งมีจำนวนสมาชิกตั้ง 2-10 คน หรือมากกว่า การสืบเชื้อสายจะสืบเชื้อสายทางพ่อและถือว่าผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัวอีกทั้งยังมีสิทธิพิเศษต่างในการแบ่งมรดกของพ่อแม่ หรือ เป็นผู้ไกล่เกลี่ยในกรณีพิพาทในครอบครัว เป็นต้น

ภาพที่ 34 ครอบครัวชนเผ่าแลนแต่น แขวงหลวงน้ำทา

ที่มา : พิพิธภัณฑ์ชนเผ่า แขวงหลวงพะบาย

- การคลอดบุตร ในการคลอดบุตรของชนเผ่าอิวเมียนมีความเชื่อว่า ลูกสาวที่ท้องโดยไม่มีพ่อ (ลูกทาง) ห้ามให้คลอดบุตรในบ้านและต้องไปทำการคลอดในสถานที่ที่เตรียมไว้บริเวณใกล้บ้านแทน แต่หากเป็นลูกคนที่สองหรือคนที่สามแล้วสามารถคลอดในตัวบ้านได้ โดยมีแม่ยายหรือผู้เชี่ยวชาญเป็นคนดูแลในการทำคลอด

- งานศพ ในงานศพของคนในชนเผ่าอิวเมียนจะต้องดำเนินตามขั้นตอนของพิธีกรรมที่กำหนด และส่วนมากใช้การฝังศพ

- บุญประเพณี เทศกาลหรืองานบุญที่สำคัญ คือ บุญปีใหม่ หรือบุญกินเจียง (เจียงเชียงเรียง) โดยจัดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี นอกจากนี้ยังมีงานบุญอื่นๆ เช่น พิธีวงสรวงผีบ้านผีเรือนหรือพิธีเฮ็ดผีบ้าน เป็นต้น
- ศิลปะและวัฒนธรรม ชนเผ่าอิวเมียนิยมการขับลำขบร้องในงานบุญหรืองานเทศกาลต่างๆ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ, การดูแลรักษา และเรื่องของโชคชะตาราศี เป็นต้น
- เครื่องแต่งกาย ของชนเผ่าอิวเมียนมีเอกลักษณ์ซึ่งเกิดจากความเชื่อชาวยุในการปักเย็บของหญิงในชนเผ่าดังกล่าว

ภาพที่ 35 เครื่องแต่งกายในงานแต่งงานชนเผ่าแลนแตน

ที่มา : http://www.pbase.com/kees5/ceremony_for_the_spirits_of_the_departed_in_the_lanten_yoa_mun_v&page=all

ภาพที่ 36 เครื่องแต่งกายในงานแต่งงานชนเผ่าฮ่ามหมแดง บ้านห้วยลึก แขวงไชยบุรี ส.ป.ป.ลาว
ที่มา : <http://www.mekongresponsibletourism.org/laos/20-do-laos/10-cbt-homestays-in-laos/ayaboury-ecotourism-elephants.html>

- งานหัตถกรรม โดยทั่วไปแล้วชายในเผ่าฮ่ามหมแดงมีความสามารถในการตีเหล็กและหญิงมีความสามารถในการเก็บผักถักร้อย ซึ่งจะทำมาใช้ในการชีวิตประจำวันเท่านั้น

- การดำรงชีวิต เนื่องจากชนเผ่าฮ่ามหมแดงมีถิ่นที่อยู่อาศัยอยู่ตามแนวสันเขาทำให้มีการดำรงชีพด้วยการเพาะปลูกหรือทำไร่ เช่น ไร่ข้าวโพด รวมไปถึงการทำนา และยังมีการปลูกพืชชนิดต่างๆ เพื่อใช้ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนและเก็บไว้ใช้เอง อีกทั้งมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้แรงงานและใช้ในการประกอบพิธีกรรม เช่น วัว, ควาย, หมู และไก่ เป็นต้น

ภาพที่ 37 คนเผ่าลาวสูง (หมวดภาษาจีน-ทิเบต และหมวดภาษาม้ง-อวเมี่ยน)
ในแขวงต่างทางภาคเหนือของ ประเทศลาว

งานหัตถกรรมโลหะในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง (หมวดภาษาจีน-ทิเบตและหมวดภาษาม้ง-อวเมี่ยน)

3.1 วิวัฒนาการงานหัตถกรรมโลหะในประเทศลาว

พัฒนาการทางเทคโนโลยีของมนุษย์เห็นได้ชัดจากเทคโนโลยีของโลหะ ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตมนุษย์อย่างมาก มนุษย์ในยุคหินใช้เครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธ และเครื่องประดับที่ทำด้วยหิน ดินเผา กระดูก ไม้ เปลือกหอย เขาสัตว์และวัสดุธรรมชาติต่างๆ มาเป็นเวลานานนับหมื่นปีก่อนที่จะรู้จักโลหะ โลหะชนิดแรกๆ ที่มนุษย์รู้จักเป็นโลหะที่พบได้ในเป็นโลหะตามธรรมชาติ ที่สำคัญได้แก่ ทองคำ เงิน ทองแดง และอื่นๆ การที่ชุมชนใดจะใช้โลหะชนิดใดนั้นขึ้นอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในบริเวณนั้น ซึ่งโลหะที่พบมากและพบบ่อยในชุมชนโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์หลายแห่งทั่วโลก คือ ทองแดง เนื่องจากทองแดงเกิดขึ้นตามธรรมชาติและกระจายตัวอยู่ทุกภูมิภาค ในขณะที่ทองคำและเงินเกิดขึ้นอย่างจำกัดบางภูมิภาคเท่านั้น (จารุณี อินนิตฉาย, 2548 : 27)

มนุษย์ในยุคแรกมีสังคมที่เป็นรูปแบบเดียว คือ สังคมของคนไม่รู้จักหนังสือ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ มีพื้นฐานสังคม เศรษฐกิจ แบบแผนจารีตประเพณี เทคโนโลยีและรูปแบบศิลปกรรมบางอย่างที่คล้ายกันหรือพ้องกันจนบางครั้งเกิดความสับสนหรือเข้าใจผิดว่าบางวัฒนธรรม เป็นต้นกำเนิดหรือรับอิทธิพลซึ่งกันและกัน

พัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของมนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์นั้นสามารถพิจารณาโดยการแบ่งแยกวัฒนธรรมที่ปรากฏออกเป็นสมัยต่างๆ ดังนี้

3.1.1 สังคมล่าสัตว์ เป็นสังคมเริ่มแรกของมนุษย์ กำหนดอายุประมาณ 500,000 - 4,500 ปี กลุ่มชนโบราณอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นเพิงผาหรือถ้ำ อยู่ใกล้แหล่งน้ำ เพื่ออาศัยประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติที่อยู่ใกล้ตัวเป็นแหล่งอาหาร กลุ่มชนในสมัยสังคมล่าสัตว์มีรูปแบบในการดำรงชีวิตแบบราบเรียบ ยังชีพด้วยการล่าสัตว์ และเก็บอาหารจากแหล่งธรรมชาติที่อยู่ใกล้ตัว ไม่มีการเพาะปลูก เมื่ออาหารขาดแคลน จึงเริ่มแสวงหาที่อยู่ใหม่

เครื่องมือเครื่องใช้ในสมัยสังคมล่าสัตว์ส่วนใหญ่สร้างจากหิน ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ มีความคงทน แข็งแรง และเป็นวัสดุที่สามารถนำมาสร้างเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต

เครื่องมือหิน เป็นเครื่องมือชิ้นแรกๆ ที่มนุษย์คิดค้นขึ้น เครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษย์ในสมัยเริ่มแรกไม่ได้มีเฉพาะเครื่องมือหิน แต่มีการนำวัสดุอื่นมาใช้ร่วมกับหิน เป็นเครื่องมือใช้ต่างๆ หรืออาวุธ เช่น ในประเทศไทยมีการนำไม้ไผ่มาใช้ทำเครื่องมือเครื่องใช้หรืออาวุธในรูปแบบต่างๆ

3.1.2 สังคมเกษตรกรรม กำหนดอายุประมาณ 6,000 – 4,000 ปีมาแล้ว ซึ่งอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติตลอดจนสังคมเป็นตัวจักรสำคัญที่ทำให้เกิดพัฒนาการ หรือเป็นตัวบังคับให้มนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอด ทำให้มนุษย์รุ่นแรกบางกลุ่ม เริ่มพัฒนาทางด้านรูปแบบที่อยู่อาศัยและแหล่งทำกิน เปลี่ยนจากผู้แสวงหาอาหารเป็นผู้ผลิตอาหาร ซึ่งมนุษย์ระยะเวลานี้เริ่มเปลี่ยนแปลงตัวเองเป็นสังคมแบบเกษตรกรรม

ชีวิตรูปแบบเดิม คือ การเร่ร่อนหรือเคลื่อนย้ายไปตามแหล่งทรัพยากร หลังจากนั้นเริ่มมีการเปลี่ยนเข้าสู่การตั้งถิ่นฐานแบบถาวร แล้วเกิดเป็นชุมชนขนาดเล็ก รู้จักทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ มนุษย์ในช่วงเวลานี้ได้คิดค้นเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตให้ดีขึ้นตามลำดับ ซึ่งเป็นที่มาของเครื่องมือที่มีรูปแบบที่ชัดเจน ความประณีตสวยงาม ที่ตอบสนองความต้องการได้มากขึ้น ซึ่งเครื่องมือที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้เรียกว่า ขวานขัดหิน ซึ่งมีขนาดและรูปแบบหลากหลาย

ซึ่งชุมชนในระยะเวลาเริ่มมีการติดต่อกับชุมชนภายนอกอื่นๆ เพื่อทำการแลกเปลี่ยนผลผลิต เช่น เกลือหรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ และผลิตภัณฑ์ที่พบจากชุมชนอื่น ได้แก่ ลูกปัด กำไลที่ทำจากหินมีค่าและเปลือกหอยทะเล นอกจากนี้เริ่มมีการยอมรับวัฒนธรรมอื่น เข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมเดิม เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทาง สังคม เศรษฐกิจ ประเพณี ความเชื่อ และเทคโนโลยี และในช่วงปลายของสังคมเกษตรกรรมพบว่า เริ่มมีการใช้โลหะในการผลิตเครื่องมือใช้ต่างๆ มากขึ้น

3.1.3 สังคมเมือง กำหนดอายุประมาณ 4,000 – 1,500 ปีมาแล้ว เป็นสังคมที่พัฒนาจากสังคมเกษตรกรรม จากชุมชนที่มีขนาดเล็กกลายเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้น และมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่มีแบบแผนและซับซ้อนมากขึ้น ในชุมชนบางแห่งพบว่าการสร้างคันดินและคูน้ำล้อมรอบถิ่นฐานของตนเอง มีการติดต่อกับชุมชนภายนอกที่มีอารยธรรมสูงกว่า เช่น อินเดีย และรับอิทธิพลมาจากชุมชนภายนอกสู่ชุมชน เช่น วิทยาการสาขาต่างๆ หรือคติความเชื่อทางศาสนา ซึ่งการรับสิ่งต่างๆ เข้ามานั้นจะเป็นการคัดเลือกสิ่งที่มีประโยชน์มาปรับใช้กับชุมชนของตนเอง เพื่อให้ชุมชนของตนมีความทัดเทียมกับชุมชนภายนอก แต่ไม่ได้อยู่ในอิทธิพลของชุมชนภายนอกแต่อย่างใด

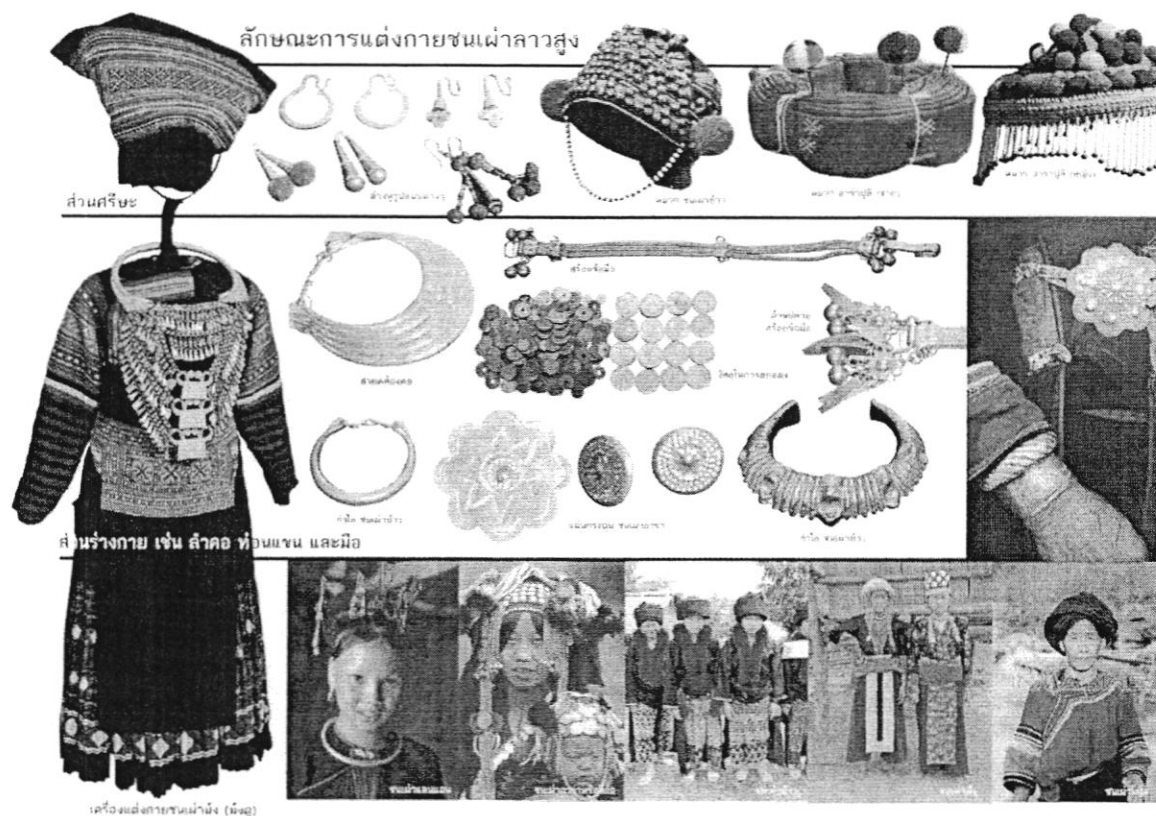
ชุมชนในระยะเวลา นี้ ได้พัฒนาตัวเองมากขึ้น เมื่อชุมชนมีขนาดใหญ่ขึ้น จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น กฎระเบียบ วินัยและข้อบังคับภายในกลุ่ม จึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อความสงบภายในชุมชน หลังจากนั้นจึงมีการตั้งกลุ่มผู้นำเพื่อทำหน้าที่ดูแลและตัดสินคดีความ ซึ่งรูปแบบสังคมในช่วงเวลานี้จะมีการแบ่งชนชั้นทางอำนาจและทางเศรษฐกิจ โดยแบ่งออกเป็น ชนชั้นปกครอง เกษตรกร พ่อค้า และช่างฝีมือเป็นต้น

ในด้านเทคโนโลยี ได้มีการเริ่มนำโลหะมาใช้มากขึ้น โดยเฉพาะโลหะสำริด ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยนำมาใช้เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้และเครื่องประดับ โดยพบว่าในระยะแรกนั้นมีรูปแบบที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน หลังจากนั้นได้พัฒนารูปแบบให้มีความซับซ้อน ประณีตและสวยงามมากยิ่งขึ้น เช่น บ้อง กำไล

เครื่องมือหินขัดเคยมีบทบาทในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นเครื่องมือสารพัดประโยชน์ เช่น ตัดต้นไม้ เหลาไม้ ขุดดิน แล่หรือฉีกเนื้อสัตว์ ต่อมากลายเป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมและความเชื่อในเวลาต่อมา ถือได้ว่าเครื่องมือขวานหินขัดเป็นพัฒนาการสุดท้ายของเครื่องมือหิน

หลังจาก 1,500 ปีเป็นต้นมา สังคมของคนโบราณเริ่มเปลี่ยนไปจากสังคมของคนไม่รู้หนังสือหรือสังคมของคนก่อนประวัติศาสตร์พัฒนาเป็นสังคมของคนรู้หนังสือที่มีการบันทึกเรื่องราวของตนหรือสื่อสารกับคนอื่นได้ ซึ่งเรียกว่าสังคมประวัติศาสตร์ หรือ สังคมปัจจุบัน

3.2 งานหัตถกรรมโลหะลาวสูง จากการลงพื้นที่สำรวจ ศึกษาจากเอกสาร พบว่า งานหัตถกรรมโลหะลาวสูงในพื้นที่ประเทศลาวมีแหล่งผลิตไม่ชัดเจนและกระบวนการผลิตแบบโบราณเลือนหายไป อีกทั้งช่างที่ทำงานไม่ได้รับการสนใจจากคนรุ่นหลัง ทำให้งานหัตถกรรมโลหะของลาวสูงสูญหายไป ผู้วิจัยจึงสรุปลักษณะของงานหัตถกรรมโลหะลาวสูงไว้ 2 ลักษณะ คือ เครื่องประดับ และเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน

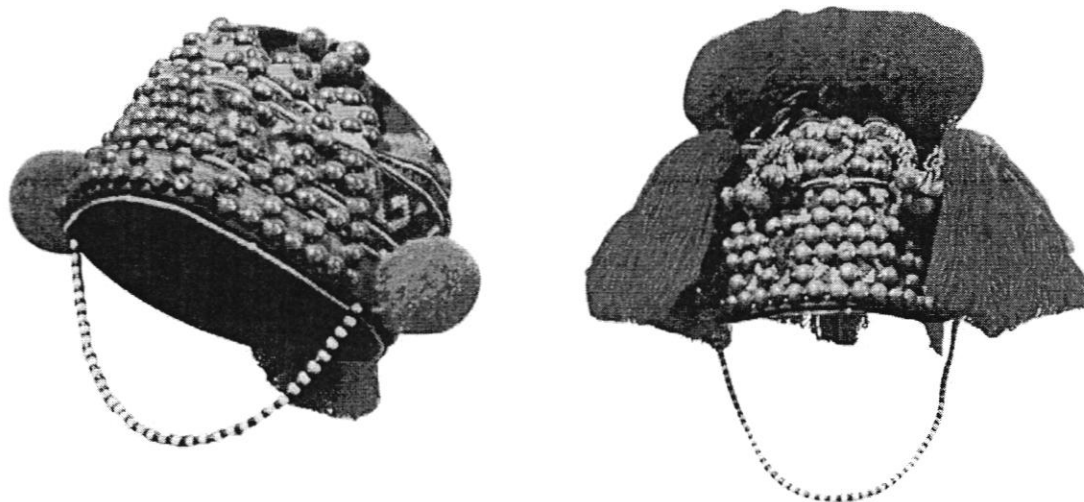

ภาพที่ 38 ตำแหน่งการใช้เครื่องประดับของชนเผ่าลาวสูง

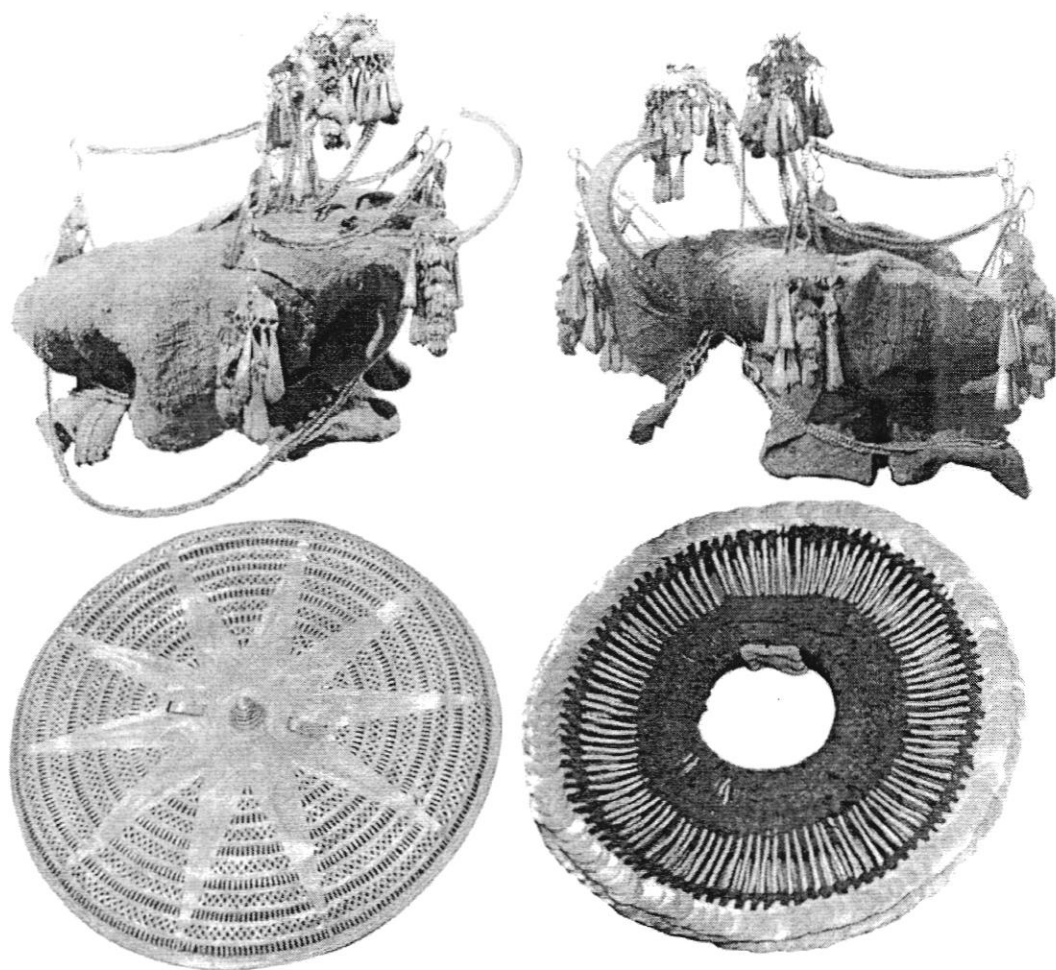
3.2.1 เครื่องประดับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง ในอดีตโดยทั่วไปแล้วเครื่องประดับจะทำจากเงินเป็นหลัก แต่ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในด้านของการดำรงชีวิต, กระบวนการผลิตและวัสดุที่นำมาใช้เปลี่ยนไปจากของเดิม

3.2.1.1 เครื่องประดับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง จากการลงพื้นที่ศึกษาพบว่า เครื่องประดับของชนเผ่าในหมวดภาษาต่างๆ แบ่งตามลักษณะการใช้งาน คือ ศรีษะ (หมวก), ต่างหู, ลำคอ, ท่อนแขน, ข้อมือ และใช้ตกแต่งเครื่องแต่งกายตามความพึงพอใจ

1) หมวก

ภาพที่ 39 หมวกประดับด้วยลูกกระพรวนเงิน ชนเผ่าอิวเมียน (ย้าว) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในแขวงหลวงพระบาง

ภาพที่ 40 หมวกที่ใช้ในการแต่งงานของชนเผ่าแลนแตน

ภาพที่ 41 การสวมหมวกในการแต่งงานของชนเผ่าแลนแตน

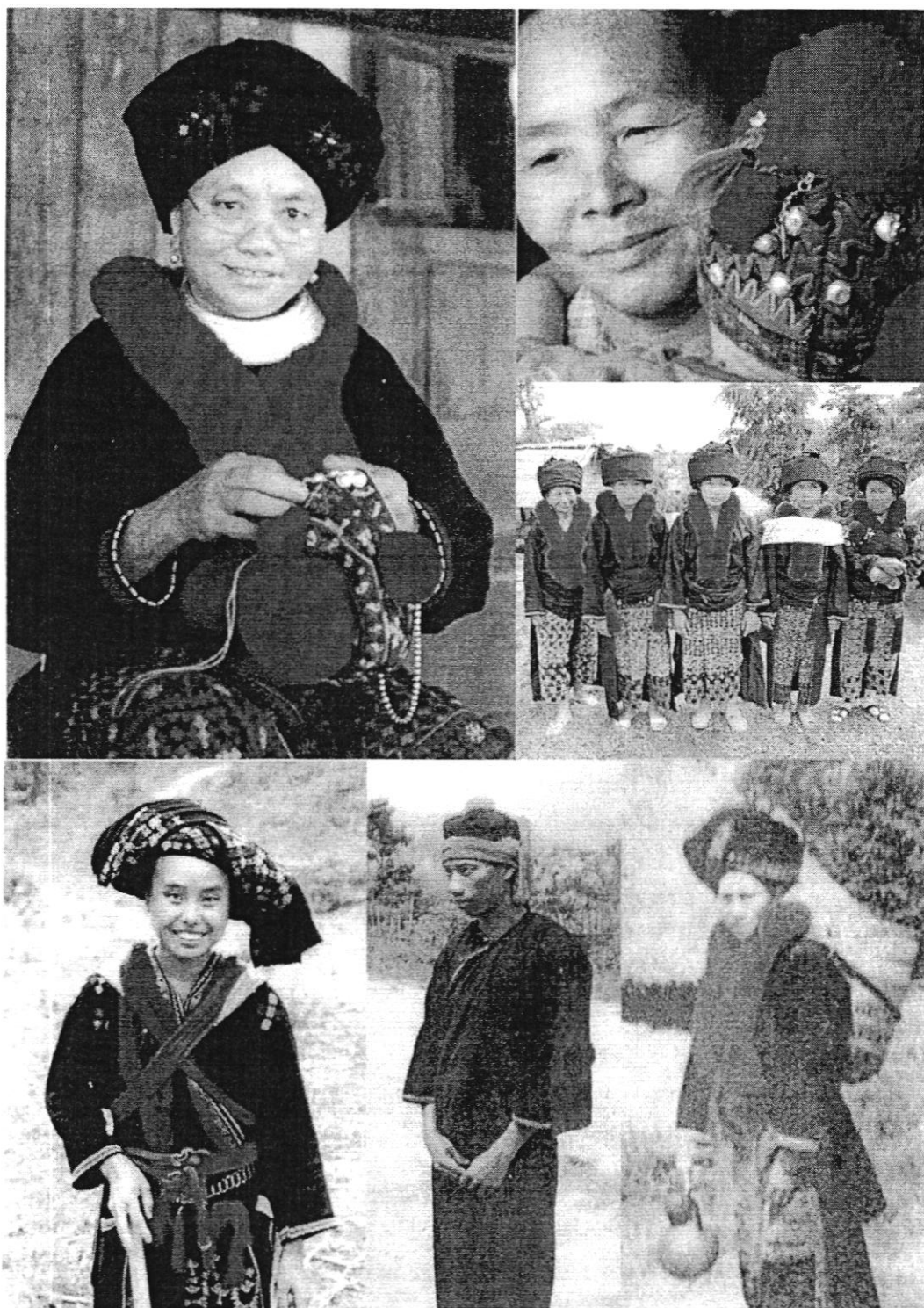
ภาพที่ 42 การสวมหมวกในการแต่งงานของชนเผ่าอาข่า

ภาพที่ 43 รูปแบบการตกแต่งและการสวมหมวก ชนเผ่าม้งในแต่ละแขวง

ภาพที่ 44 รูปแบบการตกแต่งและการสวมหมวก ชนเผ่าฮ่อ

ภาพที่ 45 รูปแบบการตกแต่งและการสวมหมวก ชนเผ่าอีวเมี่ยน (เย้า)

ภาพที่ 46 รูปแบบการตกแต่งและการสวมหมวก ชนเผ่าสิงสิลี หรือ พุน้อย

ภาพที่ 47 รูปแบบการตกแต่งและการสวมหมวก ชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ)

ภาพที่ 48 รูปแบบการตกแต่งและการสวมหมวก ชนเผ่าโลโล

ภาพที่ 49 รูปแบบการตกแต่งและการสวมหมวก ชนเผ่าลีลา

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูงมีลักษณะร่วมในการตกแต่งหมวกโดยใช้ผ้าโพกศีรษะและตกแต่งด้วยลูกปัดหรือการปักลายผ้า คือ ชนเผ่าอิวเมียน (ย้าว), ชนเผ่าฮ่อ, ชนเผ่าโลโล, ชนเผ่ารายีและชนเผ่าสิงลี เป็นต้น

ภาพที่ 50 ลักษณะร่วมในการตกแต่งหมวกโดยใช้ผ้าโพกศีรษะและตกแต่งด้วยลูกปัดหรือการปักลายผ้า

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูงที่ใช้การตกแต่งหมวกแบบอื่นๆ คือ ชนเผ่าม้ง ส่งผลให้รูปแบบของหมวกนั้นมีความหลากหลาย ดังภาพ

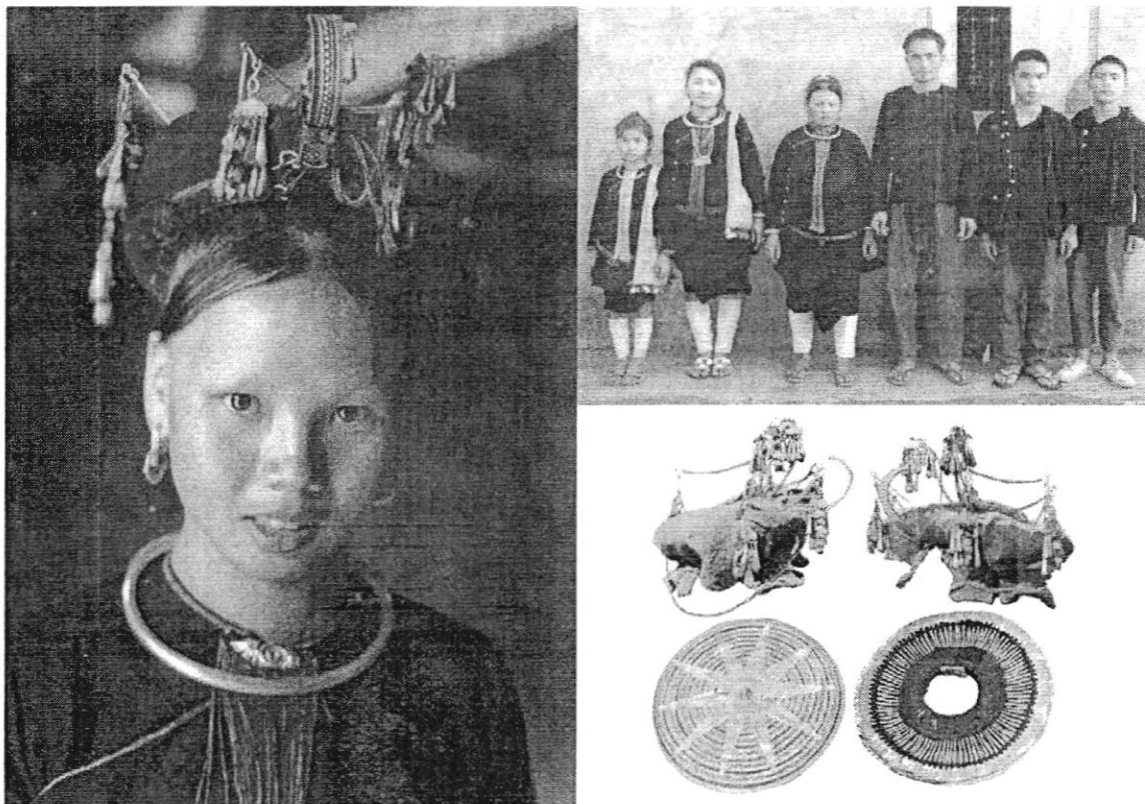

ภาพที่ 51 ลักษณะหมวกของชนเผ่าม้ง (ซ้ายทรงหมวกแบบดั้งเดิม)

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูงมีลักษณะร่วมในการตกแต่งหมวกโดยใช้เหรียญหรือเครื่องเงินและตกแต่งด้วยลูกปัด คือ ชนเผ่าอาข่า (อิก้อ) และชนเผ่าลีลา เป็นต้น นอกจากนี้ชนเผ่าแลนเตนยังมีลักษณะการตกแต่งใกล้เคียงกัน แต่ชนเผ่าแลนเตนไม่นิยมสวมหมวกในเวลาทำงาน แต่จะใช้งานมงคล เช่น งานมงคลสมรส (งานดอง) เป็นต้น

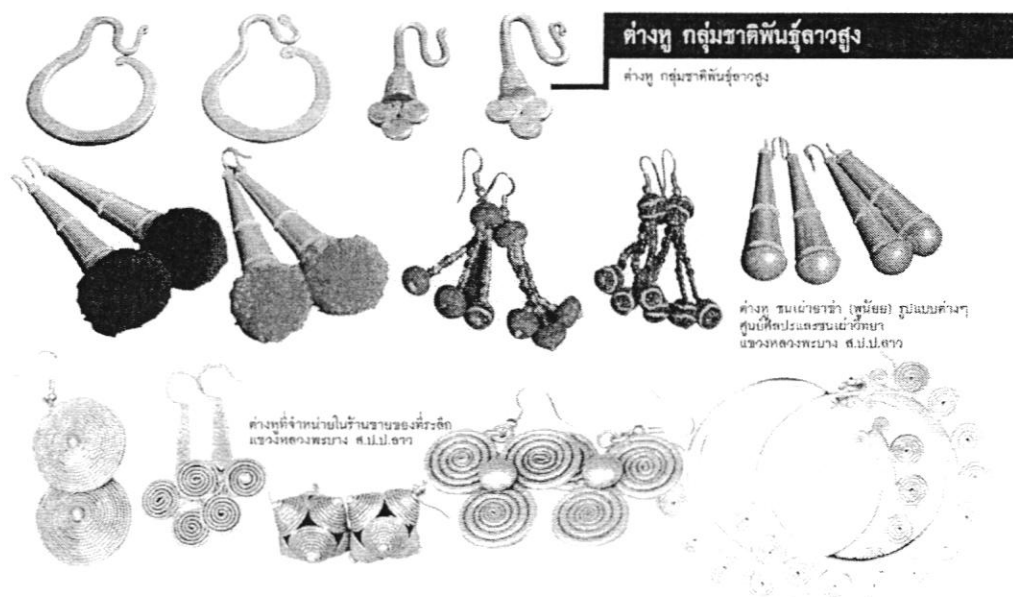

ภาพที่ 52 ลักษณะร่วมในการตกแต่งหมวกโดยใช้เหรียญหรือเครื่องเงิน

ภาพที่ 53 คนเผ่าแลนแตน (ซ้ายหญิงสาวคนเผ่าแลนแตนกับมงกุฎที่ใช้ในงานแต่งงาน, ขวาบน การแต่งกายทั่วไป)

ต่างหู จากการลงพื้นที่ศึกษา พบว่า ต่างหู ถือเป็นเครื่องประดับที่ได้รับความนิยมน้อย แต่ยังคงปรากฏให้เห็น ซึ่งรูปแบบของแต่ละชนเผ่านั้นไม่ปรากฏชัดเจนเหมือน การตกแต่งหมวกหรือผ้าคลุมศีรษะ

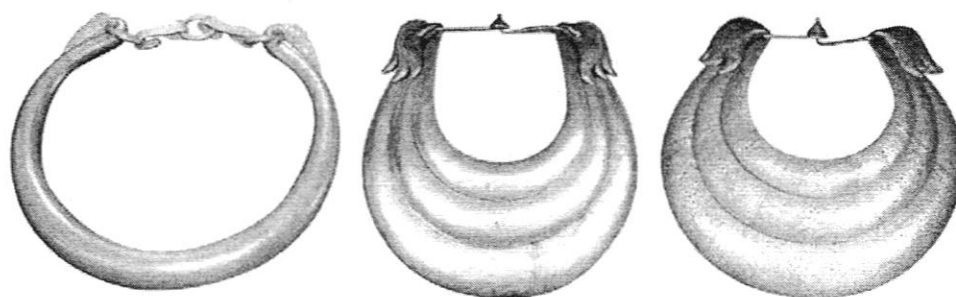

ภาพที่ 54 ต่างหูรูปแบบต่างๆ

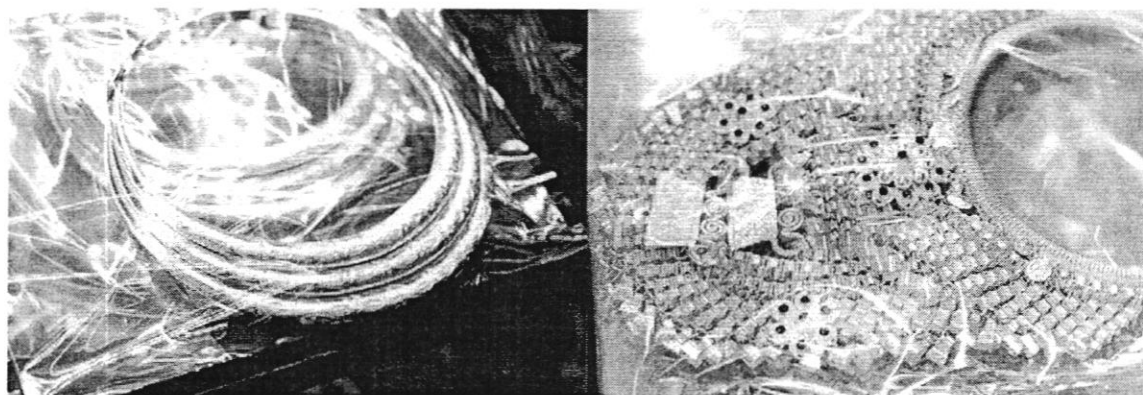
สร้อยคอ จากการลงพื้นที่ศึกษา พบว่า สร้อยคอเป็นเครื่องประดับที่ได้รับความนิยมในระดับกลางและนิยมใช้กันตามงานเทศกาลสำคัญต่างๆ เช่น บุญกินเจียงของชนเผ่าม้ง และยังใช้ในชีวิตประจำวัน โดยลักษณะของสร้อยค้อมีลักษณะ ดังภาพ

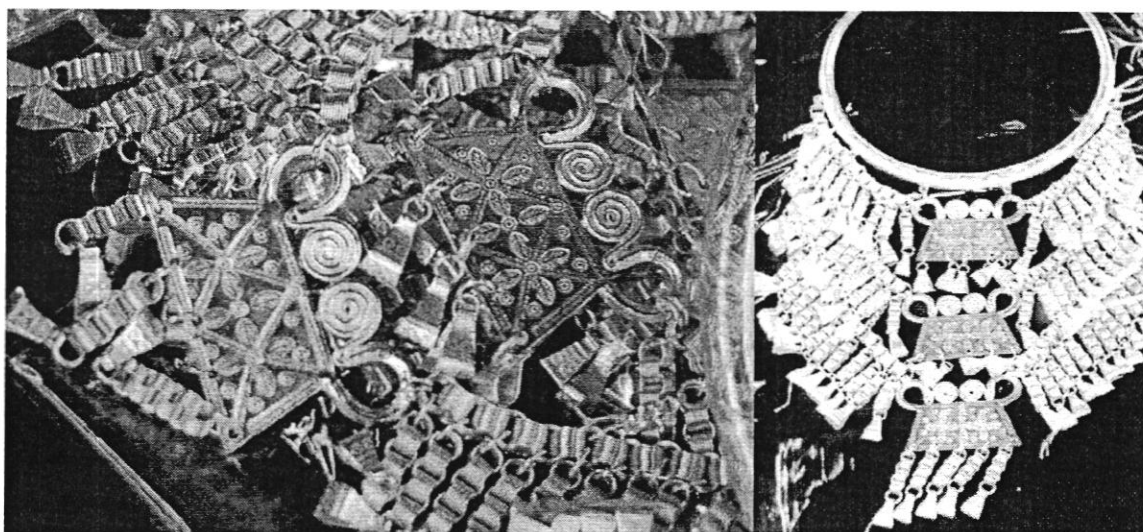
ภาพที่ 55 การสวมสร้อยคอในลักษณะต่างๆ

ภาพที่ 56 รูปแบบสร้อยคอในลักษณะต่างๆ

ภาพที่ 57 รูปแบบสร้อยคอในลักษณะต่างๆ ตลาดเช้า นครหลวงเวียงจันทน์

ภาพที่ 58 ลวดลายและองค์ประกอบของสร้อยคอ ตลาดเช้า นครหลวงเวียงจันทน์

ภาพที่ 59 เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับชนเผ่าม้ง ใน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติลาว นครหลวงเวียงจันทน์

กำไล

ภาพที่ 60 กำไล ชนเผ่าอิวเมียน (ย้าว) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในแขวงหลวงพระบาง

สร้อยข้อมือ

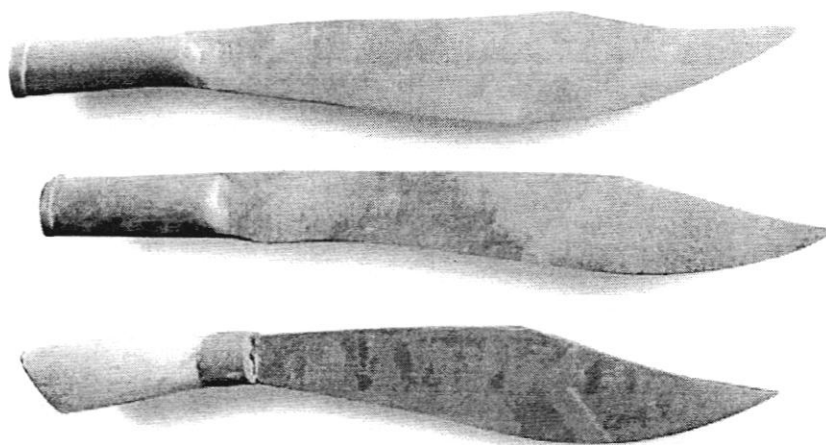
ภาพที่ 61 สร้อยข้อมือ ชนเผ่าอิวเมียน (ย้าว) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในแขวงหลวงพระบาง

ภาพที่ 62 กำไล ขนเผ่าอิวเมียน (ย้าว) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในแขวงหลวงพระบาง

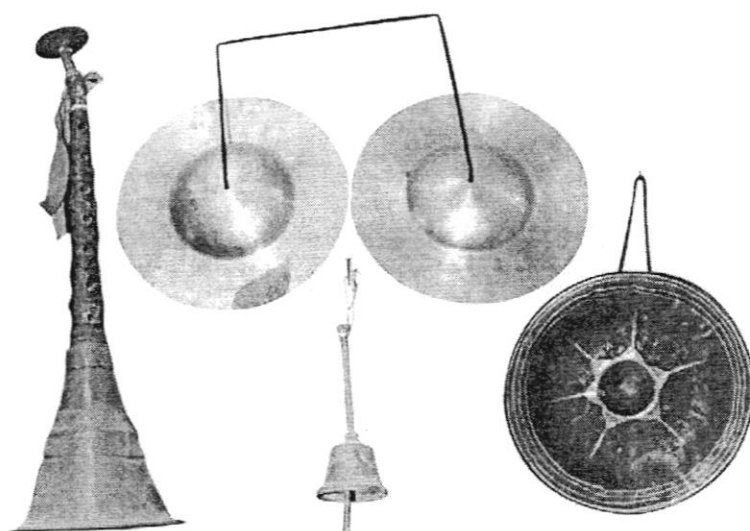
3.2.1.2 เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน มีดังนี้

1) เครื่องครัว เช่น มีด

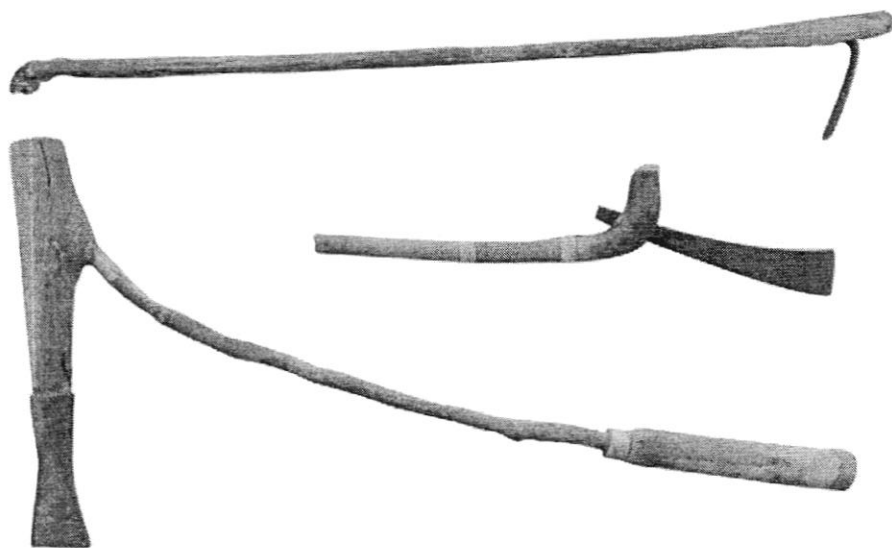

ภาพที่ 63 มีด ขนเผ่าอิวเมียน (ย้าว) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในแขวงหลวงพระบาง

2) เครื่องดนตรีและเครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรม เช่น ฉาบ, แตร, กระดัง และ ช้อง

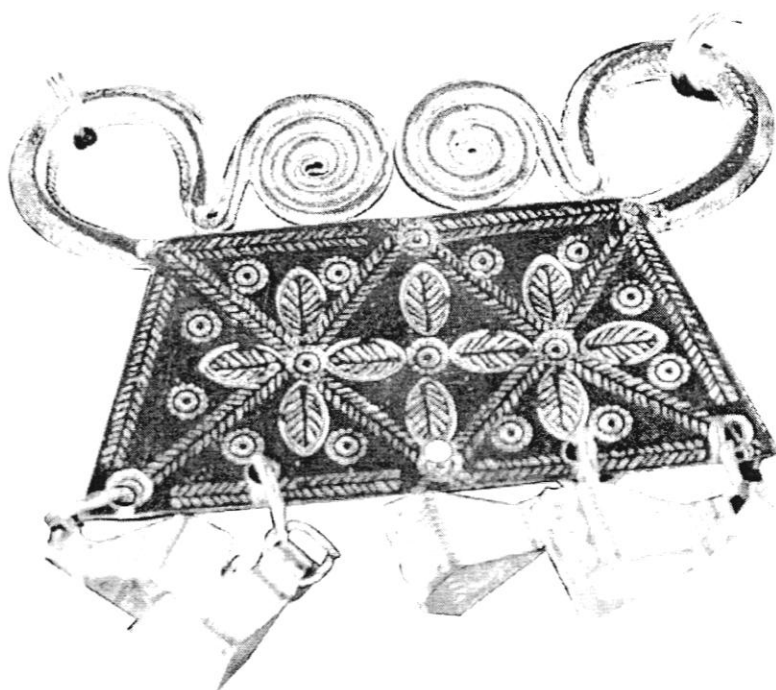
ภาพที่ 64 เครื่องดนตรีและเครื่องใช้ในการประกอบพิธีกรรมชนเผ่าอิวเมียน (ย่าว) พิจิตรภัณฑ์ชนเผ่าย่าว
ในแขวงหลวงพะบง

ภาพที่ 65 เครื่องมือทางการเกษตร

3.2 ลวดลาย

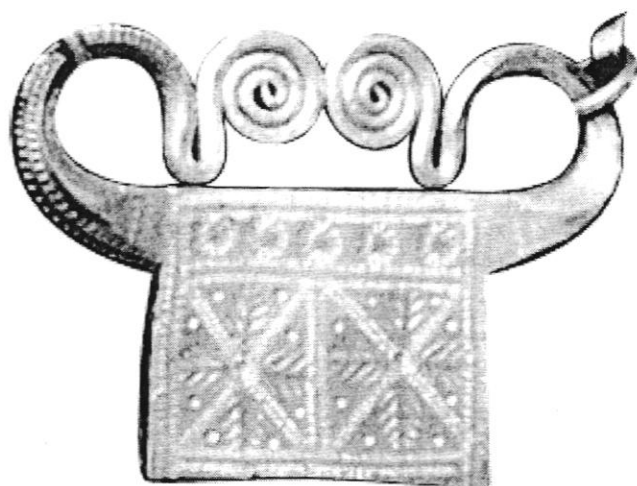
ลวดลายที่ปรากฏในเครื่องประดับของงานหัตถกรรมโลหะลาวสูง ส่วนมากจะใช้การสร้างลวดลายการขีด ลวดลาย หรือ การดุน ลงบนชิ้นงาน และลวดลายที่ปรากฏส่วนมากเกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น ลายดอกไม้ เป็นต้น ยกตัวอย่างในจี้สร้อยคอของชนเผ่าม้ง จะปรากฏลายกันหอยบริเวณข้อต่อของชิ้นงาน ดังภาพ

ภาพที่ 66 จี้บนสร้อยคอชนเผ่าม้ง ตลาดเช้า นครหลวงเวียงจันทน์

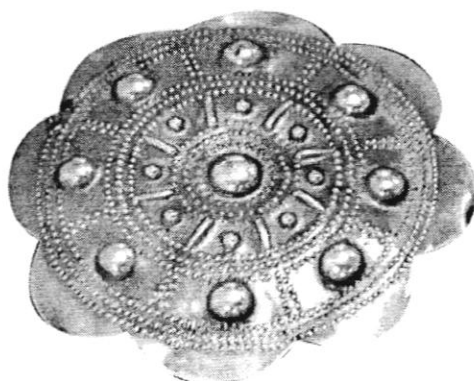
ภาพที่ 67 จี้บนสร้อยคอชนเผ่าม้ง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหลวงพระบาง

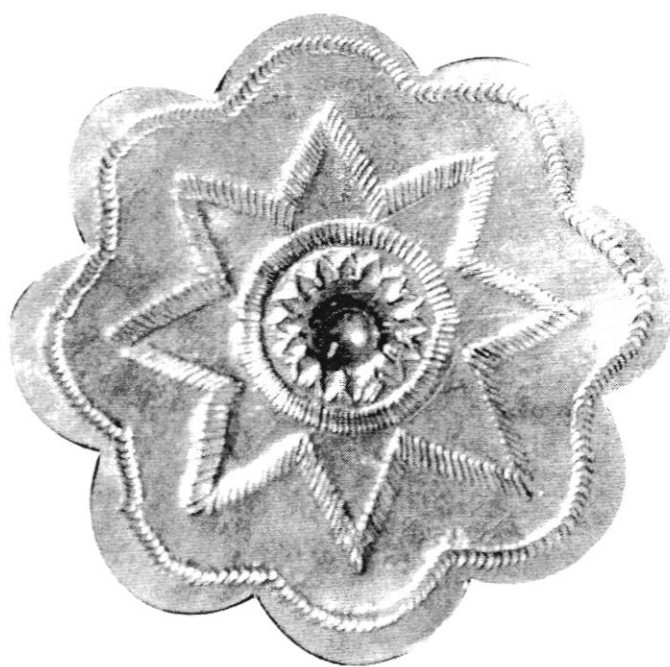
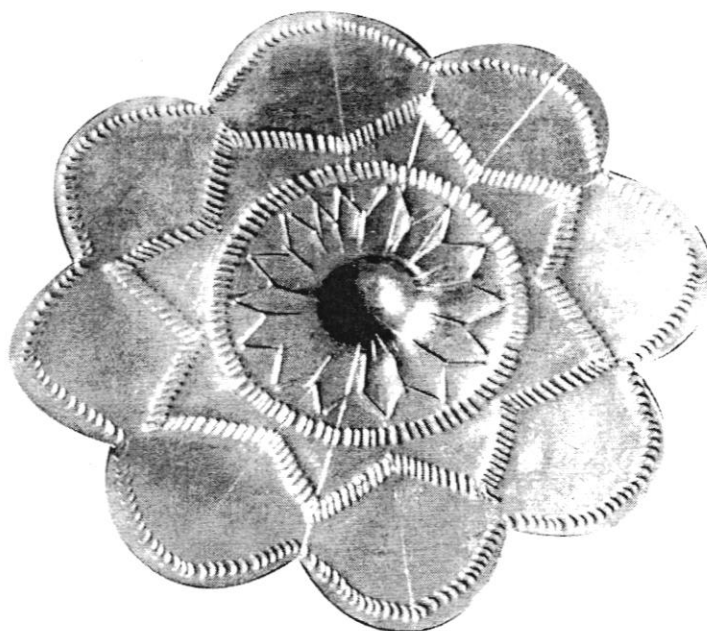
ภาพที่ 68 จี๋บนสร้อยคอชนเผ่าม้ง (งานบุญกีนเจียง) บ้านนาชายทอง แขวงเวียงจันทน์

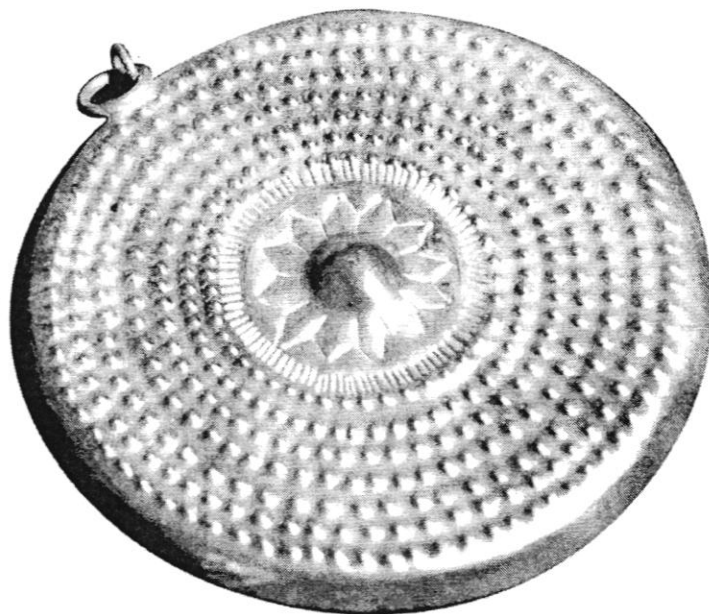
ภาพที่ 69 แผ่นกระดุมบนเสื้อชนเผ่าลาหู่ (มุเซอ) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น

ภาพที่ 70 แผ่นกระดุมบนเสื้อชนเผ่าอาข่า (มุกุย) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น

ภาพที่ 71 แผ่นกระดุมบนเสื้อชนเผ่าอาข่า (พุน้อย) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่

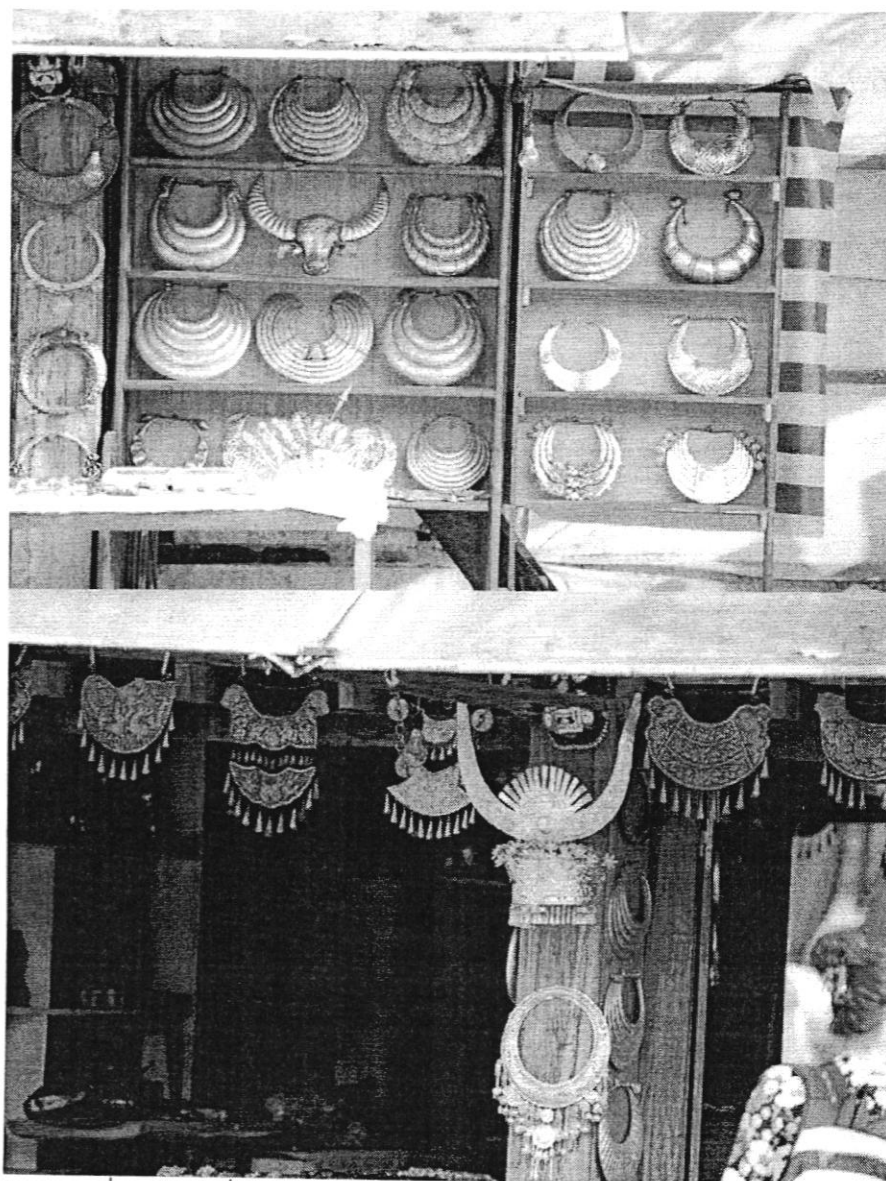
ภาพที่ 72 จิ้งจกชนเผ่าอาข่า (พุน้อย) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอวังหลวงพะบาง

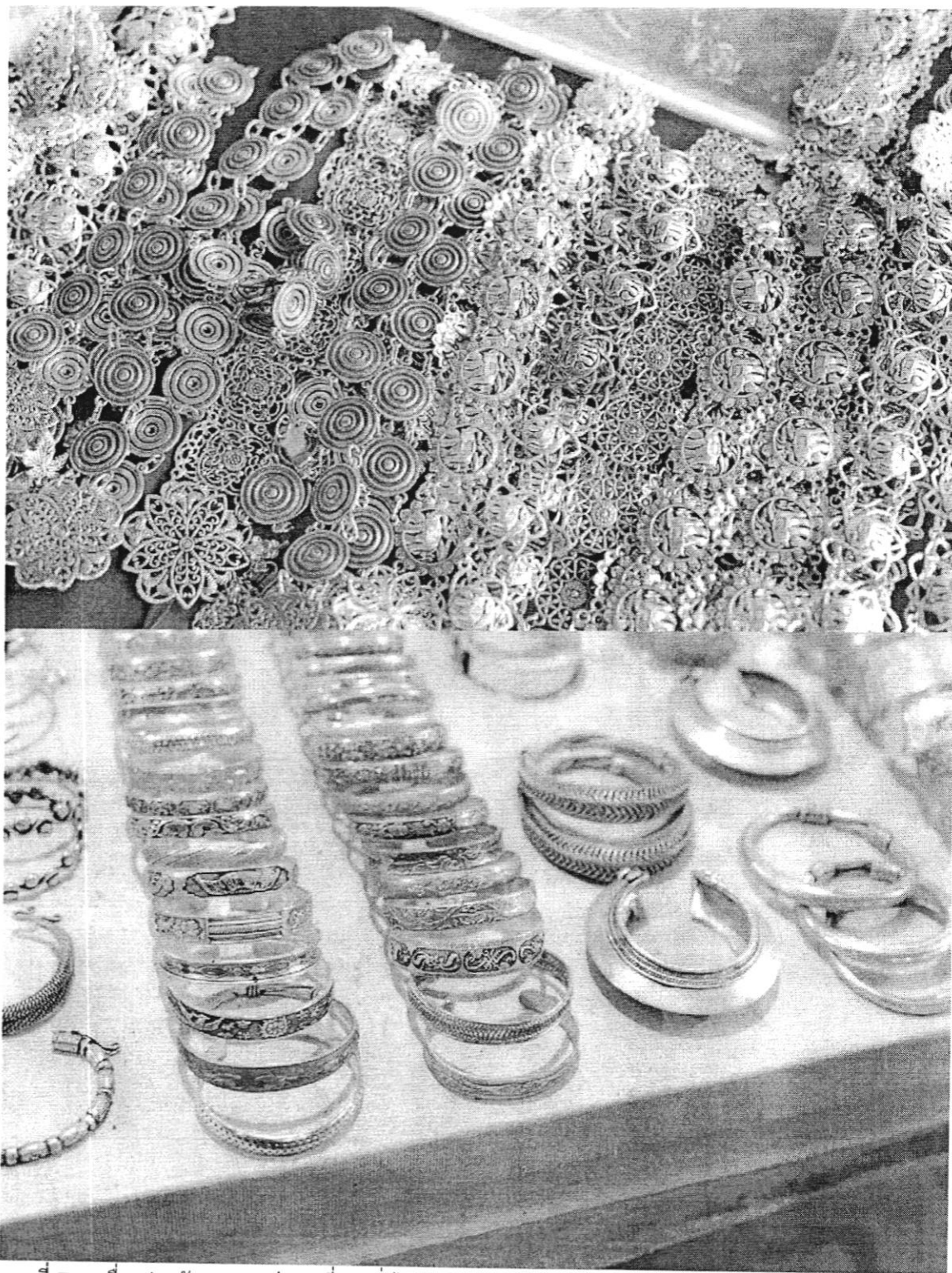
ภาพที่ 73 สร้อยคอ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอวังหลวงพะบาง

3.3 เครื่องประดับทั่วไป

จากการลงพื้นที่ศึกษาในแขวงนครหลวงเวียงจันทร์, แขวงหลวงพะบางและแขวงเชียงขวาง สปป.ลาว พบว่า เครื่องประดับรูปแบบต่างๆ ถูกนำเข้ามาจากสองเส้นทาง คือ เชียงใหม่ ประเทศไทยและจากกลุ่มพ่อค้าชาวจีน ซึ่งมีรูปแบบดังภาพ

ภาพที่ 74 สร้อยคอ เครื่องประดับที่นำเข้ามาโดยพ่อค้าชาวจีน แขวงหลวงพะบาง

ภาพที่ 75 เครื่องประดับรูปแบบต่างๆ ที่ขายทั่วไป แขวงหลวงพะบาง

ภาพที่ 76 เครื่องประดับรูปแบบต่างๆ ที่นำมาขายโดยทั่วไป

จากการลงพื้นที่ศึกษา พบว่า ลักษณะของลวดลายที่ปรากฏในเครื่องประดับหรืองานหัตถกรรมโลหะกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูง จะเป็นลวดลายที่มาจากธรรมชาติและไม่ปรากฏรูปแบบที่ชัดเจน ขึ้นกับความพึงพอใจของผู้สวมใส่ แต่มีข้อสังเกต คือ ในชนเผ่าม้งจะมีลายกันหอย ชนเผ่าอาข่าจะนิยมใช้เหรียญในสมัยฝรั่งเศสปกครองมาใช้ในการประดับตกแต่งเครื่องแต่งการ เช่น หมวกหรือสร้อยรูปแบบต่างๆ เป็นต้น เนื่องจากในแต่ละกลุ่มชนเผ่าเหล่านั้นมีขนบธรรมเนียมแตกต่างกันอีกทั้งการเข้ามาจากพ่อค้าชาวจีน ซึ่งนำรูปแบบของเครื่องประดับชนเผ่าในจีนมาจำหน่ายให้กับชนเผ่าลาวสูงในลาวทำให้เกิดการเข้าใจผิดในรูปแบบของเครื่องประดับแบบดั้งเดิมใน สปป.ลาว อีกทั้งมีการผลิตเครื่องประดับต่างๆ ขึ้นมาใหม่โดยใช้ รูปแบบเดิมแต่เปลี่ยนวัสดุจากเงินเป็นอลูมิเนียมแทน อีกทั้งจากการสอบถามทั้งกลุ่มผู้ค้าและผู้ใช้ให้ความเห็นเป็นเสียงเดียวกันคือ ช่วงที่ทำเครื่องประดับหรือเครื่องใช้ต่างๆ นั้น ไม่มีการสืบต่ออย่างชัดเจน บางคนก็เสียชีวิตไปแล้ว อีกทั้งในกระบวนการผลิตใช้เวลานาน ซึ่งส่วนทางกับความต้องการที่ต้องการของถูกและสวยงาม เป็นเหตุให้เครื่องประดับหรืองานหัตถกรรมโลหะกลุ่มชาติพันธุ์ลาวสูงใน สปป.ลาว นั้น เกิดการสูญหายไป และเป็นช่องทางให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของเครื่องประดับจากการเข้ามาของพ่อค้าชาวจีนที่มีการผลิตเครื่องประดับในเชิงหัตถอุตสาหกรรม จนทำให้รูปเดิมเสื่อมไป

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการศึกษาวิจัยเพื่อสืบต่อคุณค่าของศิลปหัตถกรรมในการผลิต จนถึงคติความเชื่อต่างๆ ในการประดับตกแต่งเครื่องแต่งกายต่อไป